

”... hele Guds plan...”

Kompendium til
dogmatikkstudiet

Modul KRL 106: Kirkens tro

ANSGAR TEOLOGISKE HØGSKOLE

© Lars Råmunddal 1997/2001
Revidert 2004

INNHold

Forord	4
Læringsmål med pensumhenvisninger	6
Del 1: INNLEDNINGSSPØRSMÅL (PROLEGOMENA)	
1. Dogmatikkens karakter og oppgave: Om dogmatikken som systematisk-teologisk disiplin	13
Læringsmål og oppgaver	18
2. Dogmatikkens forutsetning: Om vår forståelse av åpenbaringen	19
Læringsmål og oppgaver	29
3. Dogmatikkens normgrunnlag: Om Bibelens inspirasjon og autoritet	31
Læringsmål og oppgaver	42
4. Dogmatikkens arbeidsmåte: Om dogmatikkens språk og metode	43
Kort metodekurs i dogmatikk	
Seminaroppgaver	56
Del 2: DOGMATISKE HOVEDTEMAER (MATERIAL DOGMATIKK)	
5. Læren om Gud og skaperverket: Hovedtrekk i teo-logien	61
Læringsmål og oppgaver	76
6. Læren om mennesket: Hovedtrekk i antropologien	77
Læringsmål og oppgaver	84
7. Læren om Kristus og forsoningsverket: Hovedtrekk i kristologien	85
Læringsmål og oppgaver	95
8. Læren om Ånden: Hovedtrekk i pneumatologien	97
Læringsmål og oppgaver	102
9. Læren om frellestilegnelsen og det nye liv: Hovedtrekk i soteriologien	103
Læringsmål og oppgaver	111
10. Læren om menigheten/kirken: Hovedtrekk i ekklesiologien	113
Læringsmål og oppgaver	123
11. Læren om de siste ting: Hovedtrekk i eskatologien	125
Læringsmål og oppgaver	134
VEDLEGG	
12. Lausanne-pakten	137
Oppgaver	142
13. Litteraturliste	143

FORORD

Viktig melding!

Dette hjelpekompendiet til grunnfagsstudiet i dogmatikk er en samling av overhead-materiale og noter. Av dette er det da klart at materialet kun er ment å være en hjelp for de studentene som følger undervisning og forelesninger. *Materialet gir seg altså ikke ut for å være en «fullstendig» framstilling av ulike lærepunkter i dogmatikken.* Framstillingen (forelesningene) er også utvelgende, og slik sett ujevn i vektlegging av stoff. Karakteren dette materielt har gjort at jeg setter pris på at det brukes kun «internt», dvs til studieformål på modulen KRL 106: Kirkens tro.

Pensum og undervisningsmateriell

Viktig for studenten som bruker dette materialet er derfor å erkjenne at det er den pensumslitteratur som studieplanen setter opp, som er viktigst. Her gjengis derfor pensumslitteraturen for dogmatikkdelen av grunnfagsstudiet. Sideangivelsene finner du i studieplanen:

PENSUMSLITTERATUR

enten

Henriksen, J.-O.: *Guds virkelighet*, Oslo 1994, s. 15-284

eller

Engedal/, L.G. og Modalsli, O.: *Evangelisk tro*, Oslo 1980, s. 1-295

eller

McGrath, A.E.: *Christian Theology. An Introduction.* Oxford 1994, 117-477

og

Skarsaune, O.: *Troens ord. De oldkirkelige bekjennelsene.* Oslo 1997, s. 77-113; 187-207

og

Grudem, W.: *Systematic Theology. An Introduction to Biblical Doctrine.* Grand Rapids, Michigan 1994, s. 1016-1046

og

Kildetekst:

Lausannepakten. Den Norske Lausannekomité. Stavanger.

Undervisningen relaterer seg særlig til framstillingen hos Henriksen og Modalsli/Engedal - siden de fleste av studentene velger en av disse bøkene som grunnbøker i dogmatikkstudiet.

Kursbeskrivelse, læringsmål og oppgaver

Hjelpekompendiet (og undervisningen) er lagt opp for å dekke kursbeskrivelsen av studiet i planen, som sier:

”Kurset i dogmatikk (troslære) skal gi en helhetsframstilling av den kristne tro på grunnlag av bibelvitenskapene og teologihistorien. Siktemålet er å gi kjennskap til og innsikt i de viktigste bibelsynsspørsmålene, kristen åpenbaringsforståelse, læren om Gud, mennesket og den skapte verden. Dessuten vil kurset gi kjennskap til og innsikt i læren om Jesus Kristus, hans person og gjerning, samt Den Hellige Ånd og menigheten. Emner som læren om frelsen, rettferdiggjørelsen, helliggjørelsen og det kristne liv, vil tas opp til behandling. Endelig vil problemstillinger i tilknytning til læren om de siste ting drøfter, herunder Jesu gjenkomst, dommen og det evige liv.” (Studieplanen for KRL 100, s. 35)

Innenfor hvert av kunnskapsområdene som er nevnt i disse målsetningene, er det utarbeidet egne læringsmål. Disse finner du samlet på følgende sider. De enkelte læringsmål er også gjentatt i slutten av hvert ”kapittel” i dette kompendiet sammen med (eksamensrelevante) oppgaver.

Litt om oppbyggingen av hjelpekompendiet

Første del av hjelpeheftet gir derfor en innføring i noen viktige innledningsspørsmål (prolegomena¹), og andre del gir en innføring eller hovedtrekksstudium i de viktigste dogmatiske temaene. Inndelingen i gjennomgangen av den materiale dogmatikk² er tradisjonell - etter de læremessige «locier³»:

- Den egentlige «*teo-logi*», dvs lære om Gud og hans skaperverk
- *Antropologien*, dvs den kristne lære om mennesket
- *Kristologien*, læren om personen Jesus Kristus og hans forsoningsverk
- *Pneumatologien*, læren om Den Hellige Ånd
- *Soteriologien*, læren om frelsestilegnelsen og det nye liv
- *Ekklesiologien*, læren om menigheten/kirken
- *Eskatologien*, læren om de siste ting

Undervisningens profil

Grunnprofilen i undervisningen i dogmatikk ved ATH er *evangelikal og med en økumenisk tilrettelegging* undervisningsstoffet. Med evangelikal teologi mener vi den teologi som bl.a. kommer fram i Lausanne-pakten (som også er pensum!). Med økumenisk tilrettelegging av pensumstoffet mener vi undervisning som ikke nødvendigvis forsvare et bestemt dogmatisk-konfesjonelt standpunkt, som for eksempel det lutherske. Nå er situasjonen den at den norske pensumlitteraturen i dogmatikk er luthersk. Dermed vil det være naturlig å ha fokus også på andre standpunkt enn det lutherske i undervisningen. Ikke minst gjelder dette det frikirkelige.

Som du ser på forsiden, har jeg kalt kompendiet ”..hele Guds plan...”, og du har kanskje allerede identifisert skriftavsnittet som er bakgrunn for dette sitatet. I Apg 20 fortelles det om Paulus som møter de eldste i Efesus. Her meddeler han dem hva han har på hjerte .... ”for jeg har på ingen måte unnlatt å forkynne *hele Guds plan* og vilje”, sier han. Det apostoliske ansvar som den kristne kirke har overtatt fra apostlene, handler om å forkynne og undervise i *hele Guds plan og vilje*. Det dogmatiske arbeid handler om intet mindre enn å forsøke å få innsyn i denne Guds plan og vilje, samt å sette ord på og beskrive den i en faglig kontekst.

Lykke til med studiet - som både er omfattende og krevende, men allikevel svært berikende for den som arbeider samvittighetsfullt med stoffet!

Lars Råmunddal

---

¹ Ordet «prolegomena» er den vanlige betegnelse innledningsdelen av dogmatikken. I innledningslæren eller prolegomena tar man gjerne for seg de helt grunnleggende og «retningsgivende» prinsippsspørsmål som f.eks. åpenbaringsforståelse og bibelsyn.

² «Den materiale dogmatikk» er betegnelsen på den del av dogmatikken som gir en læremessig framstilling av de ulike lærespørsmål. Det er dette som er dogmatikkens «egentlige» innhold.

³ Begrepet «locier» var bl.a. et begrep reformasjonsteologien Melancthon brukte for å betegne de «steder» fra de hellige skrifter som skulle utlegges med tanke på det som skulle forkynnes, og som ble ordnet mer eller mindre i tilslutning til katekismens eller dåpssymbolens oppbygning. Dogmatikkens oppbygning etter loci-metoden utviklet seg etter hvert til å gi en analytisk framstilling av de dogmatiske hovedspørsmål, der man gjerne startet med årsaken - Gud, gikk videre til virkningene - inkarnasjonen, nåden, troen, nådemidlene - og endelig til eskatologien, de siste ting. Til dette, se Regin Prenter: Skabelse og genløsning, København 1967, s. 193ff.

LÆRINGSMÅL

LÆRINGSMÅL	Henvisning til pensumalternativer			Støttelitt.
	Henriksen/ Skarsaune	Modals- li/Engedal Skarsaune	McGrath ⁴ / Skarsaune Grudem	Hjelpe- kom- pendium
Generelt til dogmatikken	§ 1	Kap 1	Kap 5	Kap 1
1. Studenten skal kunne gi uttrykk for hva <i>dogmatikkens karakter</i> (som systematisk teologisk disiplin/ fagområde) og hva dens <i>oppgave og funksjon</i> i kirkens liv kan sies å være.	s. s7-31	s. 1-13		s. 13ff
2. Studenten skal kunne vise fortrolighet med <i>dogmatikkens språk og metode</i> på en slik måte at hun/han skal kunne <i>redegjøre og drøfte systematisk og metodisk</i> oppgitte dogmatiske emner.	(Hele pensum + undervisning)	(Hele pensum + undervisning)	(Hele pensum + undervisning)	s. 43ff Metodekurs
Til aktuelle bibelsynsspørsmål	§ 2	Kap 2-3	Kap 6	Kap 3
3. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte <i>ulike bibel- og inspirasjonssyn</i> og <i>hvilke følger disse har for synet på Bibels autoritet i dag</i> . Studenten skal også kunne redegjøre for hvilken <i>betydning kanonsamlingen og synet på Skriftens selvvitnesbyrd</i> har i bibelsynsdebatten.	s. 38-47	s. 14, 20-36		s. 31ff.
4. Studenten skal ha innsikt i hva <i>bekjennelsen</i> (dvs. <i>bekjennesskriftenes</i>) <i>oppgave og funksjon</i> er, og i ulike syn på <i>forholdet mellom Bibel og tradisjon/ bekjennelse</i> .	s. 48-50	s. 37-44		s. 39ff
5. Studenten skal redegjøre i korte trekk for <i>de tre oldkirkelige bekjennesskriftene: Apostolicum, Nicenum og Athanasianum</i> , ha kjennskap til tolkningen av de ulike hovedtermer i Apostolicum (Romanum) og Nicenum.	Angitt pensum hos Skarsaune	Angitt pensum hos Skarsaune	Angitt pensum hos Skarsaune	
Til kristen åpenbaringsforståelse	§ 3	Kap 4	Kap 6-8, 17	Kap 2
6. Studenten skal ha innsikt i <i>den kristne åpenbaringsforståelses særpreg og egenart</i> .	s. 53-66	s. 45-66		s. 19ff
7. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte <i>hva forholdet er mellom allmenn og spesiell åpenbaring</i> , og forklare hvorfor man i dogmatikken har funnet det tjenlig å operere med disse to kategoriene åpenbaring.	s. 53-62	s. 45-62		s. 20ff
8. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike syn på <i>forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse</i> , og for <i>forholdet mellom kristen åpenbaringsforståelse (allmen/spesiell) og menneskets religiøsitet</i> .	s. 53-62	s. 45-62		s. 22ff
9. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike syn på <i>forholdet mellom kristen åpenbaringstro og de andre religionene</i> .	s. 63-66	s. 62-66		s. 25ff

⁴ Det er et problem å finne ut av McGrath temabehandling sammenlignet med den ”norske” behandlingen. Studenten som leser McGrath, bør nok sammenligne litt selv med Henriksen, ev. Modalsli/Engedal. Ellers vil det i noen grad bli tatt hensyn til pensumutgave ved eksamensutforming.

	Henriksen	Modalsli	McGrath	Komp.
Til læren om Gud	§ 4	Kap 6	Kap 9-10	Kap 5
10. Studenten skal ha grunnleggende innsikt i spørsmålet om hvordan vi kan vite noe om Gud (jf. kristen åpenbaringsforståelse) og <i>hva som karakteriserer åpenbaringen av Gud i skriften</i> . Dette innebærer også at studenten skal kunne skille den kristne gudsforståelsen fra en del andre gudsoppfatninger.	Jf. også åpenbaringsforståelsen s. 67ff.	Jf. også åpenbaringsforståelsen s. 86ff.		s. 61ff
11. Studenten skal kunne gjøre rede for <i>hovedtrekk i den teologiske beskrivelse av hvordan Gud er</i> , dvs. treenighetslæren og egenskapslæren. - Når det gjelder <i>treenighetslæren</i> , forventes det at studenten kan redegjøre for og drøfte dens bibelske grunnlag/bakgrunn, hovedtrekk i dens historiske tilblivelse – og for dens viktigste termer og ideer. - Når det gjelder <i>egenskapslæren</i> , forventes det at studenten skal kunne gjøre rede for de viktigste ord og uttrykk som beskriver Gud i den bibelske åpenbaring og drøfte forholdet mellom dem.	s. 67-80	s. 86-106		s. 64ff
Til læren om mennesket og den skapte verden	§ 5-8	Kap 7-8	Kap 9, 14	Kap 6/5
12. Studenten skal kunne redegjøre for <i>hovedtrekk i kristen skapertro</i> . Dette innebærer at hun/han skal kunne forklare hva det innebærer: -at skapelsen er den treenige Guds verk og at skapelsen gjelder både himmel og jord - at Guds skapergjerning er opphavet til at som er til (creatio prima), at skapelsen er Guds verk av intet ved Guds ord (creatio nihilo), at skapelsen blir opprettholdt av Gud som skaper (creatio continua) og hva det innebærer at Gud vil nyskape himmel og jord - at Gud har skapt mennesket "i sitt bilde"	s. 88-95 s. 102-106	s. 107-122		s. 77ff.
13. Studenten skal kunne vise innsikt i <i>hvordan kristen og bibelsk skapelsestro er blitt anfektet</i> av moderne vitenskap og filosofiske strømninger, og ha tanker om <i>hvordan kristen skapelsestro kan forsvares i vår tid</i> .	s. 95-101	s. 114-116		s. 74
14. Studenten skal kunne vise hvilke <i>konsekvenser bibelsk skapelsestro får for det kristne syn på mennesket</i> . Spesielt kreves det at studenten kan utdype hva det betyr og hva det innebærer at mennesket er skapt "i Guds bilde".	s. 107-120	s. 111-113		s. 78ff
15. Studenten skal kunne redegjøre for <i>ulike syn på Bibelens syndefallsberetning</i> og for hovedtrekk i den bibelske beskrivelse av <i>syndefallets konsekvenser for mennesket/ menneskeheten</i> . Det forventes også at studenten har tilegnet seg innsikt i <i>ulike teologiske standpunkt i forhold til spørsmålet om syndens radikalitet</i> , spesielt knyttet til begrepene pelagianisme og semi-pelagianisme.	s. 121-127	s. 123-132		s. 80ff
16. Det forventes at studenten kan gjøre rede for <i>arvesyndslærens bibelske begrunnelse, dens hovedtanker og noen av dens konsekvenser for synet på frelsen</i> .	s. 127-134	s. 127ff.		s. 81

	Henriksen	Modalsli	McGrath Grudem	Komp.
17. Studenten skal kjenne til <i>den bibelske framstilling av ondskapens (dvs. det/den ondes) opprinnelse og karakter</i> , samt til ulike måter å fortolke dette materialet på.	s. 135-141	s. 130-134		s. 82ff
Læren om Kristus og forsoningsverket	§ 9-11	Kap. 9-10	Kap 11-12	Kap 7
18. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte det såkalte "kristologiske dogme": Jesus Kristus som sann Gud og sant menneske	Kap. 9: s. 142-156	Kap 9: s. 135-149		s. 85ff
19. Studenten skal ha kjennskap til tolkningen av de ulike kristologiske hovedtermer i bekjennelsesskriftene Apostolicum (Romanum) og Nickænum.	Skarsaune (se pensumangivelse)	Skarsaune (se pensumangivelse)		
20. Studenten skal kunne gjøre rede for hva som menes med at Jesu gjerning omtales som prest, profet og konge.	s. 157-159			
21. Studenten skal kunne gjøre rede for viktige sider ved Jesu Kristi liv (inkarnasjon, jomfrufødsel, oppstandelse, himmelfart) og kort vurdere hvilken betydning disse har for kristologien.	s. 146-150; 160-167, 180-185	s. 135-149		s. 87ff
22. Studenten skal kunne gjøre rede kort for skriftens presentasjon av forsoningen og drøfte ulike forsoningsmodeller.	s. 168-180	s. 150-167		s. 92ff.
Læren om Ånden	§ 13	Kap 11	Kap 9-10	Kap 8
23. Studenten skal kunne gjøre rede for hovedtrekk i det bibelske vitnesbyrd om Åndens person og gjerning og drøfte materialet i lys av den oldkirkelige dogmedannelse om Ånden.	s. 202-208	s. 168-176		s. 97-101
Læren om frelsestilegnelsen og det nye liv	§ 12, 14, 15 og 16	Kap 13, 15-16	Kap 13, 16	Kap 9
24. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike forståelser av rettferdiggjørelsen.	s. 186-201	s. 234-247		s.104-105
25. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte helliggjørelsen.	s. 243-256	s. 248-256		s.104 f
26. Studenten skal kunne gjøre rede forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse.				s.104 f
27. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte tanken om Guds nådevalg (predestinasjon).	s. 257-264	s. 216-233		s.107-108
28. Studenten skal kunne gjøre rede for hva et nådemiddel er.	s. 220-225	s. 189ff, 209-215		
29. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte ulike forståelser av den kristne dåp	s. 225-233	s. 192-202		s.106
30. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte ulike forståelser av nattverden	s. 233-239	s. 202-209		s.107
Læren om menigheten/kirken	§ 13	Kap 12	Kap 15	Kap 10
31. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte kirkens/menighetens vesen og oppgave/funksjon.	s. 208-220	s. 177-187		s.113ff
32. Studenten skal kunne gjøre rede for nådegavenes karakter og funksjon i kirken/menigheten	s. 206f.	s. 173	Grudem s. 1016-1046	s.120

	Henriksen	Modalsli	McGrath	Komp.
33. Studenten skal kunne gjøre rede for hva som ligger i de nikenske bestemmelsene av kirken, som: en, hellig, allmenn og apostolisk kirke.	s. 211ff.	s. 180-184		s.122
Læren om de siste ting	§ 17	Kap 17.4 og 18	Kap 18	Kap 11
34. Studenten skal kort kunne gjøre rede for Jesu gjenkomst.	s. 272-276	s. 284		s.128-131
35. Studenten skal kunne gjøre kort rede for ulike syn på mellomtilstanden.	s. 269-272	s. 290f		s.131-132
36. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte den eskatologiske doms grunnlag og utgang.	s. 274-282	Kap 17.4 s. 272-282 289ff.		
37. Studenten skal kort kunne gjøre rede for den såkalte ”doble utgang” og drøfte ulike oppfatninger av denne.	s. 281ff.	s. 291-295		s.132-133

Om nivåene i kunnskaps- og læringsmålene

Ulike nivåer	som innebærer....	ved prøve/eksamen....
1. Definisjon	..at studenten skal kunne gi en utdypende forklaring av: et begrep, en formulering, en teori, o.a. I de formulerte læringsmål er dette minimumskrav der målene er formulert med ordene: ...ha kjennskap til/eller ha innsikt i... Jf. eks. læringsmålene: 1, 4, 6, 10, 13, 17	Ved eksamen (selvstuderende) vil dette nivået ofte være representert i Del II spørsmål , som ofte er korte definisjons- eller redegjørelsesspørsmål I en modulprøve finner du dette nivået ofte i del 1 og 2 av oppgaven.
2. Redegjørelse	...at studenten skal kunne gi en selvstendig, saklig og systematisk – kort eller lengre – redegjørelse for et oppgitt tema/sak. Jf. læringsmålene: 5, 12, 16	En kort redegjørelse vil ofte dukke opp som Del II spørsmål ved eksamen I modulprøven oftest i 2. del.
4. Drøfting	...at studenten i tillegg til å gjøre rede for et emne/tema, skal kunne drøfte dette. Å drøfte vil si at man diskuterer for og mot et tema ved hjelp av argumenter. I læringsmålene 3, 7, 8, 9, 11	En mer omfattende redegjørelse og drøfting vil ofte dukke opp som Del I oppgave ved eksamen Dette nivået finner du ikke i modulprøven, men derimot i seminaroppgaven.

Del 1:

INNLEDNINGSSPØRSMÅL (PROLEGOMENA)

1. Dogmatikkens karakter og oppgave:	13
Om dogmatikken som systematisk-teologisk disiplin	
Læringsmål og oppgaver	18
2. Dogmatikkens forutsetning:	19
Om vår forståelse av åpenbaringen	
Læringsmål og oppgaver	19
3. Dogmatikkens normgrunnlag:	31
Om Bibelens inspirasjon og autoritet	
Læringsmål og oppgaver	42
3. Dogmatikkens arbeidsmåte:	43
Om dogmatikkens språk og metode	
Kort metodekurs i dogmatikk	
Seminaroppgaver	56

1.

DOGMATIKKENS KARAKTER OG OPPGAVE

Om dogmatikken som systematisk-teologisk disiplin⁵

INNHOOLD

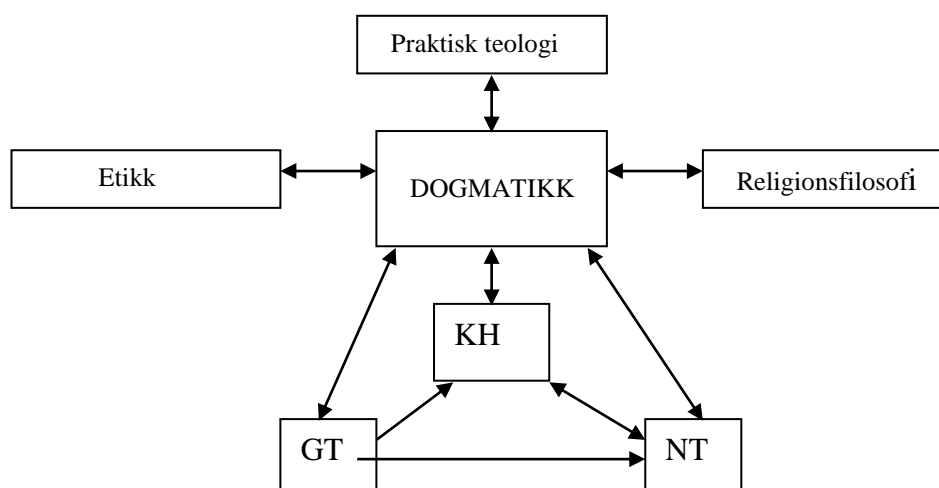
- I Generelt om dogmatikken som teologisk fag
- II Hva innebærer det at dogmatikk er "systematisk teologi"?
- III Oppsummerende om dogmatikkens oppgave og funksjon i kirken

I GENERELT OM DOGMATIKKEN SOM TEOLOGISK FAG

Ordet *dogmatikk* kommer fra det greske ordet *dogma*, og har betydningsnyansene: autoritativ befaling, forordning, læresetning – og dessuten: erkjennelse, grunnleggende innsikt.

Teologien har *Guds åpenbaring i historien* som forskningsområde. Den arbeider med denne åpenbaringsvirkelighet slik den er *bevitnet i Bibelen (GT og NT)*. Den forsøker på *vitenskapelig måte*, med de midler den råder over og med de begrensninger den er underlagt, å belyse fra flest mulig sider *hva denne åpenbaring består i*, og hvilken *betydning* den har for det enkelte menneske, for kirken og for verden.

For å gjennomføre sin oppgave har teologien utviklet en rekke forskjellige *fagdisipliner*. (Se egen oversikt.) Alle disse arbeider med samme gjenstand for å yte sitt til en helhetlig og sann forståelse av innholdet og betydningen av Guds åpenbaring - bevitnet i Skriften.

⁵ Se Engedal/Modalsli1980:kap 1, Henriksen1994:§1. I tillegg kan anbefales: K.O.Sannes: Preologomena til dogmatikken, Skrivestua MF 1983, §1-3, A.Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, Oslo 1979, innledningsdelen.

II DOGMATIKKEN SOM SYSTEMATISK TEOLOGI

1. Generelt om den systematiske teologi (ST)

ST i det teologiske studium

Den systematiske teologien har sin plass innenfor det arbeidsfellesskap som utgjøres av alle de teologiske disiplinene. Den bygger på det arbeid som utføres av teologiens basisdisipliner (GT- og NT-eksegese), nyttiggjør seg kirke- og teologihistorien som teologisk problemhistorie, orienterer seg i retning av teologiens måldisipliner (praktisk teologi) og har som endelig siktemål utbredelsen av evangeliet til nye geografiske og etniske områder. Innen denne rammen har den systematiske teologi karakter av å være teologiens sentraldisiplin.

Målsetningen for ST

Målsettingen med den systematiske teologi er å gi studenten den nødvendige hjelp til å se sammenhengen mellom teologiens ulike fagområder slik at en helhetsforståelse kan dannes. Dessuten må det være et klart uttrykt mål å gi den enkelte student de nødvendige forutsetninger for selv kritisk å kunne gjennomtenke det kristne budskap for å kunne ta stilling til sannhetsinnholdet og holdbarheten i den kristne tro i møte med dagens mennesker.

Arbeidet med det kristne trosinnhold og formidlingen av det kristne budskap i forkynnelse og undervisning hører nøye sammen. En viktig målsetting for arbeidet med den systematiske teologi er derfor å dyktiggjøre studenten til på en troverdig måte formidle det kristne budskap i menighetsforkynnelse, misjonsforkynnelse, diakonal virksomhet, sjelesorg og undervisning.

Hva ST omfatter

I vår teologiske tradisjon er det vanlig å plassere *dogmatikk*, *etikk* og *religionsfilosofi* under betegnelsen systematisk teologi. I tillegg ønsker vi å se *misjonsteologien* som en systematisk disiplin.

2. Dogmatikkens kjennetegn som systematisk-teologisk disiplin:

(1) Syntetisk

Den systematiske teologien tar sikte på å gi en helhetsforståelse av den kristne tro i møte med dagens mennesker. I dette arbeid er det viktig først å se de ulike sammenhenger i teologien og sammenfatte disse til et helhetsbilde. Dermed får det systematisk-teologiske arbeid karakter av å være *syntetisk* (sammenfattende).

(2) Normativ

Den systematiske teologi har også karakter av å være *normativ*, dvs. at dens sikte er å ta stilling til hva som er sann og rett kristendom. Et viktig siktemål er i denne sammenheng at den kristne tro kan framstå som et troverdig budskap for mennesker i dag.

(3) Kritisk

Den systematiske teologien er også *kritisk* i den forstand at den har som sikte å foreta en kritisk gjennomtenkning og prøving av det kristne trosinnhold slik dette framstår i Bibelen og i den kristne tradisjon. I denne kritiske gjennomtenkning ligger også at vår tids tankeretninger og livs- og verdisyn om nødvendig etterprøves mot sannheten i det bibelske budskap.

(4) Apologetisk

Dermed blir den systematiske teologi også *apologetisk*, dvs. at den har som mål å forsvare den kristne trossannhet overfor strømninger i tiden som står spørrende, tvilende og protesterende overfor den kristne tro.

(5) Missiologisk

Endelig sikter den systematiske teologi mot videreformidlingen av det kristne budskap i misjon og evangelisering, og er i dette perspektiv også *missiologisk*.

4. Om dogmatikkens funksjon og det dogmatiske arbeidets karakter:

Et forsøk på en fagdefinisjon:

Dogmatikken er teologiens kritisk-normative gjennomtenkning og sammenfatning av den sanne kristne lære om forholdet mellom Gud og mennesket, normert av Den hellig skrifts bevitnelse av Guds åpenbaring, med kritisk hensyntagen til kirkens bekjennelse, under diskusjon med andre oppfatninger i fortid og samtid og med sikte på kirkens liv og tjeneste.

Dogmatikken som "systematisk læresammenfatning"

Dogmatikken har som sin spesielle oppgave å *utfolde og framstille* den indre og enhetlige sammenheng i Guds åpenbarings rike mangfold. Den vil gi *en oversikt over og en sammenfatning* av den kristne tros læremessige innhold. I tillegg til dogmatikken hører etikken og religionsfilosofien til den systematisk-teologiske disiplin. Ved ATH blir også den prinsipielle delen av misjonsteologien behandlet under denne disiplinen.

Misjonsteologien gir en samlet og systematisk framstilling av misjonens bibelske grunnlag på bakgrunn av det materiale som kommer fram i de øvrige teologiske fag. Den vil også ha en kritisk funksjon ikke minst i forholdet mellom kristen tro og andre religioner og i forholdet kristen tro og ulike sosio-kulturelle forhold. Misjonsteologien vil også ha en kritisk funksjon overfor sine egne metoder og strategier i sin historie og i dagens situasjon.

Etikken er teologiens systematiske tilrettelegging av hvordan den enkelte og samfunnet bør handle for at handlingen skal kunne karakteriseres som rett eller god. I en kristen sammenheng skjer denne vurderingen på bakgrunn av den bibelske åpenbaring. For at det etiske arbeid skal være relevant, er det avgjørende at etikken i særlig grad er orientert mot og står i dialog med sin samtid.

Religionsfilosofien er teologiens idéhistoriske, logiske og prinsipielle drøfting av de allmenne spørsmål i tilknytning til religiøs tro. I en kristen teologisk kontekst er den kristne tro og den bibelske åpenbaring objektene for det religionsfilosofiske arbeid. Ved ATH tilbys «Religionsfilosofi» som valgemne i rammen av 30-vektallsstudiet.

III OPPSUMMERENDE OM DOGMATIKKENS FUNKSJON

1. Dogmatikken har en lærende/oppbyggende funksjon

Dogmatikkens siktemål er å gjennomtenke og formulere den kristne tros grunnsannheter ut fra Bibelen med tanke på undervisning og forkynnelse. Det oppbyggelige ligger i at den skal tjene menigheten/kirken og dens selvoppbyggende og misjonerende arbeid.

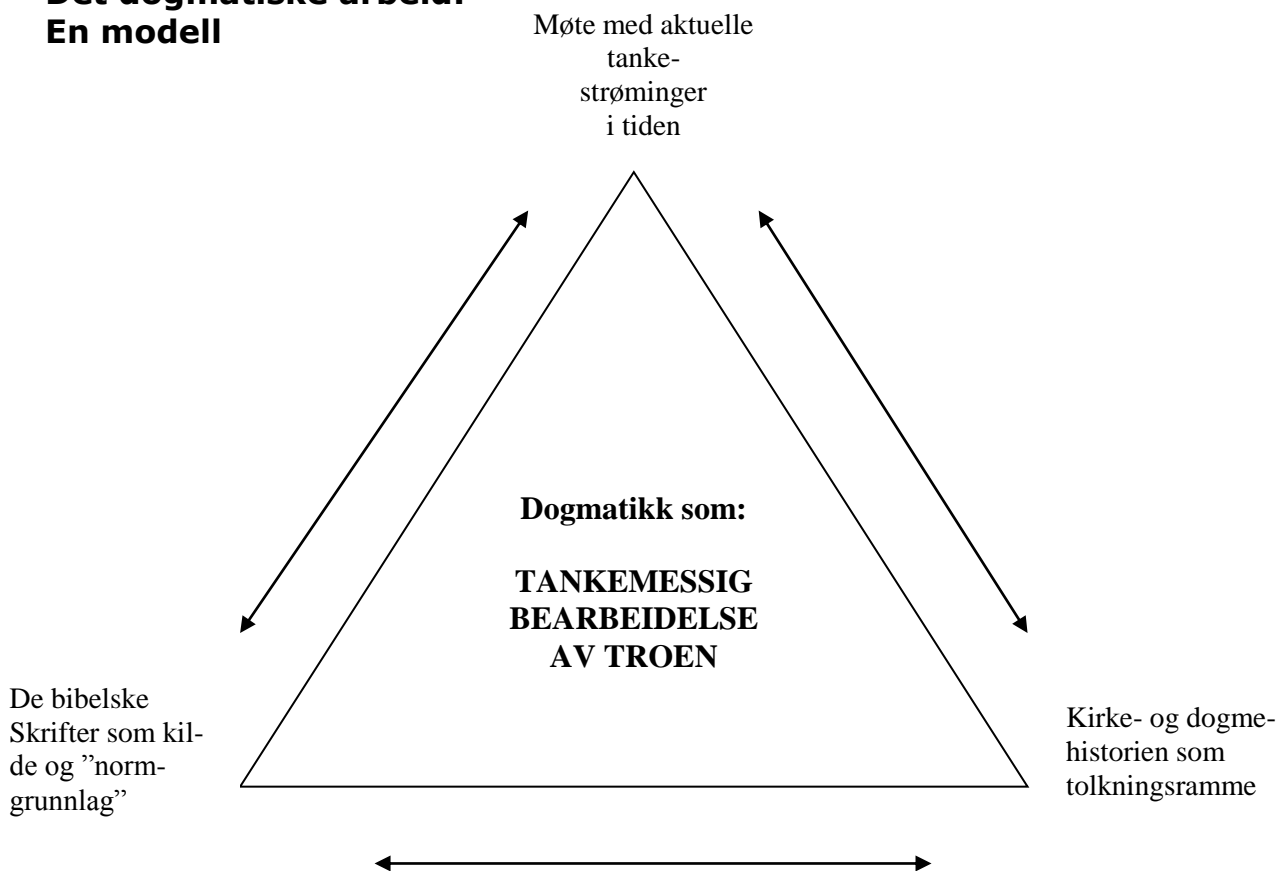
2. Dogmatikken har en apologetisk/missiologisk funksjon

Dogmatikken har også som siktemål å klargjøre og avgrense den kristne tro overfor andre livsanskuelser, dvs andre religiøse og ikke-religiøse måter å se livet på. Gjennom dogmatikkens lærende og apologetiske funksjon sikter det mot menighetens/ kirkens kall til å bringe evangeliet ut til alle mennesker i hele verden.

3. Dogmatikken har en konfesjonell/økumenisk funksjon

Dogmatikken har endelig som siktemål å klargjøre ulike konfesjonelle lære standpunkt for å avklare avvik fra sann og rett lære, men primært for å skape større gjensidig forståelse og respekt for ulike konfesjonelle ståsteder - og rydde grunn for samarbeid om menighetens/kirkens hovedkall: å forkynne evangeliet for alle mennesker.

Det dogmatiske arbeid: En modell

Noen ulike typer dogmatiske framstillinger:

Type 1: Bibelorientert troslære

Eks.: J. Christensen: Vår kristne tro, DNM og A. Somdal: Tro og lære. Et forsøk på en samlet presentasjon av pinsevennes tro og lære, Oslo 1990, Fildelfiaforlaget. På mange måter er det også riktig å plassere W. Grudem: Systematic Theology, som jo er pensumsbok, her.

Type 2: Teologihistorisk orientert dogmatikk

Eks.: (Kanskje) P. Lønning: Kristen tro, Oslo 1989, Universitetsforlaget

Type 3: Filosofisk orientert dogmatikk

Eks. P. Tillich: Systematic Theology, 3 vol., Chicago 1951-1963

Type 4: Konfesjonelt orientert dogmatikk

Eks.: Vår norske og lutherske lærebokstradisjon (de fleste norske lærebøker inkludert pensumsbøkene!)

Type 5: Ideal-dogmatikken?

Har noen sett den? Hvem vil skrive den? Må være en troslære som balanserer bibelmateriale, det historiske tolkningsmaterialet og den aktuelle kirkelige, kulturelle og samtidsmessige situasjon i framstillingen, og der framstillingen er preget av -

- at bibelmaterialet får lov til å være norm og autoritet i åpenbaringsspørsmål,
- at man ikke framstiller en av de historiske tolkningstradisjonene som ”den eneste riktige” og
- at man er opptatt med å tale normativt om det kristne trosinnhold inn i samtiden uten å slå av på budskapets bibelske radikalitet og autoritet.

LÆRINGSMÅL FOR KAP. 1:

Studenten skal kunne gi uttrykk for hva *dogmatikkens karakter* (som systematisk teologisk disiplin/fagområde) og hva dens *oppgave og funksjon* i kirkens liv kan sies å være.

OPPGAVER

1. Definer og forklar følgende ord: Dogma/dogmatikk, systematisk teologi.
2. Hva innebærer det at dogmatikken er: syntetisk, normativ, kritisk, apologetisk og mis-siologisk?
3. Gjør kort rede for hva dogmatikkens oppgave og funksjon.
4. Hva er karakteristisk for det dogmatiske arbeid?

2.

DOGMATIKKENS FORUTSETNING: Om vår forståelse av åpenbaringen⁶

INNHOOLD

- I Generelt om åpenbaringsforståelsens viktighet og problematikk
- II Den kristne åpenbaringsforståelsens særpreg og egenart
- III Forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse
- IV Forholdet mellom allmenn og spesiell åpenbaring sett i lys av menneskets religiøsitet
- V Forholdet mellom kristendommen som åpenbaringstro og de andre religionene

I GENERELT OM ÅPENBARINGSFORSTÅELSENS VIKTIGHET OG PROBLEMATIKK

1. Temaet er et svært viktig *grunnlagsspørsmål* til dogmatikken

- Åpenbaringsforståelsen er *basis og fundament* for alt dogmatisk arbeid
- Ulik åpenbaringsforståelse gir *ulike typer* dogmatikk

2. Det er flere viktige *problemstillinger* knyttet til temaet

- Hva er særegent for kristen åpenbaringsforståelse?
- Hva er forholdet mellom det å på naturlig måte erkjenne hvem Gud er - og det at Gud har åpenbart seg?
- Hva er forholdet mellom menneskets religiøsitet og åpenbaringen?
- Hvordan skal vi forstå forholdet mellom kristendom som åpenbaringsreligion og de andre religionene?

---

⁶ Se Engedal/Modalsli1980:kap 4, Henriksen 1994: § 3. I tillegg kan anbefales: J.M. Berentsen: Kristendommen og religionene, i Missiologi i dag, s 202-224, K.O.Sannes: Preologomena til dogmatikken, Skrivestua MF 1983, §4 A.Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, Oslo 1979, del 1A. A.Valen-Sendstads bok: Kristen kunnskap og kristen tro, Oslo 1974, gir også som helhet god innføring i åpenbarings- og erkjennelsesproblematikken til den kristne tro.

II DEN KRISTNE ÅPENBARINGSFORSTÅELSENS SÆRPREG OG EGENART

1. Ordet «åpenbaring»

- Åpenbare (gr. *apokalyptein*) betyr å avdekke, avsløre noe som før var tildekket, tilslørt og skjult.
- I bibelsk forstand betyr ordet at vi får *kunnskap om og kjennskap til noe (om Gud) som tidligere har vært ukjent for oss*, jf Rom 16,25.
- Forutsetningen for Bibelens åpenbaringsbegrep er at mennesket *ikke kan* nå fram til Gud gjennom selvransakelse, selverkjennelse, mystikk, meditasjon, kunst, kultur, intuisjon osv, jf Rom 3,10f; 1 Kor 2,14. Dette fordi Gud er hinsides alt det menneskelige.
- Det bibelske åpenbaringsbegrep dreier seg altså om Gud som åpenbarer seg selv for oss, ikke vi som åpenbarer Gud, jf Joh 1,14; Gal 4,4; Hebr 1,1.
- Det er vanlig ut fra det bibelske materialet å *skille mellom allmenn og spesiell åpenbaring*. Følgende skisse kan oppsummere det vi til nå har sagt om åpenbaringen.

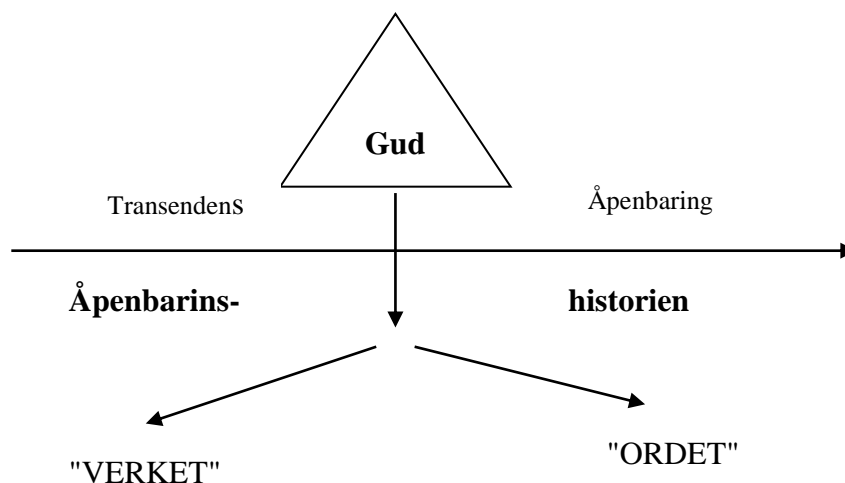
2. Guds transendens som bakgrunn for åpenbaringsforståelsen

- **Dreier seg om:**
det som ligger utenfor den sansbare virkelighet.
(Transendens= «hinsidighet/overskridelse».)
- **Er bevitnet:**
Sal 57,3 (Gen 14,18); Kol 1,17; 1 Tim 6,15-16; Rom 11,33

Å fastholde Guds transendens er viktig:

- for å forstå den bibelske åpenbaring rett
- for å forstå syndefallets radikalitet rett
- for å forstå menneskets mulighet til å erkjenne Gud rett

3. Allmenn og spesiell åpenbaring: En modell

4. Den allmenne åpenbaring

■ **Formidles ved:**

Guds skaperverk (VERKET)

■ **Karakater:**

Skapelsesåpenbaring

(Gjennom skapelsen har Gud gitt seg til kjenne i naturen og i menneskets åndsliv.)

■ **Kjennetegn:**

- Etisk erkjennelse og innholdsbestemmelse av samvittigheten (= allmenn etisk erkjennelse)
- Naturlig erkjennelse av Gud (= allmenn gudserkjennelse)

■ **Bevitnet:**

Rom 1,19ff, 2,14ff, Apg 17,27ff; Sal 8

5. Den spesielle åpenbaring

■ **Formidlet ved:**

Guds ord (ORDET)

■ **Karakter:**

Frelsesåpenbaring (eksklusiv)

Knyttet til Guds åpenbaringstale om Guds handlinger i historien til menneskehetens frelse

■ **Kjennetegn:**

- Skjer i historien
- Fullendes i inkarnasjonen
- Formidles ved vitner og i Ordet

■ **Bevitnet:**

- Hebr 1,1
- Joh 1,1-14; 1 Joh 1,1-3
- Ef 2,20; 1 Tess 2,13

	ALLMENN ÅPENBARING	SPESEIELL ÅPENBARING
Middel	Guds <i>VERK</i>	Guds <i>ORD</i>
Karakter	<i>Skapelsesåpenbaring</i> Gjennom skapelsen har Gud gitt seg til kjenne i naturen og menneskets åndsliv (For alle mennesker!)	<i>Frelsesåpenbaring</i> Denne er knyttet til Bibelens åpenbaringstale om Guds handlinger i historien for menneskehetens frelse (Eksklusiv – for dem som tror og ved Åndens hjelp forstår)
Kjennetegn	<ul style="list-style-type: none"> • Naturlig gudserkjennelse (i en eller annen form) • Allmenn etisk erkjennelse	<ul style="list-style-type: none"> • Skjer i historien • Skjer i inkarnasjonen • Formidles ved vitner og i Ordet • Åpenbares ved Ånden for den som tror Ordets tale)
Bevitnet	Rom 1,19ff.; 2,14ff. Apg 17,27ff; Salme 8	<ul style="list-style-type: none"> • Hebr 1,1 • Joh 1,1-14; 1 Joh 1,1-3 • Ef 2,20; 1 Tess 2,13 • 1 Kor 2,7ff.

III FORHOLDET MELLOM ALLMENN ÅPENBARING OG NATURLIG GUDSERKJENNELSE

1. Problemet

- Med allmenn åpenbaring forstår vi det forhold at Gud fra skapelsen av har gitt seg til kjenne i naturen (universet) og i det menneskelige åndsliv (intellekt, moralbevissthet, samvittighet) slik at det skulle være mulig å få kunnskap om ham.
- Rekkevidden av denne såkalte naturlige gudskunnskap/erkjennelse kan beskrives på forskjellig måte (se under).

2. Modeller/løsningsforsøk

■ **Modell 1: Allmenn åpenbaring gir tilnærmet *full* naturlig gudserkjennelse**

Vanlig syn i mer panteistisk orientert teologi:

- Guds vesen er i det skapte, dvs identitet mellom Gud og verden
- Mennesket kan bli ledet til Gud gjennom hans skaperverk ved tankens kraft, intuisjon, religiøs søkning, osv.
- Gud blir dypet i tilværelsen, værensgrunnen, verdensfornuften, etc.

■ **Modell 2: Allmenn åpenbaring gir *ingen* naturlig gudserkjennelse**

Vanlig syn i barthiansk teologi (K Barth)

- Allmenn åpenbaring gir ingen gudserkjennelse - bare en falsk
- Menneskets religiøsitet er pervers og forvrent gudslengsel og bare et hinder for å møte Gud i Ordets åpenbaring
- Det er kun Kristusåpenbaringen som gir sann gudserkjennelse

■ **Modell 3: Allmenn åpenbaring gir *begrenset* naturlig gudserkjennelse**

Vanlig i luthersk teologi

- På skapelsesplan kan man snakke om en viss gudserkjennelse som kan fungere som et tilknytningspunkt for Ordet
- På frelsesplan gir den allmenne åpenbaring ingen gudskunnskap

3. Utdyping - modell 1:

Allmenn åpenbaring kan gi full naturlig gudserkjennelse

■ **Gudsforståelse**

- Gud blandes her sammen med det skapte. Noe av hans vesen tenkes å være i naturen/mennesket og i universet.
- Gud kan med denne forståelsen bli upersonlig og panteistisk (uten at dette gjelder f eks for katolsk teologi).
- Bibelens presentasjon av gud legger vekt på at gud er en personlig Gud, selvstendig og uavhengig-eksisterende som ikke blander seg med det skapte som iboende ånd eller prinsipp.

■ **Menneskesyn**

- Denne modellen har en svært positiv vurdering av menneskets mulighet til på naturlig måte å erkjenne Gud.

- Synden har skadet menneskets mulighet for gudserkjennelse, men ikke ødelagt den.
- Et så positivt menneskesyn kan stride mot klare skriftord - jf f eks Rom 1,21ff.

■ Erkjennelseskilde

- Menneskets kunnskapsmessige og intellektuelle erkjennelse blir erkjennelseskilde *ved siden av* Bibelen.
- Dette innebærer at Bibelens autoritet for liv og lære svekkes, da den ikke lenger får en enestående åpenbaringskarakter.

4. Utdyping - Modell 2:

Allmenn åpenbaring gir ingen naturlig gudserkjennelse

■ Gudsforståelse

- Den mest radikale utgaven av dette synet sier at det ikke finnes noen gudserkjennesle verken på skaperplan eller frelsesplan i den naturlige åpenbaring.
- En mer moderat utgave sier at Gud har manifestert seg i skaperverket, men han er med dette ikke erkjennbar.
- Jf bildet med kunstverket og kunstneren.

■ Menneskesyn

- Synden har blokkert for naturlig gudserkjennelse både på skaperplan og frelsesplan.
- Mennesket kan «ane Gud», men ikke erkjenne ham.

■ Erkjennelseskilde

- Sann erkjennelse av Gud både som skaper og frelser - gis bare gjennom åpenbaringsordet.
- Bibelen er eneste erkjennelseskilde.

5. Utdyping - Modell 3:

Allmenn åpenbaring gir begrenset naturlig gudserkjennelse

■ Gudsforståelse

- På skaperplan kan man tale om at Gud til en viss grad er erkjennbar ut fra sine gjerninger.
- Synet bygger på Rom 1,19ff.

■ Menneskesyn

- På skaperplan kan man tale om at menneskets evne til å ane, erkjenne og spørre etter - Gud, fungerer på tross av synden.
- På frelsesplan må Gud åpenbares for oss, da synden har ødelagt for sann erkjennelse.

■ Erkjennelseskilde

- På skaperplan fungerer skaperverket som kilde til erkjennelse av Gud.
- På frelsesplan er det bare åpenbaringsordet - Bibelen - som er erkjennelseskilde.

6. Oppsummering/konklusjon

Modell 3 synes best å stemme med et samlet bibelsk vitnesbyrd om åpenbaringen.

En oversikt:

Ulike syn på forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse	Allmenn åpenbaring gir "FULL" naturlig gudserkjennelse	Allmenn åpenbaring gir "INGEN" naturlig gudserkjennelse	Allmenn åpenbaring gir "BEGRENSET" naturlig gudserkjennelse
<p>Gudsforståelse</p>	<p>Gud blandes her sammen med det skapte. Noe av hans vesen tenkes å være i naturen/mennesket og i universet.</p> <p>Gud kan med denne forståelsen bli upersonlig og panteistisk (uten at dette gjelder f eks for katolsk teologi).</p> <p>Bibelens presentasjon av gud legger vekt på at gud er en personlig Gud, selvstendig og uavhengig-eksisterende som ikke blander seg med det skapte som iboende ånd eller prinsipp.</p>	<p>Den mest radikale utgaven av dette synet sier at det ikke finnes noen gudserkjennelse verken på skaperplan eller frelsesplan i den naturlige åpenbaring.</p> <p>En mer moderat utgave sier at Gud har manifestert seg i skaperverket, men han er med dette ikke erkjennbar. Jf bildet med kunstverket og kunstneren.</p>	<p>På skaperplan kan man tale om at Gud til en viss grad er erkjennbar ut fra sine gjerninger.</p> <p>Synet bygger på Rom 1,19ff.</p>
<p>Menneskesyn</p>	<p>Denne modellen har en svært positiv vurdering av menneskets mulighet til på naturlig måte å erkjenne Gud.</p> <p>Synden har skadet menneskets mulighet for gudserkjennelse, men ikke ødelagt den.</p> <p>Et så positivt menneskesyn kan stride mot klare skriftord - jf f eks Rom 1,21ff.</p>	<p>Synden har blokkert for naturlig gudserkjennelse både på skaperplan og frelsesplan.</p> <p>Mennesket kan «ane Gud», men ikke erkjenne ham.</p>	<p>På skaperplan kan man tale om at menneskets evne til å ane, erkjenne og søke - spørre etter - Gud, fungerer på tross av synden.</p> <p>På frelsesplan må Gud åpenbares for oss, da synden har ødelagt for sann erkjennelse.</p>
<p>Erkjennelseskilde/er</p>	<p>Menneskets kunnskapsmessige og intellektuelle erkjennelse blir erkjennelseskilde <i>ved siden av</i> Bibelen.</p> <p>Dette innebærer at Bibelens autoritet for liv og lære svekkes, da den ikke lenger får en eneste stående åpenbaringskarakter.</p>	<p>Sann erkjennelse av Gud både som skaper og frelser - gis bare gjennom åpenbaringsordet.</p> <p>Bibelen er eneste erkjennelseskilde.</p>	<p>På skaperplan fungerer skaperverket som kilde til erkjennelse av Gud.</p> <p>På frelsesplan er det bare åpenbaringsordet - Bibelen - som er erkjennelseskilde.</p>

IV FORHOLDET MELLOM ALLMENN OG SPEIELL ÅPENBARING SETT I LYS AV MENNESKETS RELIGIØSITET

1. Hvordan forstå menneskets religiøsitet?

- Religiøsiteten= uttrykk for den menneskelige gudsdimensjon, og dermed et allment fenomen.
- Religiøsiteten kan sies å inneholde (jf. Henriksen 1994:54ff.)
  - En helhetstolkning av tilværelsen
  - Et uttrykk for det personlige forhold til Gud eller det guddommelige
  - Organisering av tilværelsen

2. Forholdet mellom religiøsiteten og den allmenne åpenbaring

- Den allmenne åpenbaring *uttrykkes i* religiøsiteten
- Religiøsiteten *bekrefter* den allmenne åpenbaring

3. Forholdet mellom religiøsiteten og den spesielle åpenbaring

- Den spesielle er *noe annet og noe mer* enn religiøsiteten
- Religiøsiteten kan bli *en hindring* for den spesielle åpenbaring
- Religiøsiteten kan fungere som *tilknytningspunkt* for den spesielle åpenbaring

En modell:

V FORHOLDET MELLOM KRISTENDOMMEN SOM ÅPENBARINGS RELIGION OG DE ANDRE RELIGIONENE

1. Problemet

Problemstillingen er svært aktuell:

- Den kristne kirke og teologi har alltid stått i fare for å bli oppslukt av allmenn religionstenkning for å ende i religionsblander (synkretisme).
- I løpet av de siste tiår har de store verdensreligioner som buddhismen, hinduismen, islam og nyere religionsdannelser med sine sekter og forgreininger, blitt en del av vår virkelighet. Kristen tro og moral må i dag finne seg i å leve side om side med deligioner og åndsstrømninger som også betrakter seg som åpenbaringsbærere.

- Problemet berører både religionsfrihetsforståelsen og forståelsen av toleransebegrepet.

2. Løsningsforsøk

Fire dogmatiske modeller kan hjelpe oss til å få en oversikt over ulike posisjoner og syn på problemstillingen⁷:

- INTEGRATIV FORSTÅELSE (=Alt-er-like-sant-modellen)
- EVOLUSJONÆR FORSTÅELSE (=Stige-modellen)
- ILLUMINÆR FORSTÅELSE (=Spørsmål-svar-modellen)
- POLÆR FORSTÅELSE (=Motsetningsmodellen)

3. Ulike modeller:

(1) DEN INTEGRATIVE MODELL

(Alt-er-like-sant-forståelsen)

■ Religionssyn

- Religionene er en enhet
- All religiøs erkjennelse representerer gudserkjennelse (med ulike utslag i ulike kulturer)
- Tankegangen sann-falsk religion er uakseptabel

■ Åpenbaringsyn

- Religionenes mangfold representerer samlet sannheten
- Åpenbaring = naturlig gudserkjennelse
- Allmenn og spesiell åpenbaring flyter sammen

■ Misjonssyn

- Misjon blir dialog som skal skape gjenkjennelse oppdagelse og klarhet

(2) DEN EVOLUSJONÆRE MODELL

(Stige-forståelsen)

■ Religionssyn

- Religionene er i utvikling mot en stadig sannere erkjennelse av Gud
- Finnes ulike verdinormer som vurderingsgrunnlag for å gradere høyere og lavere religioner: Gudsbegrep, kultus, etikk.

■ Åpenbaringsyn

- Naturlig gudserkjennelse ut fra en utviklingstankegang.
- Åpenbaring er den høyeste form for religiøs erkjennelse/tankegang
- Finnes ingen transendens

■ Misjonssyn

- Forkynnelsen av den høyeste åpenbaring til de som ikke har fått den fulle sannhet.
- Misjon blir sett ut fra kristent syn å supplere eller bygge på en «mangel-full» åpenbaring i de andre religionene

---

⁷ Modellene som presenteres her er hentet fra A. Valen-Sendstad: Kristne dogmatikk, Oslo 1979, s. 54ff. I J.O. Henriksens bok: Guds virkelighet, opereres det med tre modeller: Utviklingsmodellen, orgreningsmodellen og konfliktmodellen. (Sistnevnte inkluderer både den illuminære og den polære modeller i A. Valen-Sendstads framstilling.

(3) DEN ILLUMINÆRE MODELL

(Spørsmål-svar-forståelsen)

■ Religionssyn

- Religion og kristendom er to forskjellige ting. Kristendom er åpenbaringstro, mens religion er et menneskeprodukt.
- Synet representerer et brudd med den enhetlige religionstenkning

■ Åpenbaringssyn

- Det finnes glimtvis sannhetsmomenter i andre religioner (= lys ovenfra)
- Denne sannhetserkjennelse kan fungere som tilknytningspunkt for forkynnelsen
- Spørsmål kan formuleres ut fra den «glimtvis» sannhetssøken, mens bare evangeliet kan gi svaret

■ Misjonssyn

- Med tilknytning til spørsmålene forkynnes svaret som ikke er kjent
- Misjons blir å gi svaret, komme med lys i mørket

(4) DEN POLÆRE MODELL

(Motsetnings-forståelsen)

■ Religionssyn

- Religion representerer egentlig avgudsdyrkelse og menneskedyrkelse.
- Det finnes ingen religiøs felleskategori som inkluderer kristendommen

■ Åpenbaringssyn

- Benektelse av at det finnes en naturlig gudserkjennelse i den allmenne åpenbaring.
- Sann gudskunnskap gir kun den spesielle åpenbaring - Ordets åpenbaring

■ Misjonssyn

- Religiøsiteten er i utgangspunktet en hindring for evangeliet.
- Religiøsiteten kan imidlertid fungere som et tilknytningspunkt - da den kan stille spørsmål som har relevans for sannheten
- Svaret evangeliet gir er imidlertid alltid annerledes enn det spørsmålet legger opp til og forventer

Si oversikt over de ulike syn/posisjoner neste side.

4. Oppsummering/konklusjon: Hvilken modell er "den riktige"?

- 1) Det avgjørende skille i teologien går mellom integrativ/evolusjonær-forståelse på den ene siden – og den illuminære/polære på den andre.
  - Både integrativ og evolusjonært syn bygger nemlig på samme forutsetning: at (alt av) religion er en enhet,
  - mens illuminær og polær forståelse bygger på den forutsetning at religion og kristendom er to forskjellige ting.Det meste av konservativ og evangelikal teologi vil derfor høre hjemme under de to siste modellene.
- 2) Det mest fornuftige synes også å være å tenke seg en kombinasjon av de to siste modellene. *Den illuminære forståelse trenger nemlig et kritisk korrektiv* –for å få

inn Bibelens radikale tale om synden og syndens konsekvenser i både i syn på sannhetsinnholdet i de andre religionene og på religiøsitet som positivt utgangspunkt/tilknytningspunkt for misjon.

- 3) Dette standpunktet stemmer for øvrig med modell 3 i syn på forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse (IV), og hva vi tidligere har sagt om menneskets religiøsitet i forhold til allmenn og spesiell åpenbaring (V).

En oversikt

KRISTEN- DOM- MEN OG RELIGIONENE: Ulike syn	Religionssyn	Åpenbaringssyn	Misjonssyn
INTEGRATIV FORSTÅELSE (Alt-er-like-sant – modellen)	<ul style="list-style-type: none"> Religionene er en enhet All religiøs erkjennelse repr. Gudserkjennelse (m/ulike utslag i ulike kulturer) Spørsmålet om sant/falskt er uinteressant 	<ul style="list-style-type: none"> Religionenes mangfold representerer samlet sannheten Åpenbaring blir det samme som naturlig gudserkjennelse Allmenn og spesiell åpenbaring flyter sammen 	<ul style="list-style-type: none"> Misjon blir dialog Dialogen skal skape gjenkjennelse, oppdagelse og klarhet
EVOLUSJONÆR FORSTÅELSE (Stige-modellen)	<ul style="list-style-type: none"> Religionene er i utvikling mot stadig sannere erkjennelse av Gud Gradering av lavere og høyere religioner Noe ulikt valg av verdi-normer som basis for graderingen: Gudsbegrep, kultus, etikk, osv 	<ul style="list-style-type: none"> Naturlig gudserkjennelse ut fra en utviklingstankegang Åpenbaring = den høyeste form for religiøs erkjennelse/tenkning (NB! Ingen transendens) 	<ul style="list-style-type: none"> Forkynnelse av den høyeste åpenbaring til dem som ikke har den fulle sannhet Misjon = supplement/ påbygning
ILLUMINÆR FORSTÅELSE (Spørsmål-svar – modellen)	<ul style="list-style-type: none"> Religion og kristendom er to forskjellige ting Kristendom = åpenbaringstro Religion = menneskelige tanker om Gud 	<ul style="list-style-type: none"> Glimtviser sannhetsmomenter i andre religioner (= lys ovenfra) Disse sannhets-elementene kan tjene som tilknytningspunkter for kristen forkynnelse 	<ul style="list-style-type: none"> Med tilknytning til spørsmålene forkynnes svaret som ikke er kjent Misjon = svaret på menneskets spørsmål om Gud, frelse, osv. (= lys i mørke)
POLÆR FORSTÅELSE (Motsetningsmodellen)	<ul style="list-style-type: none"> Religionene representerer dypest sett avgudsdyrkelse og menneskedyrkelse 	<ul style="list-style-type: none"> Benektelse av at det finnes en naturlig gudserkjennelse og en allmenn åpenbaring som sier noe som helst om Gud Sann gudserkjennelse/ kunnskap gis kun i den spesielle åpenbaring 	<ul style="list-style-type: none"> Religiøsitet kan fungere som tilknytningspunkt da den stiller spørsmål som har relevans til sannheten, men svaret er alltid annerledes enn ventet

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 2: DOGMATIKKENS FORUTSETNING (ÅPENBARINGSFORSTÅElsen)

1. Studenten skal ha innsikt i *den kristne åpenbaringsforståelses særpreg og egenart*.
2. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte hva *forholdet er mellom allmenn og spesiell åpenbaring*, og forklare hvorfor man i dogmatikken har funnet det tjenlig å operere med disse to kategoriene åpenbaring.
3. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike syn på *forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse*, og for *forholdet mellom kristen åpenbaringsforståelse (allmen/spesiell) og menneskets religiøsitet*.
4. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike syn på *forholdet mellom kristen åpenbaringstro og de andre religionene*.

OPPGAVER

1. Forklar og definer følgende ord: Åpenbaring, Guds transcendens, naturlig gudserkjennelse, religiøsitet.
2. Gjør kort rede for den kristne åpenbaringsforståelsens egenart.
3. Gjør rede for hva som ligger i begrepene allmenn og spesiell åpenbaring og drøft forholdet mellom allmenn åpenbaring og naturlig gudserkjennelse.
4. Gjør rede for hva som ligger i uttrykket ”menneskets religiøsitet” og drøft hva forholdet er mellom kristen åpenbaringsforståelse (både i allmenn og i spesiell ”utgave”) og menneskets religiøsitet.
5. Gjør rede for og drøft ulike syn på forholdet mellom kristen åpenbaringstro og de andre religionene.

3.

DOGMATIKKENS NORM-GRUNNLAG:

Om Bibelens inspirasjon og autoritet⁸

INNHOOLD

I	Definisjon av bibelsyn
II	Bibelsynstypologi
III	Inspirasjonsteorienenes betydning for synet på bibelens autoritet
IV	Kanondannelse og selvvitnesbyrd – betydning for synet på Skriftens autoritet
V	Bibel og bekjennelse: Typer av bekjennelser og om bekjennelsenes funksjon

I DEFINISJON AV BIBELSYN

Et bibelsyn kan defineres som

- forsøkene på å gi et tilfredsstillende svar på de spørsmål som tankemessig reiser seg i vårt møte med Bibelen, for om mulig å komme fram til et helhetssyn på Skriftens opprinnelse og inspirasjon - og dermed dens autoritet i dag.

Her er noen spørsmål som ”tankemessig reiser seg i vårt møte med Bibelen” (jf. Engedal/Modalsli 1980:14):

- Er alt i Bibelen uttrykk for Guds ufeilbarlige vilje og forpliktelse for oss i dag?
- Eller finnes det ting som bare har ”historisk interesse” og som vi derfor kan se bort fra med tanke på vårt eget liv og vår trosbekjennelse?
- Hvis noe skal bedømmes som ”tidsbestemt uten gyldighet for oss, hvem eller hva skal i tilfelle bestemme hvor grensen går mellom det uforanderlige og det tidsbestemte?

Det som også kan være viktig å ta med seg innledningsvis er at det slett ikke er likegyldig hvilket bibelsyn man opererer ut fra.

Dette gjelder både viktige trosspørsmål og etiske spørsmål.

---

⁸ Se Engedal/Modalsli 1980:kap 2, Henriksen1994:§2. I tillegg kan anbefales: K.O.Sannes: Preolegomena til dogmatikken, Skrivestua MF 1983, §5, A.Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, Oslo 1979, del 1 B2.

II BIBELSYNSTYPOLOGI

TYPER BIBEL-SYN	«FUNDAMENTAL-ISTISK» (også: ortodokst syn)	«KONSERVATIVT» Positivt-evangelisk syn	«LIBERALT» Moderne-kritisk syn
Opprinnelse	- Oldkirken - Ortodoksien 1600-t - USA beg. av 1900-t	- Reformasjonen - Luther	- Med moderne bibelforskning - 1700-1800-tallet
Karakteristisk	- Både ord og sak er inspirert - Bibelen er ufreilbarlig i de opprinnelige håndskrifter - Vektlegger Bibelens «guddommelige» side	- Alt i Bibelen må vurderes ut fra Kristus som Bibelens kjerne/sentrum og autoritet. - Vekt på åpenbarings-historien - Forsøker å finne balanse mellom Bibelens menneskelige og guddommelige side	Hovedpoenget er å komme bak all mytologi og det foreldede verdensbilde for å finne «budskapet». - Det er samtidens oppfatning av kr.dom og religion som bestemmer hva som budskap, det sanne og rette. - Vekt å Bibelens menneskelige side
Inspirasjonsteori	Verbalinspirasjon	Personalinspirasjon	Realinspirasjon
Metode	Biblistisk tolkningsmetode	Historisk-språklig metode	Historisk-kritisk metode
Representanter/utbredelse	- Lekmannskretser - Frikirke samfunn (ofte med vekt på vekkelseskristendom)	- Stor utbredelse i de fleste kirkesamfunn. - Opptrer ofte i dag med front mot et moderne-kritisk syn	- Ofte «typisk» universitetssyn.

Kommentar til bibelsyns-typologien:

1. Typene eller kategorien er selvfølgelig ikke absolutte. Det finnes ulike varianter og kombinasjoner av syn. Likevel fanger oversikten opp det typiske i forhold til kjennetegn på ulike standpunkt.
2. Når det gjelder syn på Bibelens inspirasjon, brukes her de vanlige betegnelsene - verbal-, personal- og realinspirasjonssyn for å betegne de ulike inspirasjonsteorier. Vi skal i neste punkt arbeide videre med kombinasjon av teorier og konsekvensene av dem for synet på Bibelens autoritet.
3. Også når det gjelder betegnelsene på «metode» eller hvordan bibelen leses/utforskes, kan man si at de ulike «metodene» vandrer en del i forhold til et slikt typeskjema.

- **Biblistisk «metode»** betegner her: den umiddelbare måte å lese Bibelen på som legger tilnærmet lik vekt på alle skriftsteder. Eller sagt på en annen måte: Den måte å lese Bibelen på som betoner sterkt Bibelens direktetale til oss i dag – og mindre den historiske side ved ordene/budskapet.
- **Historisk-språklig metode** betegner her: Den måte å lese Bibelen på som vektlegger det historiske og språklige studium. Bibelens tekst skal altså forstås i lyset av sin språklige og historiske sammenheng. Her kan alle tilgjengelige metoder anvendes for å finne ut hva bibelteksten opprinnelig vil ha sagt.⁹
- **Historisk-kritisk metode** betegner her: Den måte å lese Bibelen på som har innebygget i seg følgende postulat:¹⁰
  - Alle historiske utsagn kan underkastes tvil. Å være grunnleggende skeptisk til alle utsagn i Bibelen blir da viktig, og «resultatet» av bibelforskningen blir aldri sikre, bare sannsynlige. Talen om en «absolutt sannhet» blir f.eks. i lys av dette en meningsløs sak.
  - Vi må danne oss et bilde av hva som har skjedd i historien ved å sammenholde det med hva som skjer i nåtid. Dette innebærer at det i prinsippet ikke skjer nyinnsatser i historien. Inkarnasjonen, f.eks., blir da ikke mulig gjennom et slikt postulat.
  - Alt som skjer i historien styres av loven om årsak og virkning, noe som gjør Bibelens tale om gudsinngrep og under i denne verden/menneskelivet umulig.

Vi skal imidlertid være klar over at begrepet historisk-kritisk metode/bibelforskning i dag ikke er et entydig begrep¹¹:

- **Radikal utgave av historisk-kritisk metode/bibelforskning:** En tilnærming til Bibelen som har innebygget i seg mange av de premissene/kriteriene som er angitt over. Resultatet av en slik behandling av bibelskriftene er ofte katastrofal sett i lys av det Bibelen selv ønsker å formidle (dens budskap)!
- **Moderat utgave av historisk-kritisk metode/bibelforskning:** En tilnærming til Bibelen bygger på de sammen ideologiske/ontologiske forutsetninger som den radikale utgaven. Man forsøker altså å utforske Bibelen på historisk grunnlag, men med respekt for dens egen virkelighetsforståelse.

---

⁹ Til dette se: H.Marshall: *År Bibeln trovârdig?*, Örebro 1983, s 98ff.

¹⁰ Jf H. Marshall, s 97.

¹¹ Til utviklingen av den historisk-kritiske bibelforskning, se E. Baasland: *Ordet fanger*, Oslo 1993, s. 16 ff.

III INSPIRASJONSTEORIENES BETYDNING FOR SYNET PÅ BIBELENS AUTORITET

1. Typologi

INSPIRASJONSSYN	VERBAL-INSPIRASJON	VERBAL-INSPIRASJON	PERSONAL/REAL-INSPIRASJON	PERSONAL/REAL-INSPIRASJON
TYPE	Fundamentalistisk Type I	Konservativ Type II	Konservativ Type III	Bibel-kritisk Type IV
Inspirasjonsforståelse	To sider ved insp.: 1) Bibelen inneholder ord som er skrevet under Åndens direkte påvirkning. 2) Ånden bruker bibelordet som åpenbaringsord i dag.	To viktige elementer ved Bibelens insp.: 1) Bibelen inneholder direkte insp. budskap. 2) De bibelske forfattere gjengir og tolker frelseshistoriske begivenheter ved Åndens hjelp.	- Bibelen inneholder gudsinspirerte «vitnesbyrd» gitt av og gjennom mennesker. - Gjerne framstilt som en parallell til inkarnasjonen.	Innholdet, budskapet (ideene) kan sees på som inspirert. Skiller gjerne mellom det ytre bibelord og ideene bak (=det egentlige innhold).
Autoritetsforståelse	Bibelen er guddommelig og ufeilbarlig i alt den uttaler seg om (dvs både religiøse, historiske og geografiske opplysninger).	Bibels autoritet ligger i bibelordets og budskapets sannhet og troverdighet i alt den slår fast om Gud, mennesket, livet og frelsen.	Bibelens autoritet ligger i åpenbarings sannhet, og i det den åpenbarer om Gud, mennesket, frelsen, osv.	Autoriteten ligger ikke i det «ytre» ord, men i det religiøse/etiske innhold.
Representanter	Utbredt i evangelisk-fundamentalistisk forkynnelse og teologi. Eks Chicago-erklæringen ¹² C.Fr. Wisløff ¹³ I. Diesen ¹⁴	Utbredt i mer evangelikale kretser, jf Lausannepakten? ¹⁵ Også hos enkelte lutherske teologer, jf A.Højlund ¹⁶ O.Modalsli ¹⁷	Vanlig syn hos mange norske lutherske teologer A.Valen-Sendstad ¹⁸ J.O.Henriksen ¹⁹ !!	Typisk for mye av den liberale og bibel-kritiske teologi. Eks. R. Bultmann ²⁰

2. Kommentarer til inspirasjonsteori-typologien

- 1) I dette inspirasjonstypologiskjemaet kombineres de ulike inspirasjonsteoriene med hovedtypene av bibelsyn. I typologiskjemaet markeres ikke noe skille

¹² Chicago-erklæringen springer ut av en konferanse i Chicago i 1978 - arrangert av International Council on Biblical Inerrancy. Erklæringen er blitt oversatt til norsk og gjengitt i tidsskriftet Fast Grunn.

¹³ Jf C.Fr. Wisløffs bidrag i boken: Vi kan stole på Bibelen, Oslo 1968, s 36ff.

¹⁴ Jf I. Diesen: Bibelen - Guds ord, Oslo 1974.

¹⁵ Jf Lausanne-pakten punkt 2: Vi fastholder både Det gamle- og Det nye testamentets guddommelige inspirasjon, sannhet og autoritet. I sin helhet er disse skrifter det eneste skrevne Guds ord, uten feil i alt det slår fast og den eneste ufeilbarlige norm for lære og liv. Vi slår også fast at Guds ord har kraft til å fullføre hans frelsesplan. Bibelens budskap er rettet til hele menneskeheten. For Guds åpenbaring i Kristus og i Skriften er uforanderlig. Gjennom den taler Den Hellige Ånd også i dag. Han opplyser Guds folk i enhver kultur, slik at det med egne øyne på ny kan oppfatte Ordets sannhet. På den måten avdekkes stadig mer av Guds medgesidige visdom for hele kirken.»

¹⁶ Jf artikkelen: A. Højlund: Bibelens inspirasjon og autoritet, Credo nr 13/84.

¹⁷ Jf Engedal/Modalsli 1980:24-26.

¹⁸ Jf A. Valen-Sendstad, Kristen kunnskap og kristen tro, s 109ff.

¹⁹ Henriksen 1994:39-41.

²⁰ R. Bultmanns bok: Mytologi og bibelforståelse, Oslo 1968, gir et interessant innblikk i en moderne bibelkritisk måte å tilnærme seg Bibelen på.

mellom personal- og realinspirasjonssynet. I all framstilling av disse teoriene finnes det svært liten prinsipiell forskjell mellom disse to synene. Derimot markeres det ofte fra personal/real-inspirasjonshold oposisjon mot verbalinspirasjonssynet. De fire hovedtypene av inspirasjonsteorier blir da ut fra denne typologien:

- I Verbalinspirasjon - fundamentalistisk type
- II Verbalinspirasjon - konservativ type
- III Personal/real-inspirasjon - konservativ type
- IV Personal/real-inspirasjon - bibelkritisk type

- 2) Som vi ser er det stor avstand både i inspirasjons- og autoritetsforståelse mellom type I og IV. Forskjellen mellom II og III må sies å være liten, i hvert fall når det gjelder beskrivelse av Bibelens autoritet. Man kan kanskje med noe rette si at de to synene stort sett står på en felles forståelse av Bibelens autoritet, men begrunner den noe forskjellig i ulik oppfatning av inspirasjonen.

IV KANONDANNELSE OG SELVVITNESBYRD - BETYDNING FOR SYNET PÅ SKRIFTENS AUTORITET

1. Noen ord om kanondannelsen og dens betydning for synet på Bibelens inspirasjon og autoritet

1) Hva vi mener med kanondannelsen²¹

Med kanondannelsen mener vi den prosess som førte fram til kirkelig konsensus og aksept av de gammeltestamentlige og nytestamentlige skriftene som autoritative skrifter i kirken. Kanonprosessen var imidlertid noe forskjellig for GTs og NTs vedkommende.

For GTs skrifter vedkommende har kononprosessen ført til to typer kanon:

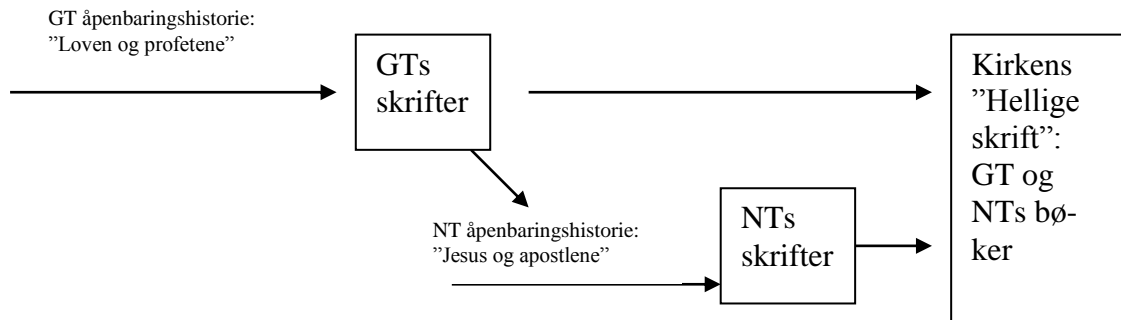
- a) En "liten" kanon med de 39 hebraiske (og arameiske) skriftene som vi kjenner fra våre Bibeler. Jødedommen følger denne kanonutgaven, som ble endelig fastlagt gjennom skriftlærd praksis mot slutten av 100-t. e. Kr. Reformasjonskirkene fulgte denne.
- b) En "stor" kanon, dvs. en samling av gammeltestamentlige skrifter som hadde med noen flere bøker. Sentralt her står den greske oversettelsen av den hebraiske GT-teksten, sk. Septuaginta, fra 200-t. f. Kr. Denne GT utgaven er - via den latinske oversettelsen Vulgata - blitt GT kanon for den katolske kirke (vest/øst).

For NTs vedkommende, regnes kanonprosessen avsluttet på slutten av 300-t. da de 27 skriftene vi har i vår bibel ble "allment" akseptert på to kirkemøter.

---

²¹ Ordet kanon kommer av et gresk ord som eg. betyr rør eller stakk, men som gjerne også (i overført betydning) oversettes: regel eller rettesnor. Ordet kan også ha betydningen liste/fortegnelse.

En oversikt:

2) Hvilke kriterier lå til grunn for den kristne kirkes aksept av inspirerte og autoritative skrifter i kirken?

Når det gjelder aksepten av GTs skrifter, ligger det i sakens natur at disse "på forhånd" var akseptert både av Jesus og av apostlene. Aksepten av de gammeltestamentlige skrifter ligger likesom innebygget både i Jesu undervisning/gjerning og dermed hos apostlene.

Når det gjelder aksepten av NTs skrifter som forpliktende skriftsamling, er det vanlig å utlede tre-fire hovedkriterier ut av den foran omtalte kanonprosess:

- Skriftet måtte være **apostolisk**, dvs. gå tilbake til en apostel eller en i "nærheten" av Jesu person (eks. hans brødre – Jakob og Judas) eller en aposteldisippel (Lukas og Markus).
- Skriftet måtte stamme fra den første kristne tid – så nær aposteltiden som mulig. Dermed kan man si at **skriftets alder** var et viktig kriterium.
- Den første kristne kirke var ikke bare opptatt av om et skrift bar en apostels navn (de var det mange skrifter som kom til å gjøre etter hvert – eks. Petersevangeliet), men om det **inneholdt rett lære** som kunne føres tilbake til apostlene (den apostoliske overlevering).
- Om skriftet var **allment i bruk**, eller om det var akseptert i de toneangivende første kristne menighetene, fikk også betydning for den endelige akseptasjon. Dette kriteriet var nok i bruk i vurderingen av Hebreerbrevet.

3) Hvem har bestemt hva som skal være kirkens autoritative skrifter?

- Kirken?
Er det kirken som har bestemt hva som skal gjelde som Guds autoritative ord? På dette spørsmålet vil katolikkene svare ja. Det er en del av kirken oppgave og "storhet" at den har autoritet til å gjøre dette.
- Skriftene selv?
Luther mente at det slett ikke var kirken som bestemte hva som skulle være hellig skrift, like lite som mennesker har bestemt at solen skal være sol! Skrifterne har nemlig utpekt seg selv. I kraft av sitt lys og det frelsende ord de formidler, bevitner de seg som Guds ord til oss.²²
- Noe midt imellom?

²²

Jf. Modalsli/Engedal: Evangelisk tro, s. 19.

Sannsynligvis er det mest fornuftige standpunkt å se saken slik at det er alminnelige kristne mennesker i de første menighetene som ved sunn dømmekraft og Åndens hjelp nøye og samvittighetsfullt har vurdert og fått visshet om hvilke skrifter som fortjener autoritativ status.

2. Hva menes med "Skriftens selvvitnesbyrd" og hvor stor vekt skal dette ha i synet på Skriftens inspirasjon og autoritet

1) Noen eksempler på hva Bibelen sier om seg selv som Guds ord

Utsagnskategori	Skriftsteder	Kommentar
GT om GT	Skrevet av Gud selv: Loven, 2 Mos 31,18; plan for tempelt, 1 Krøn 28,19; skrift på veggen, Dan 5,5 Gud gir beskjed om hva som skal skrives: 2 Mos 4,12; Jer 1,9; 2 Mos 34,27; Jer 30,2 Alle skrevne ord skal bli oppfylt: Jer 25,13 Adv. om ikke å legge til eller trekke fra: 5 Mos 4,2; Ordsp 30,6 Profetene bevisst på at de talte ord fra Gud:	Gjennom hele Gt skinner bevisstheten om at de ord som formidles/skrives er Gudsinspirerte ord. Dette betyr im. ikke at GT er en "diktatbok". Skriftene framstår med en historisk-menneskelig side som også er en del av inspirasjonen.
Jesus om GT	Ikke en tøddel skal forgå: Mt 5,18 Lovens tid og lovens gyldighet: Lk 16,16-17 Det som er skrevet skal oppfylles: Lk 18,31; 24,44 Skriften kan ikke gjøres ugyldig: Jh 10,35 Jesus godtok GTs opplysninger om forfatterskap og historiske personer: David forf. Mark 12,36f.. Taler om Moses som forf. av M.b.: Mk 10,3;12,26 Taler om følgende personer som historiske: Adam (Mt 19,4-5), Abel, (Mt 23,35), Noah (Mt 24,37), Moses (Mt 19,7), Jonas (Mt 12,40)	Jesus trodde på Gt-skriftenes guddommelige detaljinspirasjon og deres "uforgjengelighet". I hvor sterk grad gjenspeiles samtidens tro på GT hos Jesus? Har disse spørsmålene med synet på Jesu guddommelighet å gjøre?
Jesu bruk av GT	Han forklarer sitt liv og gjerning som oppfyllelsen av det som er skrevet om ham: Mt. 4,14; 26,54; Joh 12,14; 17,12; Lk 4,17-21; 24,27 Han bruker Skriften (i fristelsen): Mt 4,4-10 Han forklarer sin skjebne ut fra GT: Mt 21,42	Jesu ord, hans liv og tjeneste er på det mest intime forbundet med ord og utsagn i GT!
Paulus om GT	Han kaller GT "Guds ord": Rom 3,2, og ser det som innblest av Gud: 2 Tim 3,16 "Skriften sier" = "Gud sier": Rom 9,15-17; Gal 3,8	Det kan ikke være noen tvil om at apostlene hadde et sterkt syn på GT som Guds inspirerte ord.
Paulus' bruk av GT	Henviser over 90 g. til GT (oftest i Rom, Kor og Gal). Henvisningsord: det er skrevet (29 g.), skriften sier (Rom 4,3; 9,17), loven sier (Rom 3,19), eller: David, Jesaia, Moses sier (Rom 4,6; 10,16; 10,9) og: Gud/han sier (2 Kor 6,16; 15,10) Formaner om ikke å gå ut over det som er skrevet: (1 Kor 4,6)	
Peter om GT	Sier at profetord (i GT) kom til ved at Guds menn var drevet av DHÅ: 2 Pet 1,21	
Jesus om sine egne ord	"Men jeg sier dere"/7antiteser: Matt 5	Jesus framstår som (ny) autoritet på linje med Skriftene/GT. Apostlene forholdt seg til Jesus som (ny) gudd. autoritet ved siden av GT.
Jesus om videreformidlingen av hans ord	Jesus lover Åndens hjelp: Joh 16,12-13; 14,26 (Luk 21,14-15)	Jesus taler om guddommelig veiledning i ordvalg.
Apostlenes syn på egen forkynnelse	Peter sidestiller Paulus' skrifter med GT: 2 Pt 3,16 Paulus var bevisst på at han talte Guds ord: 1 Kor 2,4; 1 Kor 14,37; 1 Tess 2,13 Johannes "så på" Åp.boken som insp.: Åp 22,18-19	Apostlene hadde tydeligvis en sterk bevissthet på at de de forkynnte var Guds inspirerte ord for kirken. Men deres autoritet kom aldri i konflikt med GT og Jesus som autoriteter.

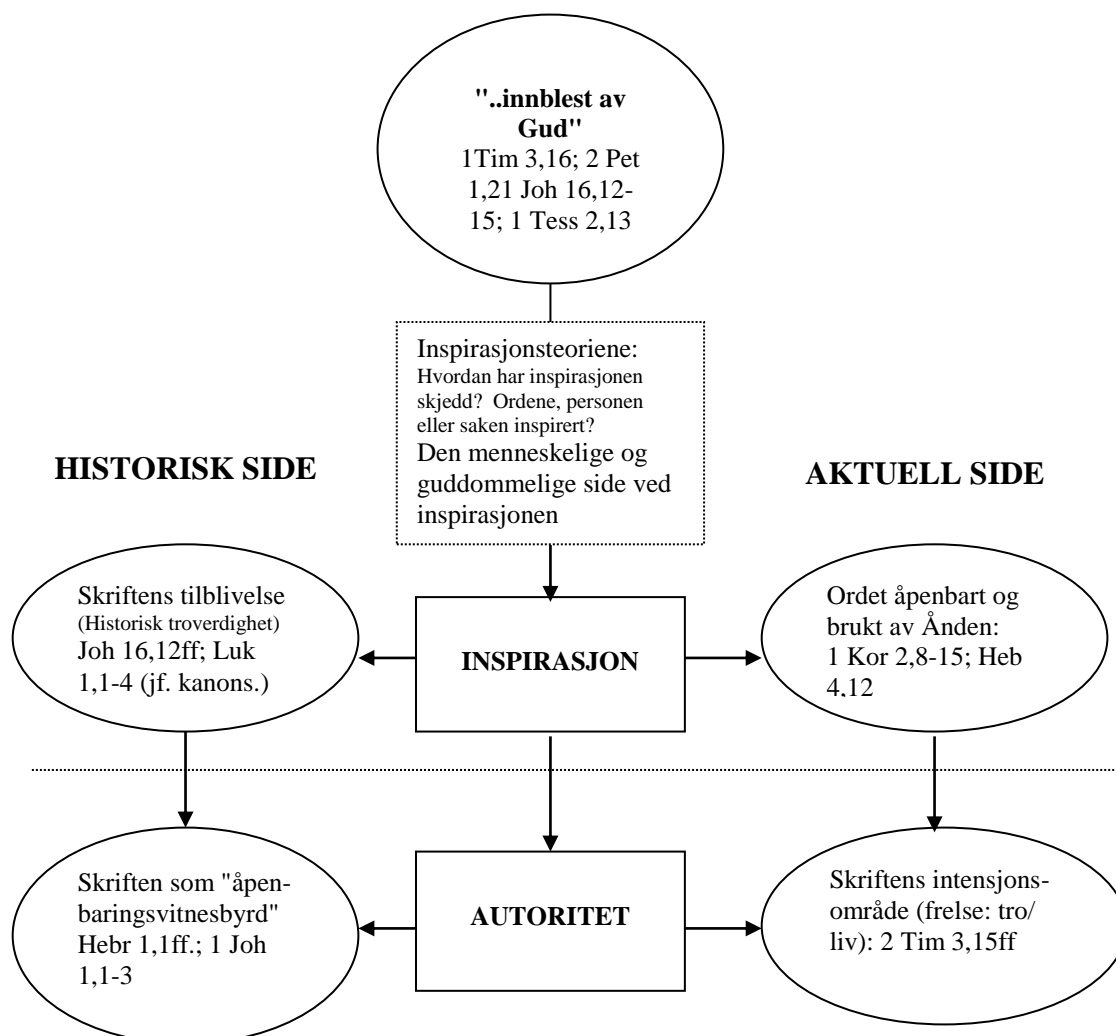
2) Betydningen av Skriftens selvvitnesbyrd

- a) Man må falstholde i lys av Bibelen selvvitnesbyrd at **bibelskriftene selv utgir seg for å være inspirert tale fra Gud**. Dette gjelder både enkelt ord og utsagn (som er gitt direkte fra Gud) og hele skrifter som har en (kjent eller ukjent) forfatter, som bruker (ofte) samtidens litterære

form (eks. poesi), som tydeligvis inneholder menneskelige refleksjoner, visdomsord, historiebeskrivelse, ættetavler, o.a.

- b) I dette ligger også at de bibelske skriftene og **inspirasjonen har en dobbelsidighet i sammenvevningen av den guddommelige og menneskelige side i Bibelen.** Som med spørsmålet om Jesu person, er det umulig å skille disse sidene fra hverandre.
- c) Skriftens selvvitnesbyrd²³ reiser også spørsmålet om **bibelskriftenes historiske troverdighet som åpenbaringsvitnesbyrd.** Ikke minst er det tydelig for de nytestamentlige forfatters vedkommende at de la avgjørende vekt på at de de forteller om Jesu liv, død og oppstandelse virkelig er historisk korrekt og troverdig. Jf. for eksempel: Luk 1,1-4; Joh 19,35; 1 Joh 1,1; 1 Kor 15,1ff. Og 2 Pet 1,16ff.²³
- d) Endelig inneholder Skriftens utsagn om seg selv signaler for hva som ligger innenfor det man kan kalle **Bibelens intensjonsområde.**

3. En forståelsesmodell for et inspirasjons- og autoritetssyn

²³ Se følgende vedlegg til dette kompendiet: Hvor troverdige er evangeliene som historiske kilder? Dette er en eksemplifisering av spørsmålet om historisk troverdighet for evangelienskriftenes vedkommende.

V **BIBEL OG BEKJENNELSE: TYPER AV BEKJENNELSE OG OM BEKJENNELSENS FUNKSJON**

1. **To hovedtyper bekjennelser:**²⁴

1) **De økumeniske bekjennelser:**

Apostolikum, Nicænum og Athanasium - er alle blitt til i oldkirken og er såkalte felleskirkelige bekjennelser på den måten at kirker (kirkesamfunn) som tiltrer dem legitimerer seg som kristelig i historisk-juridisk forstand.

2) **De konfesjonelle bekjennelser:**

Er alle blitt til fra (etter) reformasjonstiden og gir uttrykk for de særlige trekk som skiller de enkelte kristne kirkesamfunn (konfesjoner) innbyrdes.

Vi kan med en viss rett si at de konfesjonelle bekjennelsene finnes i to «utgaver»:

a) De «skriftlig» fikserte, som f eks Confessio Augustana, dvs hovedbekjennelsesskriftet i den lutherske kirke.

b) De «muntlig» fikserte.

Det finnes en hel rekke kirkesamfunn på reformasjonens venstrefløy som er skeptiske til skriftlig fikserte bekjennelsesskrifter. Begrunnelsen er som regel at den enkelte troende selv kan finne ut av rett lære ved å lese Bibelen «direkte», dvs ikke via et bekjennelsesskrift. Men allikevel kan man si at de fleste kirkesamfunn som har dette prinsipielle grunnsyn, kan få en svært fasttømret «dogmatikk» eller bekjennelsestradisjon. Denne kan sies å være mer muntlig orientert (gjenspeiles i bl a forkynnelse), men den har selvfølgelig også skriftlige «nedslag» i blader, bøker, sanger, osv.

2. **Bekjennelsenes dobbelte sikte og deres farer:**

1) Bekjennelser har *en bekjennende og forkynnende funksjon*. Slik har bekjennelseformularer helt fra den første kristne tid fungert, jf f eks Fil 2,5ff.

2) Bekjennelser har også *en apologetisk funksjon*, dvs at de har som siktemål å verne kirken/menigheten mot vrang og fremmed lære.

Det er imidlertid også et faktum at bekjennelser har en oppsplittende virkning i kristenheten, jf spesielt de såkalte konfesjonelle bekjennelsene over.

Kanskje kan "farene" for sterk betoning av konfesjonelle bekjennelsesstandpunkt oppsummeres på følgende måte:

- 1) Manglende kritisk etterprøving i forhold til Skriften.
- 2) Bekjennelsestro som virker ekskluderende.
- 3) Bekjennelsestro som gjør blind.

---

²⁴ Jf A. Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, s 111ff.

Som en innføring i de økumeniske og de luthersk-konfesjonelle bekjennelsesskrifter kan leses: A. Brunvoll: Den norske kirkes bekjennelsesskrifter, Bergen/Oslo 1972 (e.s.).

3. Utfordringer i forhold til de ulike bekjennelsesstandpunkt i dag:

- 1) Etterprøving i forhold til Skriften kan vise *mangfold i forhold til tolkning av den kristne lære*, ikke bare avvik i forhold til en bestemt konfesjonell utforming av læren.
- 2) Dette kan gi grunnlag for *sammenligning og dialog* mellom ulike bekjennelsesstandpunkt. Man kan f.eks. oppdage at det er mindre som skiller en man trodde!

VI ULIKE SYN PÅ SKRIFT OG BEKJENNELSE

1. Typer standpunkt

ULIKE SYN PÅ SKRIFT OG BEKJENNELSE	KATOLSK	LUTHERSK	REFORMERT
Hva er forholdet mellom Skrift og bekjennelse (ev tradisjonen)?	Skrift - tradisjon er i prinsippet likestilt. En «åpen» skriftforståelse.	Skriften er overordnet bekjennelse. Bibelen=Norma normans (grunnleggende norm) Bekjennelsen=Norma normata (avledet norm)	Bekjennelse og tolkning må til enhver tid være underlagt Skriften.
Hvem avgjør hva som er rett lære?	Kirkens læreembete.	Bekjennesskriftene og kirken med basis i Skriften.	Den enkelte troende og menigheten.
Hvilken betydning får bekjennelsen (ev tradisjonen)?	Likestilt Skriften En fortsettelse av GT/NT.	Avledet norm. Uttrykk for en bestemt forståelse av Skriftens budskap.	Historiske vitnesbyrd om en bestemt tids erkjennelse (el kris-tendomsforståelse)
Hvilken autoritet får Skriften?	Likestilt tradisjonen.	Skriften har primær autoritet.	Skriften er eneste norm for liv og lære.

2. Kommentar:

Det er mulig at man kan si at det finnes et fjerde standpunkt/syn på forholdet mellom Skrift og bekjennelse, nemlig en mer *spiritualistisk* forståelse: Denne vil i så fall legge størst vekt på den individuelle troendes egen tolkning og forståelse i forhold til skrifttolkning og i standpunkt til lærespørsmål. Den enkeltes samvittighet blir i så fall sentral.

Dette synet må da kunne sies å ligge til høyre for det reformerte synet. Men mens det reformerte synet vil betone menighetens (gjærne lokalmenighetens) fellesforståelse i bekjennesspørsmål, vil det spiritualistiske synet ha den enkelte kristnes egen samvittighet i fokus i slike spørsmål.

Til slutt – noen ord om hva er bibeltroskap egentlig er?

For meg er bibeltroskap: *Forsøkene på å komme så nær den opprinnelige mening med bibel-tekstene/-skriftene som mulig.* Dette skjer på tre ”nivåer”:

1) Rent *tekstmessig*, ved at jeg gjennom språkstudium og tekstkritisk arbeid kommer så nær den opprinnelige tekst som mulig.

2) *Tolkningsmessig*, ved at jeg samvittighetsfullt arbeider med den opprinnelige og historiske side/budskap i teksten før jeg begynner å anvende den i dag.

3) *”Etterlevelsesmessig”*, ved at jeg, så langt jeg makter, lever etter det jeg har oppfattet fra Bibelen som Guds ord og tale inn i mitt liv.

LÆRINGSMÅL FOR KAP. 3: DOGMATIKKENS NORMGRUNNLAG (OM BIBELENS INSPIRASJON OG AUTORITET)

1. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte *ulike bibel- og inspirasjonssyn og hvilke følger disse har for synet på Bibelens autoritet i dag*. Studenten skal også kunne redegjøre for hvilken *betydning kanonsamlingen og synet på Skriftens selvvitnesbyrd* har i bibel-synsdebatten.
2. Studenten skal ha innsikt i hva *bekjennelsenes (dvs. bekjennelsesskriftenes) oppgave og funksjon* er, og i ulike syn på *forholdet mellom Bibel og tradisjon/ bekjennelse*.
3. Studenten skal redegjøre i korte trekk for tilblivelsen av *de tre oldkirkelige bekjennelsesskriftene: Apostolicum, Nicenum og Athanasianum*, ha kjennskap til tolkningen av de ulike hovedtermer og ledd i bekjennelsene og endelig kunne identifisere skriftgrunnlaget bak formuleringene.

OPPGAVER

1. Forklar og definer følgende ord: Bibelsyn, fundamentalistisk, konservativt, liberalt, bibli-sistisk, historisk-kritisk, verbal-, personal- og realinspirasjon, kanondannelse, økumeniske bekjennelser/ konfesjonelle bekjennelser, norma normans/ norma normata, spiritualistisk.
2. Gjør kort rede for ulike bibelsyn.
3. Gjør rede for og drøft ulike bibel- og inspirasjonssyn og hvilke følger disse har for synet på hvilken autoritet Bibelen skal ha.
4. Gjør kort rede for hvilke prinsipper som har ligget til grunn for kanondannelsen og hvilken betydning disse har for synet på Skriftens autoritet.
5. Gjør kort rede for bekjennelsenes ulike form og deres oppgave og funksjon.
6. Gjør kort rede for ulike (prinsipielle) syn på forholdet mellom Bibel og bekjennelse/tradisjon.
7. Gjør kort rede for tilblivelsen av de tre oldkirkelige bekjennelsesskriftene: Apostolicum, Nicenum og Athanasianum.
8. Gjør kort rede for innhold/tolkning av følgende formulering .... fra .... (et av bekjennelsesskriftene).
9. Gjør kort rede for skriftgrunnlaget bak formuleringene .... fra ....(et av bekjennelsesskriftene).

4.

DOMATIKKENS ARBEIDSMÅTE: Om dogmatikkens språk og metode

Kortfattet metodekurs

INNHOOLD

I	Generelt om oppgavens oppbygning og ulike deler
1.	Oppgavens forside
2.	Generelt om oppgavens disposisjon
3.	Oppgavens innledningsdel
4.	Oppgavens hoveddel og avslutningsdel
II	Kort innføring i ulike behandlingsmåter av det dogmatiske materialet
1.	Om diskursiv, historisk og systematisk metode
2.	Om analytisk og syntetisk behandling av stoffet
III	Om å gjøre rede for og drøfte
1.	Hva vil det si å gjøre rede for?
2.	Hvordan drøfte?
IV	Div. råd og tips
1.	Råd om bibelbruken i dogmatiske oppgaver
2.	Råd om selve skriveprosessen
V	Retningslinjer og formelle krav (fra studieplanen)
VI	Seminaroppgaver og veiledning

I DEN DOGMATISKE OPPGAVES OPPBYGNING OG ULIKE DELER

1. Forsiden

Se formelle krav s. 53.

2. Generelt om oppgavens disposisjon

En oppgave i dogmatikk skal inneholde følgende elementer:

- Disposisjon
- Innledning
- Hoveddel
- Avslutning

Noen generelle regler for oppgavens disposisjon

- 1) Disposisjonen skal være **oversiktlig** og «klar» med tanke på overskrifter og layout.
- 2) Disposisjonen skal være **logisk**, dvs. den skal ta et moment om gangen og stille dem logisk opp. Ofte er det naturlig å *gruppere momenter* som hører sammen. Momentene bør også naturlig *gå over i hverandre*, dvs. lede til det andre. Noen ganger kan det være fornuftig å lage *overganger*, slik at de ulike delene og momentene i oppgaven knyttes sammen.
- 3) Disposisjonen skal være **systematisk**, dvs. at den skal oppfylle kravene til en ryddig og systematisk-teologisk behandlingsmåte.

3. Oppgavens innledningsdel

Disposisjonen for *innledningen* kan se ut som følgende: (overhead)

- 1) Oppgavepresisering/problemstilling
- 2) Avgrensning
- 3) Behandlingsmåte

Innledningen bør ikke utgjøre noe særlig mer enn 10-15% av oppgaven.

Om oppgavepresisering og problemstilling

I innledningsdelen skal du *presentere* oppgaven, dvs. du skal *angi* hvilket *tema* du skal arbeide med, eller presentere den *problemforståelsen* som du tar opp i oppgaven. Men vakt deg for ikke å la presentasjonen av oppgaven bare bli en parafrasering ("gjenfortelling") av oppgaveordlyden. Merk deg derfor følgende:

Dette punktet skal være en *presisering av oppgaveforståelsen*, dvs. hvordan du oppfatter oppgaven. Men det er avhengig av at du studerer oppgaveformuleringen meget nøye for å være sikker på at du har oppfattet riktig. Dersom det er mulig å *oppfatte oppgavens ordlyd på ulike måter*, kan du ta en kort diskusjon av disse og bli stående med den du synes er mest sannsynlig.

Her kan det drøftes hvordan oppgaven skal tolkes. Er det karakteren av Paulus' aposteltjeneste og misjonsvirksomhet eller er det kronologi og framdrift i hans tjeneste slik dette er framstilt i Acta? Sannsynligvis er det siste alternativ.

Problemstilling... kan være nyttig, men ikke alltid nødvendig!

Det kan også være at det kan være behov for (spesielt i drøftingsoppgaver) å *stille egne spørsmål eller reise en eller flere problemstillinger* til oppgaven.

En problemstilling antyder eller markerer hva man oppfatter som oppgavens sentrale problem og hva som er kjernen i dette. Dersom det kan identifiseres flere relevante og

interessante problemstillinger knyttet til oppgaveordlyden, må man gjerne foreta et valg av hvilken man vil konsentrere seg om.

I noen oppgaver er problemstillingen nærmest gitt, mens i andre kan det være nødvendig å presisere problemstilling som en del av tolkningen av oppgaven. Veien kan også være kort fra problemstilling til en tese eller påstand om et saksforhold som du presenterer i innledningen.

Vedr. avgrensning

Svært ofte er det naturlig å *avgrense oppgaven/besvarelsen mot temaer/ problemstillinger* som for så vidt er interessante, men som *ikke er relevante for oppgaven* slik den skal forstås eller slik du har forstått den.

Plasshensyn vil også føre til at du må *begrense* stoffet du tar inn i oppgaven. Dette er ikke bare i orden, men helt nødvendig. Men det er fint om det kommer fram at du gjør en slik *prioritering av stoff helt bevisst*, at du *redegjør for de valg du foretar og nødvendigheten av disse*.

Litt om behandlingsmåte

Måten du har tenkt å løse oppgaven på, kan det ofte være fornuftig å knytte noen tanker til. Dette for at leseren hele tiden skal være trygg på at du beveger deg innenfor en systematisk-teologisk måte å behandle stoffet på.

I dette ligger blant annet at du kan ha behov for å *redegjøre noe for forholdet mellom behandling av bibelmaterialet og den såkalte teologiske problemhistorien*, dvs. standpunkter og ulike syn fra kirke- og teologihistorien.

Dessuten kan det være på sin plass å si noen om *prioriteringen og rekkefølgen* i behandling av stoff.

4. Litt om oppgavens hoveddel

En systematisk-teologisk oppgave bør følge en bestemt struktur, og har gjerne en tilnærmet lik progresjon. Hovedkravet ved en dogmatisk fremstilling, er at både redegjørelsen for ulike syn, presentasjonen av bibelmaterialet og argumentasjonen gjennomføres på en ryddig og oversiktlig måte. En systematisk-teologisk oppgave vil derfor gjerne ha følgende struktur og progresjon:

- 1) Problemstilling
- 2) Ulike syn/posisjoner (jfr. teologihistorien)
- 3) Presentasjon av det bibelske materialet
- 4) Argumentasjon for et ståsted eller syn
- 5) Konklusjon

Det er verd å merke seg at punktene 2 til 4 kan gå over i eller til dels overlapse hverandre.

Vedr. nummerering av disposisjonen

De ulike punktene i framstillingen bør ha en viss nummerering for å hjelpe både skriver og leser med å skaffe oversikt. Nå finnes det mange nummereringssystemer, og det

ene kan være like godt som det andre. Regelen er at du bør være *konsekvent* i din bruk av nummer på samme type punkt/nivå i oppgaven, f.eks. slik:

Nummerering:

1.0

1.1

1.1.1

osv.

1.2

1.2.1

osv.

1.3.

osv.

5. Oppgavens avslutningsdel

Generelle krav til avslutningen er:

- 1) Det er viktig at avslutningen *henger nøye sammen med resten* av oppgaven. Den kan enten formuleres som *et sammendrag (oppsummering)* av oppgavens konklusjoner og standpunkter, eller den kan framstå som *en konklusjon* på emnebehandlingen.
- 2) Avslutningen skal være *saklig*, dvs. den skal ikke være appellativ. Den er ikke stedet for å begynne å preke eller forkynne.
- 3) Det skal *ikke* bringes inn *nye momenter* i avslutningen. Alle momentene skal være behandlet i oppgavens hoveddel.
- 4) Avslutningen skal være *kort*, gjerne ikke mer enn en halv side.

II KORT INNFORING I ULIKE BEHANDLIGSMÅTER AV DET DOGMATISKE MATERIALET

Det finnes ulike måter man kan disponere eller behandle en systematisk-teologisk oppgave:

1. Om diskursiv, historisk og systematisk behandlingsmåter av stoffet

1) Diskursiv²⁵ behandlingsmåte

Ved en diskursiv behandlingsmåte disponerer man oppgaven slik at man begynner med å presentere *den mest fjerntliggende løsning*. Deretter beveger man seg i behandlingen punkt for punkt i retning av sitt eget ståsted.

---

²⁵ *Diskurs*: lat., samtale, drøfting, disput.

I *lutherske* dogmatiske verker har det tradisjon for løse systematisk-teologiske problemstillinger ved en diskursiv *konfesjonell* behandlingsmåte. Disposisjonen kan da bli seende ut som følgende:

- Katolsk syn
- Reformert syn
- Evangelisk luthersk

Et eksempel hvor det er mulig å bruke denne behandlingsmåten, er når der gjelder de ulike dåpssyn:

Ulike konfesjonelle dåpssyn

- Den lutherske barnedåp
- Den metodistiske barnedåp
- Den baptistiske voksendåp

Men det er mulig å velge andre innfallsvinkler ved en diskursiv behandlingsmåte. F.eks. kan man behandle et emne/en problemstilling ut fra en *teologisk grunnposisjon*:

- Liberalt syn
- Fundamentalistisk syn
- Konservativt teologisk syn

Eller ulike skriftsyn....

- Biblisisme og fundamentalisme
- Det modern-kritiske bibelsyn
- Et positivt evangelisk bibelsyn²⁶

2) **Historisk behandlingsmåte**

Den historiske måte å nærme seg et emne/en problemstilling på, er ved å disponere eller behandle standpunkter og syn som har gjort seg gjeldende gjennom historien. Og siden vi arbeider med systematikk, er det dogmehistorien som er utgangspunktet for en slik behandlingsmåte. Disposisjonen kan da bli seende ut som følgende:

- Romersk-katolsk (fra oldtiden til middelalderen)
- Reformatorisk (fra reformasjonstiden)
- Ny-protestantisk (fra nyere tid)

3. **Systematisk behandlingsmåte**

Velger man en systematisk behandlingsmåte, vil ethvert dogmatisk tema eller problemstilling drøftes der det hører hjemme dogmatisk sett.

Dersom vi for eksempel skal drøfte den apostoliske trosbekjennelsen, kan det være naturlig å markere hvilken tematikk som hører hjemme innenfor hver av tre artiklene:

- Gud - skaperen (skapelsen, mennesket skapt i Guds bilde, osv.)
- Jesus Kristus - frelsen (Jesu person, forsoningen, frelestilegnelsen, osv.)

---

²⁶ Henriksen, Jan-Olav: *Guds virkelighet. Kristen dogmatikk*. Oslo: Luther Forlag, 1994. 287 s. Side 8.

- Den Hellige Ånd - menigheten/kirken (Åndens person og gjerning, kirkens vesen og oppdrag, osv.)

Ut fra tradisjonell dogmatisk metode hører også ulike temaer eller problemstillinger hjemme innenfor ett eller flere av dogmatikkens hovedområder:

- Teo-logi (læren om den treenige Gud)
- Antropologi (læren om mennesket)
- Kristologi (læren om Jesu Kristi person og gjerning)
- Soteriologi (læren om frelestilegnelsen)
- Pneumatologi (læren om Den Hellige Ånd)
- Ekklesiologi (læren om menigheten/kirken)
- Eskatologi (læren om de siste ting)

Ethvert dogmatisk emne eller problemstilling vil med fordel kunne behandles i en systematisk sammenheng, dvs. knyttet opp til det systematisk-teologiske hovedemne som den naturlig hører hjemme under.

2. Mer om den systematiske metode: Analytisk og syntetisk behandling av stoffet

Dersom du velger en *systematisk behandlingsmåte*, kan det valget gjennomføres på *ulike måter*. Og ikke nok med at du kan f.eks. kan velge en systematisk innfallsvinkel til læren om den treenige Gud, du må også finne *hvilken metode du vil anvende systematisk*. For i tillegg til de tre nevnte behandlingsmåter, finnes der *to behandlingsmetoder av dogmatisk lærestoff*. Og disse vil du helt sikkert komme til å gjøre deg bruk av.

1) Analytisk behandlingsmetode

Denne går ut på at du gjør det dogmatiske problem/tema som du arbeider med til gjenstand for en «indre oppdeling», hvor du søker å klarlegge de enkelte momenter som hører hjemme innenfor den problemkrets du arbeider med. Det er også viktig at du påviser den innbyrdes sammenhengen mellom de ulike momentene.

Arbeider du f.eks. med temaet *rettferdiggjørelse*, vil en analytisk behandlingsmåte kunne bestå i å *utdype* temaet. Dette kan f.eks. gjøres på følgende måte:²⁷

Rettferdiggjørelsen:

- Vår opprinnelige rettferdighet
- Vår urettferdighet som syndere
- Kristus, vår rettferdighet ved troen

2) Syntetisk behandlingsmetode

Fra ethvert dogmatisk problem/tema, kan det trekkes bestemte forbindelseslinjer til andre lærepunkter. Oppgaven du står overfor blir da å påvise og bestemme den nær-

---

²⁷

Modalsli, Ole: *Evangelisk tro* / Leif Gunnar Engedal. Drammen: Luther Forlag, 1989. 296 s.

mere sammenheng mellom ulike lærepunktene. Forholdet mellom temaer/problemer kan allerede være gitt i oppgaven, eller det kan være at du ser det som nyttig å belyse et tema ved å trekke forbindelseslinjer til andre.

Tar vi utgangspunkt i *rettferdiggjørelsen* igjen, vil en syntetisk innfallsvinkel til temaet være:

- Rettferdiggjørelsen og forsoningen
- Rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen

Ethvert syntetisk oppsatt emne kan behandles ved at det settes opp i analytiske temaer som sammenlignes i det syntetiske forhold. F.eks. er emnet: *Forholdet mellom katolsk og reformatorisk oppfatning av rettferdiggjørelsen*, et syntetisk tema. Men det kan være interessant å arbeide med dette syntetiske temaet, ut fra en *analytisk* behandlingsmetode:

Eks. på en syntetisk oppgave:

Forholdet mellom katolsk og reformatorisk oppfatning av rettferdiggjørelsen

Analytiske behandlingsmetode:

- Guds rolle i rettferdiggjørelsen (henholdsvis i katolsk og reformatorisk oppfatning)
- Rettferdiggjørelsens resultat i forhold til mennesket (henholdsvis i katolsk og reformatorisk oppfatning)
- Troens rolle i rettferdiggjørelsen (henholdsvis i katolsk og reformatorisk oppfatning)
- Hva som er typisk for de to måtene å se rettferdiggjørelsen på (henholdsvis i katolsk og reformatorisk oppfatning)

NB! I praksis er det slik at disse ulike måtene å disponere og behandle stoffet på flyter over i hverandre. Det som er viktig er at du som forfatter/oppgaveskriver er bevisst på hvilke valgalternativer du har og hvilke valg du gjør deg.

II OM Å GJØRE REDE FOR OG DRØFTE

De fleste av oppgaveformuleringene som studentene møter i seminaroppgaver i KRL106: Kirkens tro, har formuleringene: Gjør rede for (ev. beskriv, e.l.) og drøft....

Det er derfor behov for å si litt om hvordan det forventes at en redegjørelse utføres, og også hvordan man kan drøfte i denne type oppgaver.

1. Hva vil det si å gjøre rede for?

Forsøk på en definisjon

En redegjørelse er en ikke-normativ formulering som beskriver eller forklarer noe om et saksforhold. Redegjørelsen skal være saklig og nøktern. Som oftest gis den i redegjørende setninger – i motsetning til spørsmål, utrop og formaninger eller påstander.

Merk deg altså at en redegjørelse skal være rent *deskriptiv*, dvs. beskrivende. Her er det altså ikke plass for å komme med egne vurderinger av hvordan du ser på tingene. Slike vurderinger må du vente med til du kommer til drøfting (dersom drøftingen da krever at du tar personlig stilling til noe!).

Litt om plassering og systematikk

Ofte er det naturlig å *plassere redegjørelsen først* i oppgaven, dvs. etter innledningen. De fleste av oppgavetekstene legger også opp til det. Men det finnes unntak.

Redegjørelsen skal være *systematisk* – i den forstand

- at stoff som hører logisk sammen, grupperes sammen
- at du tar en ”ting” om gangen (dvs. ikke roter sammen litt herfra og derfra!) En god regel er at et avsnitt i framstillingen skal kunne stå for seg selv.
- at stoffet det redegjøres for systematiseres og struktureres etter slik at det blir oversiktlig og ryddig.

Å etterspore stoff

Det er også en uskreven regel i faglig arbeid at *stoff som gjengis skal være lett å etterspore*, dvs. finne kildene til. Dette gjelder for så vidt like mye for drøftingsdelen (som vi straks skal komme til) som for redegjørelsen. I kortere oppgaver kan dette være opplagt i og med at litteraturlisten er svært kortfattet. Men vær klar over at det går an ved ulike typer litteraturanvisningssystemer (jf. formelle krav til oppgaveutforming) å gjøre leseren klar over hvor du henter stoff fra.

Det meste at det du skriver i denne type oppgave vil nok ha en viss karakter av indirekte sitat, dvs. at du ”siterer” kilder nokså indirekte, men at du hele tiden forsøker å gjøre stoffet, formuleringene framstillingen, til din egen. Noen ganger kan det imidlertid være naturlig å sitere direkte. Hovedregelen er da at sitater skal stå i anførsel eller markeres som sitater i teksten, og at kilde skal oppgis (se ulike måter å angi litteratur på). Sitater over fem linjer bør også stå for seg selv med innrykk slik:

Sitat i tekst:

H. Hagelia sier: ” Jesajaboken er, ved siden av Mosebøkene, den av GTs bøker det har vært mest diskusjon om når det gjelder litterær oppbygging og redaksjon.” (Hagelia 1999:12)

Lengre sitater som markeres med innrykk:

Henriksen sier i sin dogmatikk:

Den menneskelige religiøsitet er ikke i seg selv et tilstrekkelig grunnlag for å tjene Gud rett og stå i et riktig forhold til ham. *Først der den allmenne åpenbaring gjennom religiøsiteten lar seg forme av Guds spesiell åpenbaringsord, som møter mennesket som noe ytre, kan menneske stå i et sant forhold til Gud.* (Henriksen 1994:55)

Selvstendig språk

Utfordringen på dette nivå er ofte å *gjengi stoff du vil ha med på en selvstendig måte*, dvs. at du i størst mulig grad bruker egne ord, dvs. det språk som er mest naturlig for deg. Men merk deg også at ethvert fag har sitt fagspråk – som du også gjerne må bruke. (Underforstått... Det kan være kunstig og direkte skjemmende om språket blir at for ”hverdagslig” og ”kult”.)

2. Hvordan drøfte?

Å drøfte vil i prinsippet si

å sette saklige for- og mot-argumenter i en sak/syn/tese opp mot hverandre og avveie (drøfte) dem på en slik måte at det er mulig å komme fram til en logisk konklusjon.

Har du en problemstilling

i innledningen av oppgaven, vil den ofte styre drøftingen. Drøftingen vil her bestå i en avveining av argumenter for og mot. Konklusjonen vil i utgangspunktet være åpen, siden du kan komme fram til både at det er svært sannsynlig, lite sannsynlig – eller noe midt imellom.

En tese som utgangspunkt...

Som vi innledningsvis gjorde rede for, kan veien være kort fra en problemstilling til en tese eller påstand. Også her vil drøftingen bestå i en avveining av argumenter for og mot Paulus som forfatter av pastoralbrevene, men konklusjonen har du for så vidt tatt på forhånd i tesen/påstanden din. Din oppgave her blir å sannsynliggjøre at påstanden din er riktig.

Diskursiv drøfting

Som oftest vil en drøfting bestå i å drøfte *ulike syn på en sak* (jf. eksemplet ovenfor - Paulinsk forfatterskap av pastoralbrevene). Framgangsmåten er ofte da man drøfter synene *diskursivt*, dvs. man starter med det mest fjerntliggende syn og ender opp med det mest nærliggende (det man ønsker å la avveiningen av argumenter støtte).

Krav til drøftingen

En drøfting kan ha noe ulik karakter - fra *avveining av ulike syn og argumenter* (slik vi foran har talt om) til en mer *personlig vurdering (ev. stillingstagen)* av det du skriver om.

Kravene til drøfting noe neddempet for oppgaveskrivingen i startfasen av et studium. Hovedkravet vil altså være en skikkelig og ryddig redegjørelse og en drøfting (der det er spørsmål om det) der du drøfter ulike syn og argumenter mot hverandre og der du dermed også kan involvere deg sterkere i å vurdere og ta stilling til det du skriver om. Men en student som behersker problemstilling, tese, ryddig argumentasjon, osv., vil selvfølgelig skåre på det.

IV DIV. RÅD OG TIPS

1. Råd om bibelbruken i dogmatiske oppgaver

Generelt sett er det to grøfter å falle i når det gjelder bruk av bibelmateriale:

- 1) For *mye* Bibel, dvs. oppgaven får eksegetisk eller bibelteologisk slagside
- 2) For *lite* Bibel, dvs. oppgaven får filosofisk eller historisk slagside.

Generelle råd for bruk av bibelmateriale

- 1) Ikke vikle deg inn i *eksegetiske* diskusjoner. Kom relativt raskt til konklusjoner og standpunkter når det gjelder store og tunge eksegetiske/bibelteologiske debatter. Det som er viktig er at du gjør rede for og klargjør ditt eget standpunkt som er utgangspunkt for dine vurderinger og konklusjoner.
- 2) Søk å finne *utvalgte og gode bibelbelegg*, ikke overless oppgaven med bibelsitater eller henvisninger.
- 3) Noen ganger kan det være riktig å sitere et skriftsted, men ofte holder det å *referere* (parafasere) ett eller flere bibelsteder i den aktuelle temabehandlingen.

2. Noen råd om selve skriveprosessen

- 1) Ta tid til å *meditere/reflektere* over emnet. Tygg på problemstillinger, og drøft dem gjerne med andre.
- 2) *Samle stoff og momenter* i en kladd, gjerne hulter til bulter.
- 3) Gjør deg kjent med diverse *litteratur* og ulike syn og betraktningmåter.
- 4) Lag forslag til *disposisjoner* som du gjerne drøfter med andre.
- 5) Ha besvarelsen tankemessig og disposisjonsmessig bearbeidet *før* du starter innføringsarbeidet.

V RETNINGSLINJER OG FORMELLE KRAV (fra studieplanen)

Behandling av kildemateriale og sekundærlitteratur spiller en meget viktig rolle i oppgaveskrivingen. En slurvet og unøyaktig omgang med det bibliografiske materialet gir ikke bare et dårlig inntrykk, men vil også mange ganger gjøre det umulig for den som leser oppgaven å forstå hvilke bøker og artikler den enkelte student har gjort bruk av. Det er derfor viktig at litteraturhenvisningene er komplette, slik at man ved hjelp av dem kan finne fram til hvilken litteratur som er anvendt under arbeidet med oppgaven.

Det er viktig at studentene allerede fra et tidlig tidspunkt i studiet tillegger seg gode bibliografiske vaner. Viktige prinsipper i forbindelse med det bibliografiske arbeidet er *fullstendighet* (= "alt" skal være med), *nøyaktighet* (= pinlig nøyaktighet) og *kon-*

sekvens (= alle henvisninger gjøres etter samme system gjennom hele oppgaven).

Husk at bibliografiske innførsler i oppgavens litteraturliste skal være komplette og ta med alt som vil kunne ha betydning for gjenfinning av referansen. I notehenvisninger og i teksten ellers skal referansene forkortes (se eksempler nedenfor).

Det er en god vane å lage litteraturhenvisninger etter denne standard fortløpende under hele skriveprosessen. Mangelfulle referanser vil føre til mye ekstraarbeid mot slutten av oppgaven. I verste fall må du da låne inn igjen anvendt litteratur for å få tilgang på nødvendige opplysninger til biografien, noe som igjen kan føre til at du ikke får levert oppgaven innen fristen. Studer derfor retningslinjene nedenfor. Kan du dem godt fra starten av, vil arbeidet med litteraturhenvisningene falle mye lettere.

Nedenstående er de formelle krav som stilles til seminaroppgaver skrevet for innlevering ved Ansgar Teologiske Høgskole. De er ment som en hjelp til å utarbeide et ferdig produkt som tilfredsstiller alminnelige akademiske krav til en faglig (og estetisk) form.

Layout

Oppgaven skal være skrevet på PC. Linjeavstanden skal være enkel og alle marger skal være 2,5 cm. Sidene skal nummereres nederst på høyre side. Skriftype og -størrelse: Times New Roman, 12 pkt.

Avsnitt markeres med et ekstra linjeskift.

Overskriftene skrives fra venstre marg (altså ikke sentrert). Hvis overskriftene rangeres i over- og underoverskrifter, bør det ikke brukes mer enn tre nivåer. Rangeringen av overskriftene vises ved bruk av store og små bokstaver og desimalsystemet, slik som i følgende eksempel:

3. Den reformerte reformasjon [Arial 14 pkt fet]

3.1. Lederskapet i reformasjon [Arial 12 pkt fet-kursiv]

3.1.1. U. Zwingli [Arial 12 pkt]

Avstanden fra avsnitt til ny overskrift skal være tredobbel linjeavstand, og fra overskrift til nytt avsnitt dobbel linjeavstand.

På **forsiden** av oppgaven skal det stå følgende i denne rekkefølge:

- Navn på emnegruppe, modul og hvilket kurs oppgaven skrives innenfor
- Tittel på oppgaven
- Semester, undervisningsperiode og dato for innleveringsfrist
- Kandidatnummer
- Antall ord
- Navn på veiledningslærer

Notehenvvisninger

Litteraturhenvvisninger angis i fotnoter (noter nederst på siden) og notene skal nummereres fortløpende gjennom hele oppgaven. I forholdet mellom noter og bibliografi er det viktig å "økonomisere" med plassen. Når det henvises til litteratur i notene, har det ingen hensikt å operere med fulle bibliografiske referanser. Bibliografien er stedet for komplette opplysninger. I notene bruker en forkortede referanser. Dette gjøres ved å angi forfatternavn og år for publikasjonens utgivelse, samt eventuell sideangivelse, slik som i følgende eksempler:

McGrath 1997
Råmunddal 1988:160-162
Gilhus & Mikaelsson 1998:59
Thelle m.fl. 1996:23

Hvis det er to forfattere, skrives begge navnene, hvis det er mer enn to forfattere, brukes det første forfatternavnet og "m.fl."

Bruk av forkortelser i fotnotene

Dersom det er behov for å vise til samme verk flere ganger i fotnotene, kan en også bruke henvisningen "samme verk". NB! Den norske betegnelsen "samme verk" er å foretrekke fremfor den latinske forkortelsen *op. cit.* (= *opere citato*, "i det siterte verk"). Samme system benyttes for tekstsitater i notene. NB! Sitater settes i anførselstegn, og pinlig nøyaktighet kreves ved gjengivelsen.

Betegnelsene "Samme sted" og "Samme verk" må bare brukes når det fremgår umiddelbart av sammenhengen hvilket sted eller hvilket verk det henvises til. Ellers brukes de forkortede litteraturhenvvisninger.

For de latinske forkortelser *v.* (*vide*) og *cf.* (*confer*) skrives henholdsvis **se** og **sammenlign**.

Bruk av sitater

Når en gjengir noe fra en kilde, kan det skje i form av et sitat eller en mer fri gjengivelse eller omtale. Uansett må det angis hvor sitatet/gjengivelsen er hentet fra. Dersom en *skriver av* en annen forfatter uten at dette angis som sitat, er det å oppfatte som fusk!

Et sitat skal være ordrett gjengitt. Dersom noe utelates, skal det vises ved bruk av utelatesestegnet tre prikker i skarpe klammer [...]. Dersom noe tilføyes, skal også dette stå i skarpe klammer. Dersom noe i testen utheves, skal en føye til etter sitatet - «min uthevning» - i parentes.

Sitater opp til maksimalt 5 linjer skal skrives som del av teksten og stå i anførselstegn. Lengre sitat skal skiller ut i eget avsnitt, innrykket og med linjeavstand én (linjeav-

stand 1), og med ekstra linjeavstand (dvs. 2) foran og etter avsnittet. Første linje etter sitatavsnitt skal starte i venstre marg.

Hvis en har **figurer**, tabeller og lignende., bør disse nummereres, og de skal ha en kortfattet tekst, som understrekes. Tabelltekst plasseres over tabellen, figurtekst under figuren.

Bibliografi

Litteraturlisten plasseres til slutt i oppgaven, og litteraturen skrives i alfabetisk rekkefølge etter forfatternavn. Dersom nærmere inndeling er nødvendig på grunn av at forfatteren har flere utgivelser samme årstall, føyes bokstavene a.b.c. til årstallet.

Alle oppgave skal ha en komplett bibliografi som inneholder all den litteraturen som du har benyttet under arbeidet med oppgaven. Litteratur som du ikke gjør bruk av, skal ikke være med. I bibliografien skal alle opplysninger være komplette. Det bibliografiske materialet kan grovt inndeles in to grupper: Bøker og artikler.

Bøker

Generelle henvisninger

Generelle henvisninger til et verk med én til tre forfattere skal inneholde følgende opplysninger:

- 1) Forfatter(e)
- 2) Tittel
- 3) Utgave
- 4) Forlag
- 5) År for utgivelse
- 6) Sidetall

Eks.:

Bruce, F. F.: *The Acts of the Apostles*. Ninth printing. Eerdmans Publishing Company, 1979. 491 s.

Periodika - tidsskrifter, årbøker, aviser o.l.

Med periodika menes materiale som kommer ut med periodisk, dvs. med jevne mellomrom. Henvisninger til artikler i periodika er forholdsvis like de vi benytter til utdrag av samlingsverk:

- 1) Artikkelens forfatter(e)
- 2) Artikkelens tittel
- 3) Tidsskriftets tittel
  - a) Volum, årgang
  - b) År for utgivelse satt i parentes
  - c) Heftets nummer
- 4) Sideangivelse

Eks.:

Repstad, Pål: «Lokalmenigheten under forskerens lupe» i: *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 64 (1997) 1, s. 3-9.

VI SEMINAROPPGAVE OG VEILEDNING

Studenten skal i løpet av kurset/seminaret bli i stand til å skrive en selvstendig oppgave innenfor fagområdet dogmatikk. Den enkelte student skal skrive en *seminaroppgave* på ca 3500 ord (pluss/minus 10 %) i et gitt eller godkjent tema av seminarleder. Studentene velger blant oppgaver gitt av seminarlærer (med mulighet for å foreslå endringer av oppgaveteksten), eller foreslår selv en oppgaveformulering.

Studenten skal møte til en obligatorisk veiledning etter avtale med faglærer. Utkast til seminaroppgaven skal leveres til læreren én gang i løpet av kurset. Denne *innleveringen er obligatorisk og et krav for å kunne gå opp til den avsluttende prøven* i modulen. Innleveringene skal skje til de frister som er satt opp. Veiledningen skal ta utgangspunkt i et utkast skrevet av studenten. Seminarlærer fastsetter tidspunkt for veiledning.

I seminaroppgaven skal studenten bekrefte med underskrift at oppgaven er formulert med egne ord (med unntak av markerte sitater). Seminaroppgaven skal innleveres i 2 eksemplarer, og skal kun påføres *navn* og *kandidatnummer*.

For selvstuderende....

For studenter som velger selvstudiumsmodellen, og som dermed skal ha eksamen, gjelder metodikk og framstillingsform som studentene lærer på seminarmodellen. Oppgaveformuleringene på del 1 oppgavene er ofte identiske med oppgavetekstene i seminaroppgavene.

OPPGAVETEKSTER

1. Gjør rede for den kristne åpenbaringsforståelsens egenart og drøft spesielt forholdet mellom kristen åpenbaringstro og de andre religionene.
2. Gjør rede for ulike bibelsyn og drøft spesielt forholdet mellom Bibel og bekjennelse/tradisjon.
3. Gjør rede for og drøft hva som særpreger det kristne syn på Gud i forhold til andre gudsoppfatninger.
4. Gjør rede for og drøft treenighetslærens bibelske grunnlag og dens viktigste termer og ideer, samt hovedtrekk i dens historiske tilblivelse.
5. Gjør rede for hovedtrekk i kristen skapertro, og drøft spesielt hvorfor skapelsestroen er blitt anfektet i moderne tid.
6. Gjør rede for og drøft skapelsestroens konsekvenser for det kristne syn på mennesket med spesielt vekt på hva som ligger i forestillingen om at mennesket er skapt ”i Guds bilde”.

7. Gjør rede for ulike tolkninger av Bibelens syndefallsberetning og for den bibelske beskrivelse av syndefallets konsekvenser for mennesket/menneskeheten. Drøft også ulike teologiske standpunkt i forhold til spørsmålet om hvor dypt synden stikker (dvs. spørsmålet om syndens radikalitet).
8. Gjør rede for og drøft følgende sentrale temaer i kristologien: spørsmålet om preeksistens, jomfrufødsel og inkarnasjon.
9. Gjør rede for og drøft ulike forsoningsteorier.
10. Gjør rede for og drøft Åndens person og gjerning i lys av skriftmaterialet.
11. Gjør rede for og drøft forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse.
12. Gjør rede for og drøft utsagnet ”samtidig rettferdig og synder” (lat.: simul justus et peccator).
13. Gjør rede for og drøft ulike dåpssyn.
14. Gjør rede for og drøft ulike nattverdsyn.
15. Gjør rede for og drøft predestinasjonens problem.
16. Gjør rede for lovens første, andre og tredje bruk og drøft spesielt spørsmålet om loven har noe med det kristne liv å gjøre.
17. Gjør rede for og drøft ulike konfesjonelle kirkesyn.
18. Gjør rede for og drøft betydningen og aktualiteten av kirkens såkalte ”kjennetegn” (dvs. at kirken er : én, hellig, allmenn og apostolisk).
19. Gjør rede for og drøft den teologiske betydning av Jesu gjenkomst på bakgrunn av det bibelske materialet.
20. Gjør rede for den såkalte doble utgang av livet, og drøft ulike oppfatninger av denne.

Del II:

DOGMATISKE HOVEDTEMAER (MATERIAL DOGMATIKK)

5. Læren om Gud og skaperverket:	61
Hovedtrekk i teo-logien	
Læringsmål og oppgaver	76
6. Læren om mennesket:	77
Hovedtrekk i antropologien	
Læringsmål og oppgaver	84
7. Læren om Kristus og forsoningsverket:	85
Hovedtrekk i kristologien	
Læringsmål og oppgaver	95
8. Læren om Ånden:	97
Hovedtrekk i pneumatologien	
Læringsmål og oppgaver	102
9. Læren om frelestilegnelsen og det nye liv:	103
Hovedtrekk i soteriologien	
Læringsmål og oppgaver	111
10. Læren om menigheten/kirken:	113
Hovedtrekk i ekklesiologien	
Læringsmål og oppgaver	123
11. Læren om de siste ting:	125
Hovedtrekk i eskatologien	
Læringsmål og oppgaver	134

5.

LÆREN OM GUD OG SKAPERVERKET: Hovedtrekk i teo-logien²⁸

INNHOOLD

- I Hvordan kan vi vite noe om Gud?
- II Hva karakteriserer åpenbaringen av Gud i Skriften?
- III Hva skiller den kristne Gudsforståelse fra andre?
- IV Hvordan er Gud? Egenskapslæren og treenighetslæren.
- V Gud som Skaper: Hovedtrekk i kristen skapertro og anfektelsen av denne.

I HVORDAN KAN VI VITE NOE OM GUD?

En oppsummering av hva temaet: kristen åpenbaringsforståelse (se innledningslæren) har sagt om problemstillingen: hvordan vi kan vite noe om Gud:

1. Gud er *transesent* – og derfor må han *åpenbare* seg for oss dersom vi skal ha mulighet for å vite noe om ham.
2. I kristen/bibelsk åpenbaringsforståelse opererer vi ofte med *to åpenbaringsformer*: Den allmenne åpenbaring (som er den åpenbaring som *skaperverket* gir av Gud) og den spesielle åpenbaring (som er den åpenbaring som *Ordet* gir av Gud).
3. I kristen teologi er det stor enighet om at Guds frelsesgjerninger i historien kun kan formidles som et evangelium til frelse gjennom den bevitnelse som dette er gitt i Bibelen ("på frelsesplan"). Teologisk uenighet/ulike syn finnes imidlertid i forhold til i hvilken grad den allmenne åpenbaring formidler gudserkjennelse/kunnskap ("på skaperplan").
4. Vi har tidligere argumentert for at det mest holdbare standpunkt i forhold til disse ulike posisjoner - er å si at gjennom skaperverket kan vi mennesker få *en begrenset erkjennelse av Gud*.
5. Når vi i det dogmatiske arbeid skal forsøke å si noe om hva vi vet om Gud, må vi så langt råd er *forsøke å tale slik åpenbaringen i Skriften taler om ham*. (Dette gjelder både på skaperplan og på frelsesplan!) Gud er nemlig slik han framstår i Skriftens åpenbaring om ham!

²⁸

Til lærepunktet les: Engedal/Modalsli1980:kap 6-7, Henriksen1994:§ 4-5.

II HVA KARAKTERISERER ÅPENBARINGEN AV GUD I SKRIFTEN?

Gud framtrer i Skriftens åpenbaring som *en personlig Gud*. Hva dette innebærer kan sammenfattes i følgende punkter:²⁹

1. Gud åpenbarer seg i Skriften som et levende, åndelig og livsfyllt JEG. Når han taler, er det alltid i jeg-form, som subjekt. Jf. 2 Mos 3,13 ff. (se spesielt v. 14-15!)
2. Gud er forskjellig og enestående (som den absolutt eneste og selvstendige) fra oss mennesker, jf. Jes 55,9; 57,15; Joh 4,24.
3. Gud åpenbarer seg gjennom det verbale språk, han bruker ordene som grunnlag for sin kommunikasjon med mennesket. Jf. Amos 3,1; Jes 1,2.
4. Gud åpenbarer seg i antropomorfe og antropopatiske uttrykksmåter. Bibelen taler om Guds øyne, ører, nese, munn, om hans hender, føtter, tanker, ord, sorg og glede, anger og vrede, hat og kjærlighet, m.m.³⁰
5. I lys av den nytestamentlige åpenbaring kan vi si at Gud er en treenig Gud, dvs. ha framstår i en person som Faderen, Sønnen og Ånden. Jf. eksempelvis Matt 28,19.
6. I lys av den nytestamentlige åpenbaring kan vi også si at Gud har åpenbart seg på en endegyldig måte i Jesus Kristus, jf. Joh 1,18.

Når dette er sagt om hva som karakteriserer den bibelske åpenbaring av Gud, kan det også være på sin plass å si noe om hva som skiller den kristne oppfatning av Gud fra andre gudsforståelser.

III HVA SOM SKILLER KRISTEN GUDSOPPFATNING FRA ANDRE GUDSFORSTÅELSER

1. Kristen/bibelsk gudsforståelse er unik

Man kan si at den kristne Gudsforståelse som bygger på den Bibelske åpenbaring skiller seg fra eller står i et motsetningsforhold til en rekke andre gudsforståelser:

- Mot panteistisk orienterte gudsforståelser: Gud er ikke bare kraft, men en person
- Mot mystisk orienterte gudsforestillinger: Gud finnes ikke i en "skjult" virkelighet
- Mot deistisk orienterte gudstanker: Gud er ikke fjern og utilnærmelig
- Mot agnostiske gudsforestillinger: Gud er ikke uidentifiserbar/ugjenkjennbar
- Mot polyteistiske gudsforståelser: Gud er ikke "flere", men én

---

²⁹ Til dette se: A. Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, Oslo 1979, s. 127-128.

³⁰ Slike antropomorfe/-patiske uttrykksmåter kan antyde en analogi (likhet i ulikhet) mellom Gud og mennesket. Hvordan denne analogi skal forstås, har til tider vært kontroversielt et teologisk debatt-emne. Skal analogien for eksempel forstås som en "værens-analogi". I dette ligger at Gud er å forstå som en personlig Gud ut fra den menneskelige "væren", men i fullkommen/ren skikkelse/grad. Men kan da logisk slutte fra menneskelige egenskaper til Gud (jf. egenskapslæren). Mange mener at en slik analogiforståelse lett blir spekulativ, og noen foreslår derfor å forstå analogien mer som en "saks-analogi", dvs. at Gud bruker bilder, ord og uttrykk fra menneskelige livsforhold i sin åpenbaring for å meddele seg (om seg selv) til oss, eller for å kommunisere sannheter om seg selv til oss.

2. Oversikt over ulike gudsoppfatninger og hvilket forhold de har til kristen gudstro

GUDSOPP-FATNINGER	Sentrale tanker	Representanter	Forhold til kristen gudsforståelse
Polyteisme	Tro på flere guder som kan og bør bli tilbedt	Div. religioner	Iflg. Bibelen – av-gudsdyrkelse
Monolatri	Tro på flere guder, men bare én dyrkes	Div. religioner	Iflg. Bibelen – av-gudsdyrkelse
Monoteisme	Tro og tilbedelse bare av én Gud	Eks. Jødedom, Islam	Både GT og NT forkynner monoteisme, men samtidig tre-enighet
Agostisisme	Man kan ikke vite noe sikkert om Guds eksistens	Eks. Humanetisk forbund	Hele Bibelen vitner om at Gud kan erkjennes både på skaperplan og frellesplan
Ateisme	Fornektelse av Guds eksistens	Eks. kommunismen	Å fornekte Guds eksistens er "dårens tale" iflg. Skriften
Panteisme	Identifikasjon av Gud og verden (det skapte). Gud gjennomtrenger og inngår i hver minste detalj i verden.	Div. østlige religioner (eks. hinduisme) Jf. New Age Også kjent strømning i filosofi og litteratur (Stoikerne, Spinoza, Hegel, Goethe)	Gud er også iflg. Skriften kraft, men først og fremst en personlig Gud som tilbyr samfunn.
Deisme	Gud er et metafysisk vesen som skapte verden for deretter for alltid å trekke seg tilbake. (Jf. urmaker – klokke).	I forskjellige former karakteristisk for flere religionsfilosofiske strømninger i England og Frankrike på 1600 og 1700 tallet (eks. Voltaire)	Gud er transcendent iflg Skriften, men dette innebærer ikke at han har sluttet med å gripe inn i denne verden.
Teisme	En personlig Gud som er uavhengig og opphøyd over det skapte, men Gud kan fremdeles gripe inn i verden (eks. gjennom åpenbaring).	Eks. Jødedom og Islam	Kristen gudstro er teistisk, men Gud har samtidig et "navn".

IV HVORDAN ER GUD? TREENIGHETSLÆREN OG EGENSKAPSLÆREN

1. Treenighetslæren

A. Det bibelske materialet: Noen særtrekk

Dogmatikken kan bare tale sant og rett om Gud når den taler slik Gud selv har talt til oss. Derfor: Først en oppsummering av det bibelske materialet. Hva som særpreger Bibelens vitnesbyrd om Gud:

1) Bekjennelsen til den ene Gud er hele Skriftens vitnesbyrd.

- GT: 5 Mos 6,4; Jes 43,10; 44,6;
- NT: Mark 12,29; Joh 17,3; Rom 3,30; 1 Kor 8,4; Ef 4,5ff.

2) Skriften (NT) taler klart om at Gud framfor alt har åpenbart seg for oss gjennom Sønnen og NT bekjenner Jesus Kristus som Gud.

- Gud har gitt sin endegyldige åpenbaring gjennom Sønnen: Joh 1,18; Hebr 1,1ff.
- Enkelte steder i NT kalles Kristus Gud: Joh 1,1; 5,18; 20,28; Rom 9,5 og Tit 2,13
- At vi kan be til Kristus og tilbe ham, viser også at de første kristne så på Jesus som Gud: Fil 2,10; 1 Kor 1,2; Joh 14,14; Hebr 1,4ff

3) Skriften vitner klart om at Guds åpenbarte ord i Kristus bare når oss og blir levende ved Åndens virke og Skriften "sdestiller" Ånden og Gud:

- Ånden vitner og herliggjør: Joh 14,15ff; 16,5ff.
- I fortellingen om Ananias og Safira Apg 5,4-5 tales det om "ikke å lyve for DHÅ" som det samme som å lyve "for Gud".
- De trinitariske formler i NT sdestiller Ånden med Faderen og Sønnen: Matt 28,19; 2 Kor 13,13, jf. også 1 Kor 12,4-6 og Ef 4,4-6.

Ut fra det bibelske materialet kan følgende teser formuleres:³¹

- ✓ Vi kjenner Gud, Faderen, rett bare der Ånden forklarer ham og hans Sønn for oss.
- ✓ Vi kjenner Jesus, Guds Sønn, rett bare der Ånden forklarer ham og hans Far for oss, og gir oss troen på ham.
- ✓ Vi kjenner Den Hellige Ånd rett bare der han forklarer Faderen og Sønnen for oss, og gir oss troen på ham.

Dogmatikkens oppgave blir å forsøke å samholde følgende to sider ved den bibelske åpenbaring av Gud: På den ene siden betoningen av at Gud er én (den absolutte monoteisme), og på den annen side forsøke å forstå det bibelske vitnesbyrd om Sønnen og Ånden som Gud. Det er dette den kristne kirke i alle århundre har forsøkt å gjøre.

---

³¹ Jf. Modalsli/Engedal: Evangelisk tro, s. 99.

I løpet av de første århundrene av kirkens historie kan man si at det meste terminologi og ideér var presentert.

De første kristne trosbekjennelsene:

Allerede i Det nye testamentet finner man korte trosformuleringer/bekjennelser. Disse er av tre typer:

- 1) Formleringer med én (guddoms)person: Kombinerer Jesu navn med en av de bibelske kristologiske titlene: Jesus er Messias, Jesus er Herre, Jesus er Guds sønn
- 2) Formleringer med to (guddoms)personer; Gud og Kristus.
- 3) Formuleringer med tre (guddoms)personer; Gud, Kristus og Ånden. Ofte liturgiske formler.

En person	To personer	Tre personer	Mer utvidede..
<i>1 Kor 12,3; Rom 10,9</i>	<i>1 Kor 8,6</i>	<i>Matt 28,19 2 Kor 13,13</i>	<i>Rom 1,3f 1 Kor 15,3f</i>
Jesus er Herre	Men for oss er det bare én Gud, Faderen . Av ham er alle ting, og vi er skapt til ham. Og for oss er det bare én Herre, Jesus Kristus . Ved ham er alle ting, og vi lever ved ham.	Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til disipler, idet dere døper dem til Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn _____ Herren Jesu Kristi nåde, Guds kjærlighet og Den Hellige Ånds samfunn være med dere alle	...evangeliet om hans Sønn, Jesus Kristus , vår Herre, som menneske kommet av Davids ætt, ved Hellighets Ånd innsett som Guds mektige sønn da han stod opp fra de døde. _____ For først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder etter skriftene, at han ble begravet, at han stod opp den tredje dag etter skriftene, og at han viste seg for Kefas og deretter for de tolv.

B. Det historiske materialet: Om den trinitariske dogmedannelse og ”læreavvikene” i forhold til treenighetslæren

1) En historisk oversikt: Noen viktige navn og hovedlinjer i treenighetslæren utvikling

Tid	Noen viktige navn	Idéutvikling	Kirkelig konsensus/ Bekjennelsesskrifter
100-t	Ireneus (ca 120-190/ Lyon)	Ireneus utformet en tanke om treenigheten som har preget all senere framstilling/debatt og som er knyttet til begrepet <i>oikonomia</i> . Bokstavelig bet.: måten man ordner sine forretninger på. Teologisk bet.: <i>Den måten Gud i/gjennom historien har gjennomført/ordnet menneskehetens frelse på</i> . Med dette blir hver person i guddommen ansvarlig for en del/aspekt av frelsens <i>oikonomia</i> .	Den egentlige nicænske trosbekjennelse fra kirke-møtet i Nikæa 325. Hovedsaken her var avvisninge av arianismen, dermed kom også ”vesens-forholdet” Faderen-Sønnen i fokus (jf. art. 2). Treenighetslæren ble egentlig ikke kirkelig fastsatt før ca 50 år senere: 325 het art. 3 bare: Og på DHÅ. På kirkemøtet 381 i Konstantinopel kom forh. til Ånden i fokus, og ”tilleggs-formuleringe” (se art. 3!) vedtatt mot dem som mente at Ånden ikke var av samme vesen som Faderen (eller Sønnen), men var en skapning. (Både Origenes og Eusebios hadde vært uklare på dette punkt!) Athanasius og (ikke minst!) de kappedonske fedre bak Nicænum 381s formuleringer om Ånden – og den endelige kirkelige formulering/standpunkt i treenighetslæren. Sannsynligvis er det Augustins treenighetslære som (bl.a.) ligger bak Athanasium (fra siste halvdel av 400-t.)
200-t	Tertullian (ca 160-220/30/ Kartago) Origenes (185-254/ Alexandria)	Tertullian skjerper formuleringene innenfor samme standpunkt som Ireneus hadde: Guds <i>substantia</i> er det som forener disse tre sidene av frelsens ”økonomi”, mens <i>persona</i> er det som skiller dem. Men de tre personene er ikke ”fraskilt” selv om de er ”adskilt” (<i>distincti non divisi</i>) og de er forskjellige, men ikke uavhengige av hverandre (<i>discreti non separati</i>). Origenes var sterkt påvirket av Platon, og så på Gud som den fullkomne personlighet; Sønnen var til fra evighet, men født av Faderen og ringere enn ham. Ved Sønnen har Faderen skapt Ånden, som er ringere enn Sønnen. (= en hierarkisk trinitetsmodell. Personene underordnet hverandre)	
300-t	Athanasius (293-373/ Alexandria) Det tre kappedokiske fedre: Basil(eius), Gregorius av Nyssa og Gregorius av Nazians (Siste halvdel av 300-t.)	Athanasius ble den Nicænske bekjennelsens forsvarer i øst. Forsvarte Sønnens vesens-enhet med Faderen, og bruker begr. ”vesens-enhet/ousia” på samme måte som Tertullian. Også for A. er det frelsesteologien som er i sentrum (sammenhengen skapelse-forløsning). De kappedokiske fedre videreførte tankestoffet fra Athanasius og forsøkte å formulere/nå fram til Guds vesenshet ved å innføre de filosofiske termene <i>ousia</i> og <i>hypostasis</i> . De kombinerte eg. Athanasius’ og Tertullians teologi med Origenes’ teoretiske tilnærming (Küng, s. 189). Følgende språklige formulering ble ”løsningen”: Gud – et guddommelig vesen (substans, <i>ousia</i> , <i>physis</i>), men i tre hypotaser (tre personer, substanser, <i>prosopha</i>). Som Origenes inkluderte de kapp. fedre Ånden i guddommen, men ikke underordnet hverandre, men i samme stand i en <i>ousia</i> . Videre la de vekt på at hver av hypostasene beholdt sin ”særegenhet”; Faderen var ”ikke født”, mens Sønnen var ”født” – og Ånden var ”utgått” fra Faderen og Sønnen. Med dette kunne man tale om den tre-enige Gud. Med denne språkbruken ville man beskrive hva som utmerker den guddommelige naturen og de tre personene i og for seg selv, uavhengig av guddommens virksomhet ”utad”. (Jf. en økonomisk contra en mer immanent måte å se treeingheten på!)	
400-t	Augustin (354-430/ Nord-Afrika)	Augustin tar ikke utgangspunkt i de tre personene, men i enheten i Guds vesen. Hans hensikt er å vise hvordan denne enhet er forordnet – ved at treheten ligger i enheten. Han beskriver treenigheten som en innbyrdes relasjon mellom tre sider av det ene guddomsvesen. Han bruker analoger fra menneskelivet for å beskrive dette uforklarlige (eks. det menneskelige sjelslivet). På 400-t. ble for øvrig den kristologiske strid videreført og ”avsluttet” med kirke-møtet i Kalkedon 451. Debatten gikk på om Kristus hadde en eller to naturer i en person. (Se oversikt over den kristologiske dogmedannelse.)	

2) Trinitariske formuleringer i de oldkirkelige bekjennelsesskriftene

De oldkirkelige bekjennelsesskriftene	Apostolikum (symbolum apostolicum)	Nicenum (symbolum nicænum, eller symbolum nicæno-constantinopolitanum)	Athanasianum (symbolum athanasianum)
Tidfesting og opphav	Den utgave vi kjenner går tilbake til midt på 8. Årh. En formel tilbake til 400-t. Forløper: Symbolum Romanum, tilbake til ca 140-t. Vestlig bekj. Skrift.	I den utgave vi kjenner går s.n.c. antakelig tilbake til kirkesynoden i Konstantinopel år 381. Ting knytter dette bekj.s. til det egentlige Nicænum fra kirkemøtet i Nikæa år 325. Østlig bekj. Skrift.	Navnet knytter s.a. til Athanasius fra Alexandria (som kjempet mot Arius – beg. Av 300-t.) Språk og teologi kan heller tyde på innflytelse fra Ambrosius eller Augustin (ca 350-430). Håndskriftsmessig kan man føre skriftet tilbake til 600-700-t.
Bekjennelsens formuleringer (se spesielt etter trinitariske formuleringer!)	<p><i>Jeg tror på Gud Fader</i>, den allmektige, himmelens og jordens skaper.</p> <p><i>Og på Jesus Kristus</i>, hans enbårne Sønn, vår Herre, som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet, fór ned til dødsriket, sto opp fra de døde tredje dag, fór opp til himmelen, sistter ved Guds, den allmektige Faders, høyre hånd, skal derfra komme igjen for å dømme levende og døde.</p> <p><i>Jeg tror på Den Hellige Ånd</i>, en hellig, alminnelig kirke, de helliges samfunn, syndenes forlatelse, kjødets oppstandelse og evig liv. Amen</p>	<p><i>Jeg tror på én Gud</i>, den allmektige Fader, skaperen av himmel og jord, av alt synlig og usynlig.</p> <p><i>Og på én Herre, Jesus Kristus</i>, Guds enborne Sønn født av Faderen før alle tider, Gud av Gud, lys av lys, sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som Faderen, Han som alt er skapt ved, som for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ved Den Hellige Ånd ble kjødt av jomfru Maria og ble menneske, som også ble korsfestet for oss under Pontius Pilatus, led og ble begravet, stod opp tredje dag etter skriftene og fór opp til himmelen, sitter ved Faderens høyre hånd og skal komme igjen i herlighet for å dømme levende og døde, Han hvis rike ksla være uten ende.</p> <p><i>Og på Den Hellige Ånd</i>, som er Herre og gjør levende, som går ut fra Faderen og Sønnen, som tilbes og æres sammen med Faderen og Sønnen og som har talt gjennom profetene.</p> <p>Og at der en én hellig, alminnelig og apostolisk kirke. Jeg bekjenner én dåp, til syndenes forlatelse og vender på de dødes oppstandelse og et liv i den kommende verden. Amen.</p>	<p>(Skriftet kan deles i to deler: En trinitarisk og en kristologisk). Her gjengis deler av førstnevnte):</p> <p>Og dette er den felles kristne tro, at vi ærer én Gud i Treenheden og Treeigheten i enheten</p> <p>Idet vi verken blander sammen personene eller deler vesenet (lat: <i>substantium</i>). For én person er Faderens (F) en annen Sønnens (S), en annen Den Hellige Ånds (DHÅ).</p> <p>Men F og S og DHÅ guddom er én, herligheten er like stor, majesteteten like evig. Slik som F er, slik er S, slik er også DHÅ.</p> <p>Uskapt/umålelig/evig er F, uskapt er S, uskapt er DHÅ. Og likevel er det ikke tre evige, men én evig...</p> <p>På samme måte er F allmektig, S allmektig, DHÅ allmektig</p> <p>Og likevel er det ikke tre allmektige men én allmektig Slik er F er Gud, S Gud, DHÅ Gud, og likevel er det ikke tre guder, men én Gud, og likevel er det ikke tre herrer, men én Herre.</p> <p>F er ikke virket av noen, heller ikke skapt, heller ikke født. S er av F alene, ikke virket, heller ikke skapt, men født.</p> <p>DHÅ er av F og S, ikke virket, heller ikke skapt, heller ikke født, men han utgår fra dem...</p> <p>Og i denne Treenighet er ikke noe tidliger eller senere, ikke noe større eller mindre, men alle tre personer er seg imellom like evige og jevnbyrdige...</p> <p>Den som altså vil bli salig, må tenke slik om Treenigheten.</p>

3) Treenighetslærens viktigste termer og ideér

Treenighetslærens viktigste ord/termer OBS! Latinske termer med store bokstaver og greske med små. ³²	Begrepets opprinnelse og betydning	Teologisk betydning (i forhold til utviklingen av treenighetslæren)
"TRINITAS"	Tertullian ³³ "oppfant" ordet trinitas= treenighet.	Ordet trinitas= treenighet er siden Tertullians tid blitt et "hovedord" i kristne teologi. Man har forsøkt seg med andre begreper, men treenighetsbegrepet ser ut til å ha kommet for å bli i vestlig teologi! De oldkirkelige bekjennelsesskriftene kalles trinitariske, etter deres oppbygning og struktur. (Noen bekjennelser er binitariske, dvs. de taler bare om Faderen og Sønnen.)
"PERSONA" "hypostasis" ("prosåpon")	Tertullians oversettelse av gresk: <i>hypostasis</i> . <i>Persona</i> bet. eg. <i>maske</i> , om skuespillere i romerske dramaer bar. Ulike masker ble brukt av samme aktør til ulike roller. Ellers ble <i>hypostasis</i> direkte oversatt til latin med <i>substantia</i> = vesen/væren. Før de kappedokiske fedre ble ordet brukt om Guds ene vesen/hypostasis. "Prosopon" bet. ansikt, og er ofte brukt som vårt person/individ.	Tertullians hensikt med setningen "ett vesen, tre personer" var å si at Gud har spilt ulike "roller" i skapelses- og forløsningsverket. Men bak ulike roller ligger en enkelt aktør! (Jf. såkalt økonomisk forståelse av triniteten.) De kapp. fedre ryddet begrepsmessig opp: <i>Ousia</i> ble begrepet for Guds vesen, mens <i>hypostasis</i> ble begrepet for Faderens, Sønnens og Åndens respektive egenart. Teologisk brukes prosopon-begrepet for å markere at Guds inkarnerte Sønn er én person og ikke to.
"SUBSTANTIA" "ousia" ("homousios")	<i>Substantia</i> oversettes vanligvis: <i>vesen</i> . Slik også <i>ousia</i> = vesen/væren. <i>Homousios</i> var et hovedord i den kristologiske strid (jf. Nikæa), og ble brukt for å markere at Sønnen var "vesensett" med Faderen.	Hos Tertullian er begrepet brukt for å markere den fundamentale enhet i Gud. <i>Substantia</i> er hva de tre personene i guddommen har i felles. Ikke å forstå som noe som eksisterer uavhengig av de tre, men som felles fundamental enhet. <i>Ousia</i> -begrepet ble etter hvert terminus <i>technicus</i> -begrepet for Guds vesen (se over).

³² Det er verd å merke seg at latin-språklige (vestlige) teologer og gresk-språklige (østlige/orientalske) i oldkirken representerte en noe ulik tilnærming eller forståelse av treenighets-problematikken: For de latinske og vestlige var vesens-enheten utgangspunktet, og multi-personligheten et mysterium. For de greske og orientalske var det motsatt: Treenigheten av guddommelige hypostaser var det sikre utgangspunkt, mens vesens-enheten var mysteriet. Til dette: se H. Küng: *Christianity*, s. 189.

³³ Det er kirkefaderen Tertullian (ca 160-220-30/Karthago) som på latinspråklig mark har utviklet den spesi-fikke terminologi som man vanligvis bruker i redegjørelsen for treenighetslæren.

4) **Historisk overblikk på ulike posisjoner i forhold til treenighetslæren**
(Oppsett utarbeidet av R. Salvesen)

	Overbetoning av enhet		Kirkens posisjon	Overbetoning av trehet
Identifikasjon "Retning"	UNITARISME (unitas=enhet)	MODALISME (modus=måte)	TREENIGHET	TRITEISME ("treguderi)
Typisk for lærestandpunktet	Ofte et rasjonalistisk, filosofisk utgangsp.: Gud som den ene. Sønnen og Ånden blir ofte forstått som en del av skapelsen og DHÅ som en kraft (ikke person).	Opptatt av å beskytte enheten. Guds selvåpenbaring av den ene Gud har skjedd på ulike måter: Som skaper= Faderen Som frelser= Sønnen Som livgiver= DHÅ	Tre personer i et vesen <u>Person</u> = tre ulike måter Gud framtrer for oss uten at de er avhengige av hverandre. Uttrykker forskjellen mellom dem (jf. immanent treenighet) <u>Vesen</u> =substans består i kraft av seg selv. Uttrykker det som er felles.	Tre like og selvstendige vesen som alle er guddommelige. Ofte vil en av disse ha større rang (gudehierarki).
Historiske representanter	Ebjonittisme (navn på jødekristne i urkirken) Arianisme (300-t.) Rasjonalistisk og liberal teologi (1700- og 1800-t.) Jehovas Vitner (nyere tid)	Praxeas og Sabellnius (Rom 200-t.)	Jf. de tre oldkirkelige bekjennelser (og tidfestingen av disse). De fleste kristne kirkesamfunn Men ulik betoning mellom øst og vest.	Mormonerne (1800-t) Kirken helt fra starten beskyldt for dette av jødene, senere av muslimene.

4) **Et lite tillegg: Den trinitariske dogmatiske utvikling i et kritisk perspektiv**

I sin bok "Christianity" beskriver teologen H. Küng kristendommens utvikling fra urkirken fram til i dag – som en utvikling i (gjennom) seks hovedparadigmer:

1. Det tidligkristne/apostoliske paradigme
2. Den tidlige kirke/ Hellenistisk paradigme
3. Det middelalderske/romersk-katolske paradigme
4. Det reformatoriske/protestantiske paradigme
5. Det moderne (opplysnings-)paradigme
6. Det post-moderne/økumeniske paradigme

Vårt fokus er overgangen fra det nytestamentlige/apostoliske paradigme til det hellenistiske/filosofiske. I denne overgangen er det de viktige kristologiske og trinitariske debattene/stridighetene foregår, og kirkelæren blir fastlagt "for all framtid".

Hva skjer med trosens innhold (jf. gudslære/kristologi), og hvordan skal det som skjer av dogmeutvikling vurderes? Küng inntar skeptikerens posisjon og beskriver resultatet av det som skjedde slik:³⁴

- ✓ I stedet for den enkle jordnære Jesus-tro med fokus på Jesu liv, hans lidelse, død og oppstandelse og gjenkomst (som preger NTs skrifter og de første (jøde)kristne), utvikles det på hellenistisk mark på 2 og 300-tallet en "ovenfra-ned" tenkning om Jesus Kristus: Utgangspunktet var hans preeksistens, hans nedstigning og endelig hans opphøyelse som forløser.
- ✓ I stedet for å bruke det konkrete bibelske språk (Jesus-ord, fortellinger, hymner, enkle trosformuleringer), ble Jesu person og hans forhold til Gud forklart i filosofisk-ontologiske formler i pakt med samtidig hellenistisk-metafysisk (filosofisk) språkbruk. Greske termer som: hypostasis, ousia, physis, prosopon - ble brukt sammen med latinske tilsvarende: substantia, essentia, persona.
- ✓ I stedet for en kontinuerlig refleksjon om Guds dynamiske åpenbaringsaktivitet i verden/historien gjennom Sønnen og Ånden, ble refleksjonsfokus flyttet til en mer statisk betraktning av Gud (i seg selv) i sin evighet og hans innerste, "immanente" natur – og sammen med dette - eksistensen og naturen til de tre guddommelige personer. Hovedfokus var altså ikke lengre – som i NT – Jesus som Messias og hans relasjon til Faderen, men i økende grad: Hvilket forhold har Faderen, Sønnen og Ånden til hverandre før all tid.

Mot Küng kan O. Skarsaune framstilling av dogmedannelsen holdes. Jf. Troens ord, 1997. Hans syn er at utviklingen av teologiske termer/språk i den kirkelige dogmedannelse, er en naturlig prosess.

---

³⁴ Se H. Küng, Christianity, s. 172.

2. Egenskapslæren

1) Hva mener vi med ”Guds egenskaper”?

Ordet ”egenskaper” finnes ikke i Bibelen. Begrepet stammer fra filosofien (lat.: *accidens* og *attributa*). Som egenskaper regnes da: allmakt, allestednærvær, allvitenskap, sannhet, rettferdighet, hellighet, nåde, osv. I den vestlige verden har man sett at læren om Guds egenskaper utartet seg slik at man nærmest skulle kartlegge Guds indre vesen med en detaljert beskrivelse. Nyere dogmatikere har ofte vært kritiske (eks. R. Prenter – under) til den tradisjonelle egenskapslære med oppramsing av en rekke begreper og utsagn om Gud fra Bibelen.

2) Hvordan skal en egenskapslære utformes?

Ulike framstillinger:

a) Den ”nøytrale” egenskapslære

+ + + + + = Guds egenskaper (dvs. slik er Gud)

b) Prenters egenskapslære: Guds egenskaper får forskjellig karakter (innhold) i lys av Gudsbildets dobbelsidighet: Vrede/nåde.

”Men der gives ikke et billede af Gud, i hvilket den genstridige synder under vreden og den overvundne synder under nåden kan anskue Guds væsen og egenskaber på samme måde. Kun en død gud, som ikke reagerer mod syndens oprør, som altid er ubevægelig, kan blive objekt for en sådan neutral betragtning.”³⁵

c) Valen-Sendstad kritiserer Prenter ved å si at Guds allmakt for eksempel ikke får et forskjellig innhold under vreden og nåden, men *forskjellig anvendelse*. Gud bruker sin allmakt på forskjellig *måte* (under vreden og under nåden). Valen-Sendstad forsøker å beskrive det som er særegent ved Gud i lys av det han kaller

”den paradoksale enhet og helhet av Guds allmakt , allestedsnærvær, allvitenskap, sannhet, rettferdighet, uomskiftelighet, hellighet og nåde. Det er disse hovedkennetegn som sammen med mange andre bibelske bestemmelser gjør Gud erkjennbar som Gud både når han skaper, oppholder, styrer, utvelger, dømmer, frelser, helliggjør og fullender.”³⁶

d) Den svenske teologen G. Aulén fokuserer i sin egenskapslære på to hovedbegreper som han finner typisk i den bibelske beskrivelse av hvordan Gud er, nemlig ”distans” og ”gemenskap”. Og han sier:

”När det nu är vår uppgift att teckna den kristna trons gudsbild, måste detta distansförhållande först accentueras. Utan distansen skulle varje försök att teckna den kristna gudsbilden bli en vrångbild. Det råder ingen logisk motsättning mellan distans och gemenskap, men däremot mellan distansen och den uppfattning av trons förhållande till Gud, som vill göra denna till ett identitetsförhållande.”³⁷

På følgende side vil Auléns egenskapslære bli satt skjematisk opp.

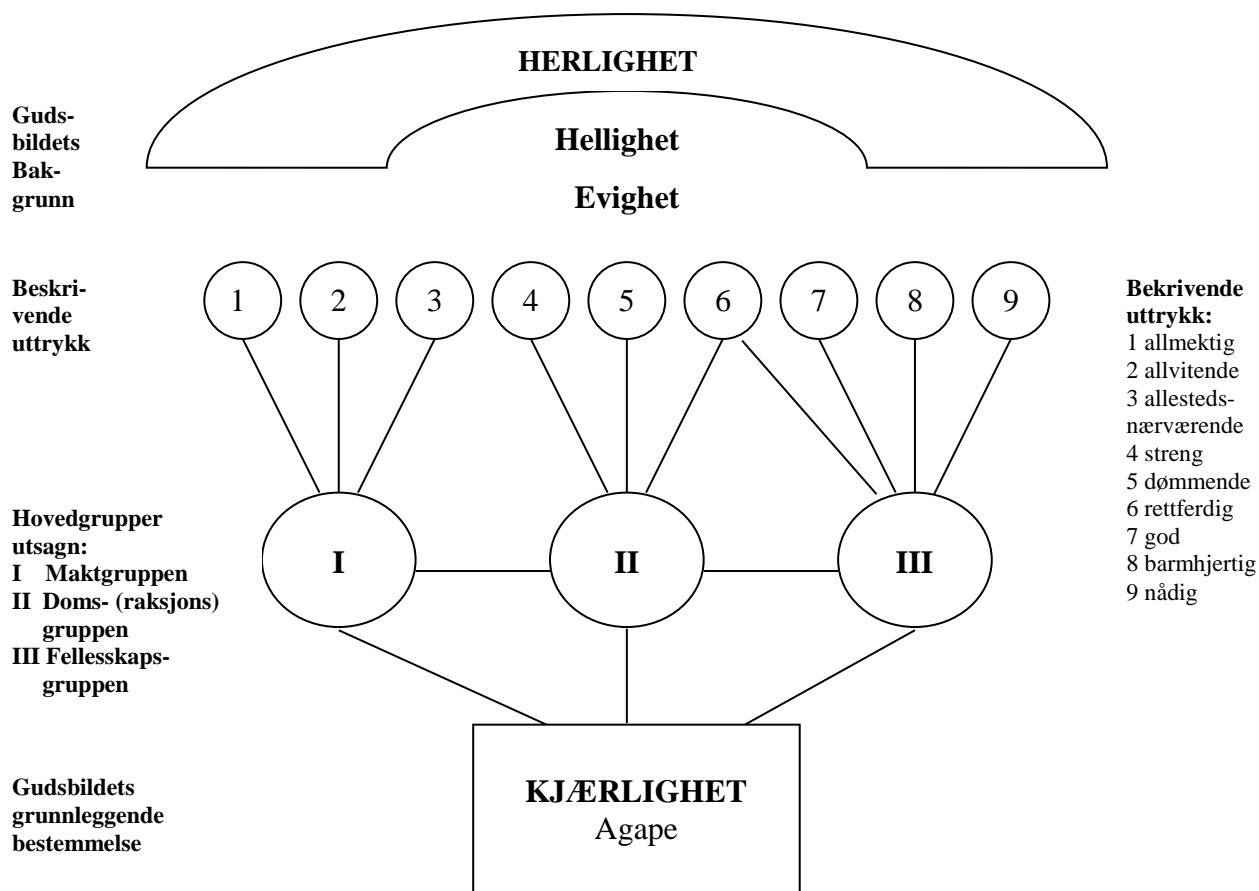
---

³⁵ Jf. R. Prenter: Skabelse og genløsning, s. 229.

³⁶ Jf. A. Valen-Sendstad: Kristen dogmatikk, s. 132.

³⁷ Jf. G. Aulén: Kristen gudstro i förändringens värld, s. 52-53.

G. Aulén's modell for egenskapslæren

Skriftbelegg:

Til gudsbildets bakgrunn:

(Aulén kaller hellighet og evighet "kontrastens to hovedord", jf. hans fokus på begrepet: distanse)
 Herlighet/ære (GT: kabod=tyngde/makt, storhet, majestet: NT: doxa=mening/glans, herlighet, ære): GT: Job 40,5; Jes 42,8; Sal 11,3; 96,6; 145,5; 1 Krøn 16,27; Sal 66,2; Jes 12,5. NT: Rom 1,23; Luk 2,9; 2 Pet 1,17; Apg 7,2.55; Ef 1,17; 1 Tim 1,11; Åp 21,11.23
 Hellighet: Sal 99,9; Jes 5,16; 6,3
 Evighet: 5 Mos 33,27; Sal 90,2; Åp 4,8-10

Gudsbildets grunnleggende bestemmelse:

Kjærlighet/agape: 1 Joh 4,7-12; Luk 15,11-32

Grupper av beskrivende Uttrykk om Gud:

Maktgruppen:

Allmektig: 1 Mos 17,1; 2 Mos 6,3
 Allvitende: Sal 139,1-6
 Allestedsnærværende: Sal 139,7; Jer 23,23

Doms/reaksjonsgruppen

Streng: Josva 24,19; Nah 1,2
 Dømmende: Hebr 12,29
 Rettferdig: 5 Mos 32,4; Sal 145,17; Jes 45,21

Fellesskapsgruppen:

God: Sal 25,8; 119,68
 Barmhjertig og nådig: 2 Mos 34,6; Sal 86,5; 116,5

V GUD SOM SKAPER: HOVEDTREKK I KRISTEN SKAPERTRO

1. Noen viktige teser om Gud som skaper/kristen skapertro:

	"Tese"	Innhold	Betydning (ev. front mot)	Skriftgrunnlag
1	Skapelsen er den treenige Guds verk	At skapelsen er av Faderen, ved Sønnen og av og ved Ånden, sier noe både om det bibelske gudsbilde (se betydning) og den bibelske skapelsestanke: Skapelsen bærer den treenige Guds kvaliteter!	Sammenheng med tre-enighetslæren: Mot ulike former for modalistisk og triteistisk tankegang	1) Jes 45,12;; 1 Kor 8,6 2) Joh 1,3; Kol 1,16; Heb 1,2 3) Job 33,4; 1 Mos 1,2; Sal 104,30
2	Skapelsen omfatter både himmel og jord, det synlige og det usynlige	Innebærer at alt som er til, hele universet i sin totalitet: den kosmiske verden, menneskets verden og åndsverdenen, er til i kraft av Guds skapergjerning.	Sier noe om skapelsens omfang og dimensjoner. Mot enhver reduksjon av skapertanken.	Kol 1,16 Jf. alle de tre oldk. bekjennelsene som har disse formuleringene.
3	Guds skapergjerning er opphavet til alt som er til (creatio prima)	Forut for skapelsen var det bare Gud – dvs. Gud er opphavet Gud satte det hele i gang Skapelsen kan ikke eksistere uten Gud	Avviser enhver tanke om deler av virkeligheten er utenfor Gud - og at noe annet enn Gud skulle være opphavet til alt	"I begynnelsen" jf. 1 Mos 1,1ff.
4	Skapelsen er Guds verk av intet ved Guds ord (creatio nihilo)	Av "intet" betyr også at Gud er eneste betingelse for alt som er til – og at skapelsen framtrer som noe nytt som ikke før var til. Ved Gud ord = instrumentet (som tilhører ham selv).	Mot alt. skapelsesforst.: <i>Panteistisk</i> : Sk. = en utstrømning fra Gud og Gud og verden blir det samme. <i>Gnostisk</i> : Sk. av demiurgen (en laverestående gud). Den sanselige og materielle verden noe mindreverdige og ondt! <i>Dualistisk</i> : Sk. blir en kamp mellom Gud og onde truen- de kaoskrefter – der Gud til slutt seirer.	Av intet: 1 Mos 1 og Jes 40 Ved ordet: Sal 33,6; Kol 1,16; Joh 1,3 (Jf. Ordets betydning ved alle skapelsesaktene: Oppr. Skapelse, nye skapninger og ny himmel og ny jord!)
5	Skapelsen blir opprettholdt av Gud som skaper (creatio continua)	Holder fast på tanken om at Gud som (alene) skapte (av intet) ved sitt Ord, fremdeles er "i" skaperverket og fornyer det. Jf. lovmessighetene i skaperverket: Årstidene, naturlovene, arts-mangfoldet, det økologiske samspillet. Uttrykk for Guds godhet mot sitt verk. Lovmessigheten skaper trygghet og begrenser kaoskreftene	Mot en <i>deistisk</i> oppfatning av skapelsen; at Gud har satt det hele i gang for så å forlate det. Skapelsen er dermed overlatt til seg selv.	Apg 17,28; Hebr. 1,3; Sal 104,27ff. Skaper"ordningene": Sal 148,4-6; 104,9; Job 38,8-11.
6	Gud har skapt mennesket i sitt bilde	Innebærer att mennesket - er skapt til samfunn med Gud - er skapt til å være forvalter over det skapte - alle mennesker er skapt likeverdige	Sier noe viktig både om menneskets genuine verdi, det relasjon til Gud og dets oppgave i verden. Mot enhver reduksjon av menneskesyn og msk. verd	1 Mos 1,26 Nyskapelsen av Gudsbildet i Jesus Kristus: 2 Kor 5,17
7	Gud vil nyskape skaperverket	Bibelen vitner klart om at Gud leder historien mot et slutt-punkt, der han vil nyskape himmel og jord.	Dette innebærer både brudd med den gamle, syndige verden – men også kontinuitet: Den nyskapte verden vil ha den opprinnelige skapelses kvaliteter!	Foregripes i Kristus: 2 Kor 5,17 ff. Fullendelsen: Åp 21-22

2. Noen konsekvenser av å holde fast ved den bibelske skapelsestanke:

- 1) Verden er ikke blitt til ved tilfeldigheter (mot en nihilistisk tankegang)
- 2) Gud er ikke ett med skaperverket (mot en panteistisk tankegang)
- 3) Verden og mennesket er et resultat av Guds skaperhandling (mot en materialistisk og naturalistisk tankegang)
- 4) Gud åpenbarer seg primært ikke gjennom naturen (det skapte), men gjennom Jesus Kristus (mot en ”allmennreligiøs” tankegang)

2. Litt om anfektelsen av kristen skapertro

1) Kristen skapertro og moderne tenkning: Hva består konflikten i – og hvordan kan konflikten løses?

Anfektelsen av den bibelske og kristne skapelsestro har eksistert like lenge som bibelskriftene. Ulike filosofiske retninger og ideologier har ”angrepet” ulike sider ved skapertroen – likeså vel som andre sider ved den kristne tro. Men de siste 250 år har skapelsestroen fått spesiell hard medfart av naturvitenskapen. Dette gjelder både moderne fysikk (jf. big bang-teorien), og moderne biologi, og da ikke minst utviklingslæren.

Konflikt mellom en naturvitenskapelig betraktning av verden og en kristen eller teologisk, oppstår:

- Når naturvitenskapen går ut over sitt kompetanseområde – og mener noe om Gud, Guds eksistens og om verdens tilblivelse som en ev. gudshandling.
- Og konflikt oppstår når teologien går ut over sitt kompetanseområde og påstår noe om hva som faktisk kan ha skjedd (eks. ved konkret tolkning av skapelsesdagene, jf. 1 Mos 1).

”Evousjonismen” og ”kreasjonisme” er blitt navn på retninger som forsøker å løse konflikten på ”ytterfløyene”. Når utviklingslæren får livssynsmessige og ideologiske overtoner, kan den kalles evolusjonisme. Likeledes: Når bibelsk skapertro blir blandet med ”naturvitenskapelige ambisjoner” (og altså søker å si noe om hvordan skapelsen faktisk kan ha skjedd), kalles dette kreasjonisme. (NB! Man kan imidlertid merke seg at det finnes mye interessant og berettiget kritikk av utviklingslæren innenfor kreasjonismen!)

3) Hvordan kan moderne naturvitenskap og kristen skapertro forenes?

- 1) Skapelsesfortellingen er ikke bundet til en bestemt teori om hvordan skapelsen har gått for seg (for eksempel dager eller perioder)
- 2) Skapelsesfortellingen er heller ikke bundet av et bestemt verdensbilde.
- 3) Skapelsesfortellingen kan kombineres med moderne naturvitenskap:

- Gud skapte av intet (creatio nihilo-tanken), men med utviklingsmuligheter i seg.
  - Gud leder utviklingen.
  - Gud bruker naturlovene, men han er også uavhengig av dem (jf. under).
- 4) Konsekvens: Gud skaper fremdeles (jf. creatio continua-tanken)

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 5: LÆREN OM GUD OG SKAPERVERKET

1. Studenten skal ha grunnleggende innsikt i spørsmålet om hvordan vi kan vite noe om Gud (jf. kristen åpenbaringsforståelse) og *hva som karakteriserer åpenbaringen av Gud i skriften*. Dette innebærer også at studenten skal kunne skille den kristne gudsforståelsen fra en del andre gudsoppfatninger.
2. Studenten skal kunne gjøre rede for *hovedtrekk i den teologiske beskrivelse av hvordan Gud er*, dvs. treenighetslæren og egenskapslæren.
  - Når det gjelder *treenighetslæren*, forventes det at studenten kan redegjøre for og drøfte dens bibelske grunnlag/bakgrunn, hovedtrekk i dens historiske tilblivelse – og for dens viktigste termer og ideer.
  - Når det gjelder *egenskapslæren*, forventes det at studenten skal kunne gjøre rede for de viktigste ord og uttrykk som beskriver Gud i den bibelske åpenbaring og drøfte forholdet mellom dem.
3. Studenten skal kunne redegjøre for *hovedtrekk i kristen skapertro*. Dette innebærer at hun/han skal kunne forklare hva det innebærer:
  - at skapelsen er den treenige Guds verk og at skapelsen gjelder både himmel og jord
  - at Guds skapergjerning er opphavet til at som er til (creatio prima), at skapelsen er Guds verk av intet ved Guds ord (creatio nihilo), at skapelsen blir opprettholdt av Gud som skaper (creatio continua) og hva det innebærer at Gud vil nyskape himmel og jord
  - at Gud har skapt mennesket ”i sitt bilde”.
4. Studenten skal kunne vise innsikt i hvordan kristen og bibelsk skapelsestro er blitt anfektet av moderne vitenskap og filosofiske strømninger, og ha tanker om hvordan kristen skapelsestro kan forsvares i vår tid.

OPPGAVER

1. Forklar og definer følgende begreper: Polyteisme, monolatri, agnostisisme, ateisme, pan-teisme, deisme, teisme, trinitas, persona, substantia, unitarisme, modalisme, triteisme, egenskapslære, creatio prima, creatio nihilo, gnostisk skapelsesforståelse, dualistisk skapelsesforståelse.
2. Gjør kort rede for hva som er særpreget for det kristne (bibelske) syn på Gud i forhold til andre gudsoppfatninger.
3. Gjør rede for treenighetslærens bibelske grunnlag/bakgrunn og for hovedtrekk i dens historiske tilblivelse. Drøft endelig treenighetslærens viktigste termer og ideer.
4. Gjør rede for og drøft egenskapslæren.
5. Gjør rede for og drøft hovedtrekk i kristen skapertro.
6. Gjør kort rede for hvordan kristen skapertro er blitt anfektet i moderne tid.
7. Gjør kort rede for spørsmålet om hvordan naturvitenskap (sp. utviklingslære) og bibelsk skapelsestro kan forenes.

6.

LÆREN OM MENNESKET: Hovedtrekk i antropologien³⁸

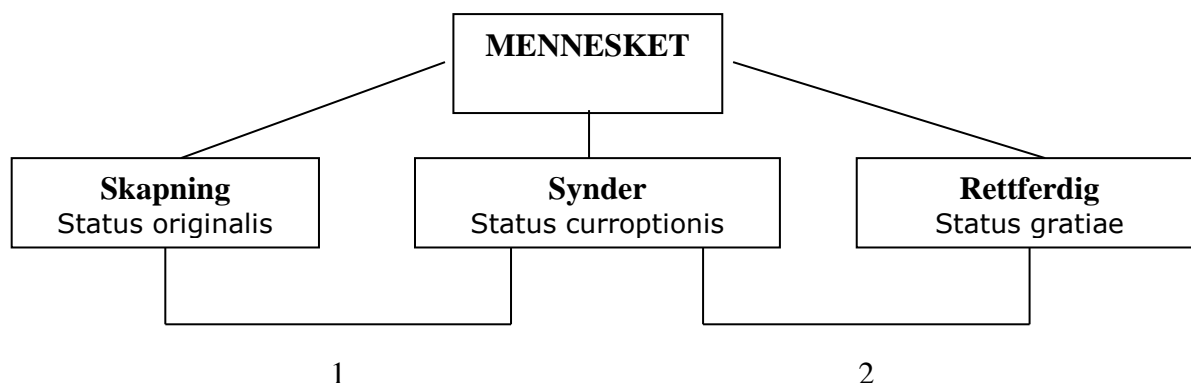
INNHOOLD

- I Generell innholdsbestemmelse av kristen antropologi
- II Hvilke konsekvenser kristen skapertro har for menneskesynet
- III Om menneskets grunnleggende bestemmelse: Skap i Guds bilde
- IV Om mennesket som synder: Om synden og det onde

I GENERELL INNHOLDSBESTEMMELSE AV KRISTEN ANTROPOLOGI

Kristen antropologi må si noe grunnleggende følgende dimensjoner ved den menneskelige eksistens:

1. **Mennesket som skapning**
Spesielt om konsekvensene av bestemmelsen: skapt i Guds bilde.
2. **Mennesket som synder**
(Sydefallets konsekvenser for menneskets forhold til Gud, seg selv, sine medmennesker og det øvrige skaperverk.)
3. **Det sanne mennesket**
Konsekvensene av rettferdiggjørelsen og nyskapelsen i Kristus for menneskets forhold til Gud, seg selv, sine medmennesker og til det øvrige skaperverk.

³⁸ Se Engedal/Modalsli1980:kap 8, Henriksen1994:§ 6-8.

I det følgende vil vi behandle mennesket som skapning og synder under kristen antropologi (jf. 1 på skissen), og mennesket som rettferdig/ny skapning og synder under soteriologien (jf. 2 på skissen).

II SKAPERTROENS KONSEKVENSER FOR MENNESKESYNET

1. Et par sitater som oppsummerer skapertroens konsekvenser for menneskesynet:

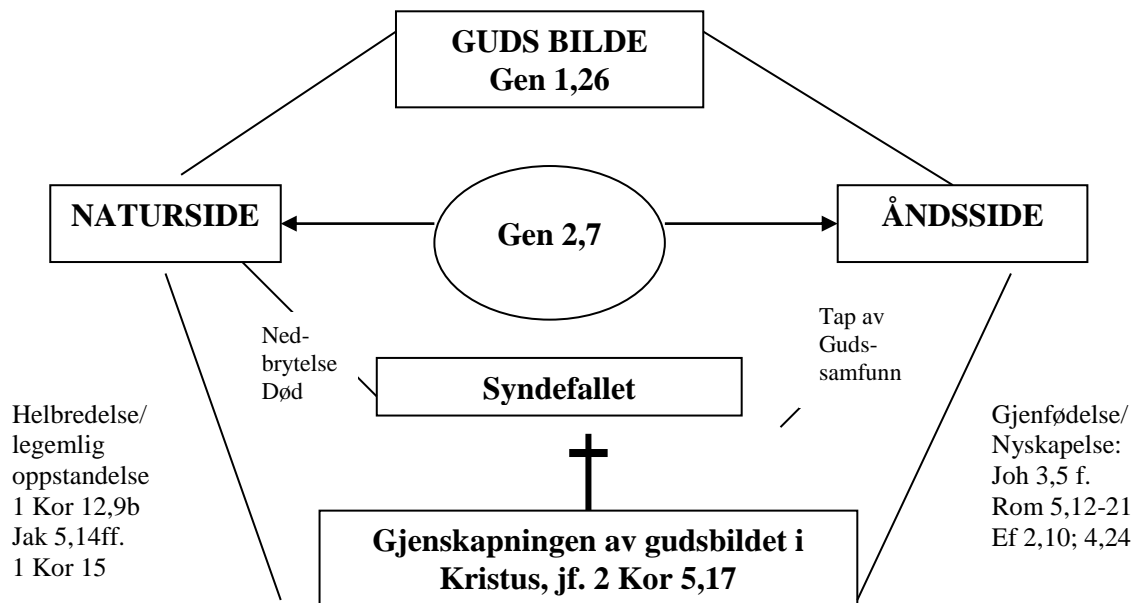
- «Jeg mener og tror at jeg er Guds skapning, det vil si: At han har gitt meg og stadig holder ved like legeme, sjel og liv, små og store lemmer, alle sanser, fornuft og forstand.» (Luthers forklaring til 1. trosartikkel i Store katekisme)
- «Mennesket som bekjenner troen på Gud som skaper, ser på seg selv som en gave.» (Henriksen1994:108)

2. Hva innebærer skapertroen mer konkret for kristent menneskesyn?

- 1) Jeg er en del av helheten
  - Mennesket hører med til skaperverkets helhet, og dets plass og oppgave, ja livets mening er at det finner sin plass i denne helheten og blir «samstemt med skaperverket.
  - Jf. 1 Mos 2,7; 2,19
  - Mot individualisme, egoisme, isolasjon/ensomhet
- 2) Jeg er avhengig av skaperverket
  - Mennesket er grunnleggende avhengig av skaperverket og av Skaperens gaver, men dette utelukker ikke at mennesket også må ta ansvar for sitt eget liv og sin egen livsoppretholdelse.
  - Jf Jesu ord, Matt 6,25ff.
  - Mot den rå utnyttelsen av skaperverket
- 3) Mitt liv er ikke likegyldig
  - Dette innebærer at mennesket kan få lov å se på seg selv som villet av Gud, og som gjenstand for hans oppmerksomhet og kjærlighet.
  - Jf Salme 139,13-18.
  - Mot den moderne dekadansen og likegyldighetskulturen
- 4) Jeg mottar livet av Gud
  - Menneskets liv er ikke noe som skyldes krefter i det selv, men det skyldes noe som kommer utenfra. I kraft av seg selv kan mennesket ikke leve.
  - 1 Mos 2,7; Salme 104,29b
  - Mot den gudløse humanismen

III MENNESKETS GRUNNLEGGENDE BESTEMMELSE: SKAPT I GUDS BILDE

1. Bibelteologiske grunntrekk i gudsbildetanken

2. Gudsbildetankens konsekvenser for menneskesynet

1) Mennesket i personlig samfunn med Gud

Skapt som person for å ha en personlig relasjon til Skaperen. Mennesket også ansvarlig overfor Gud.

2) Mennesket som forvalter av det skapte

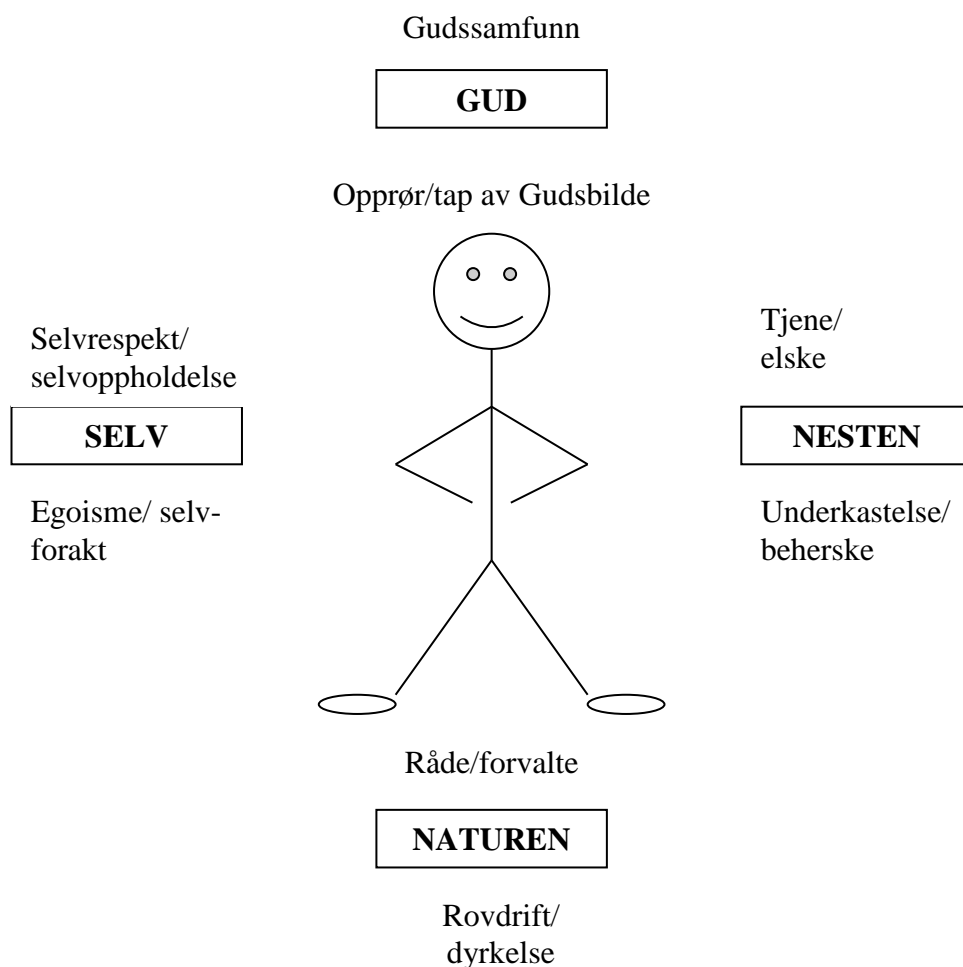
Bildet/avbildningen ble i antikken brukt for å markere en herskers herredømme, dvs. minne om ham. Mennesket som Guds bilde er Guds representant i skaperverket som skal handle på hans vegne, være forvalter (jf. Gen 1,26ff.).

3) Mennesket skapt til likeverd

Innebygget i skapertanken og gudsbildetanken ligger også at *alle* mennesker – uansett rase, kjønn, sosial status, osv. - er skapt like, med lik verdi. Dette er menneskeverdtenkens dypeste begrunnelse!

3. Gudsbildetanken og mennesket sett i lys av «de fire relasjonene»

- 1) Relasjonen til Gud
- 2) Relasjonen til seg selv
- 3) Relasjonen til andre mennesker (nesten)
- 4) Relasjonen til det øvrige skaperverk/naturen

V MENNESKET SOM SYNDER: OM SYNDEN OG DET ONDE

1. Ulike syn på syndefallsberetningen

- Et filosofisk a-historisk syn
Syndefallet tolket som mytologi eller allegori
- Et teologisk-typologisk syn
Syndefallet er en reell hendelse i historien, men ikke nødvendigvis knyttet til Adam og Eva som historiske personer, men som «typer».
- En historisk-realistisk tolkning
Adam og Eva blir sett på som reelle historiske personer.

2. Syndefallets konsekvenser for mennesket

- 1) **Syndefallets konsekvenser for mennesket i forhold til «de fire relasjonene»**
  - Relasjonen til Gud: Opprør/tap av Gudsbildet
  - Relasjonen til seg selv: Egoisme/selvforakt
  - Relasjonen til nesten: Underkastelse/beherske
  - Relasjonen til naturen: Rovdrift/dyrkelse

2) Syndefallets konsekvenser for Gudsbildet

Ulike syn:

- Hele gudsbildet tapes
- Gudsbildet skades i fallet
- Det formale gudsbildet gjenstår, mens det materiale har gått tapt i fallet

3) Syndefallets konsekvenser sett i lys av arvesyndslæren

- Syndefallet får konsekvenser for hele slekten, synden får karakter av «arvesynd» eller «grunnsynd».

Sentrale skriftsteder: Sal 51,7; Rom 8,7; Ef 2,3; Joh 3,6

- Døden som konsekvens av syndefallet (NB! Det syn finnes også at døden fra begynnelsen var en del av skaperverket.

Sentrale skriftsteder: Rom 5,12f; 6,23; 8,20

ULIKE SYN PÅ FORHOLDET SYND OG FRELSE	LUTHER (Augustin)	PELAGIANISME (Pelagius beg. 400t.)	SEMI-PELAGIANISME
Hva er synden?	Synden er mangel på gudsfrykt og tillit. Den er begjær (selviskhet). Mennesket er født som synder, og synden fører til fortapelse, jf CA II.	Synd er gale enkelt-handlinger som kan unngås. Mennesket har arvet Adams dårlige eksempel, ikke hans synd/skyld.	Arvesyndens realitet fastholdes.
Konsekvenser for synet på menneskets natur (viljen).	Totalt syndeforderv. Mennesket har ingen vilje til å velge Gud. Men mennesket vedblir å være Guds skapning også etter syndefallet.	Mennesket har også etter syndefallet en fri vilje og menneskets natur er intakt.	Mennesket har en svekket vilje etter syndefallet, men det er fremdeles i stand til å søke Gud.
Konsekvenser for forelsesforståelsen.	Frelse er Guds verk alene ved troen og dåpen.	Mennesket er i stand til å velge Gud/det gode, og kan gjøre seg rettfærdig overfor Gud (=synergisme). Frelse er tilgivelse for egne synder, ikke andres. Mennesket har mulighet til å leve syndfri/fullkomment.	Frelse ved samarbeid mellom Gud og mennesket (=co-operation). Inngydt nåde.

Litt mer om lærepunktet om arvesynden eller grunnsynden:

- Grunnsynden er en betegnelse på den «grunnskade» som skjedde med menneskenaturen i syndefallet (jf «de fire relasjonene»)
- Grunnsynden fører til handlingssynder, og handlingssyndene har igjen sin grunn i grunn- eller arvesynden.
- Grunnsynden gjør at menneskets vilje til å søke Gud og til å gjøre det gode (slik Gud har bestemt det) ødelegges eller svekkes - uten at mennesket med dette opphører å være Guds skapning - med de muligheter dette innebærer.
- Grunnsynden (forstått som «slektssynd») gjør frelsen (som «slektsfrelse») nødvendig. Dette innebærer en total nyskapelse, dvs en plassering inn i en ny slekt, nemlig Kristus-slekten (Rom 5).

3. Ondskapens opprinnelse og karakter

Noen viktige problemstillinger:

- 1) **Hvordan forstå ondskapens opprinnelse?**
  - Monisme: Alt, også det onde, har sin opprinnelse i Gud
  - Dualisme: Alt har sin opprinnelse i to motsatte makter - som er like evige og sterke
  - Bibelsk: Synden og det onde har sin opprinnelse i djevelen - som skylder Gud sin eksistens, men seg selv sin ondskap.

- 2) **Er Bibelen realistisk eller billedlig å forstå når det gjelder omtalen av djevelen og de onde ånder?**

Ulike oppfatninger:

  - Et mytologisk syn: Bibelens omtale av djevel og englevesener, tilhører oldtidens mytologiske verdensanskuelse
  - Et teologisk syn - som avpersonifiserer de omtalte makter
  - Et bibelsk-realistisk syn - som ser på djevel og onde englevesener som personifiserte makter som står Gud og skaperverket imot

- 3) **Hvilken vekt skal den personlige side ha i beskrivelsen av det ondes/åndskampens karakter ha i forhold til den strukturelle?**

Ulik betoning:

  - Det personlige kan betones på en måte som gjør at fenomener av menneskelig, «kjødelig» og psykologisk karakter, blir personifiserte åndsmakter.
  - Det strukturelle («ondskapen ligger i onde strukturer») betones på en slik måte at det personlige aspekt blir borte.
  - Bibelen regner med begge disse dimensjonene knyttet til ondskapens karakter og funksjon.

- 4) **Hvilken karakter har den bibelsk beskrevne åndskampen som Guds folk står i?**

Ulike forståelsesmodeller:

  - En mytologisk forståelsesmodell – som vurderer det bibelske materialet slik at det gjenspeiler antikkens virkelighetsforståelse
  - En antropologisk forståelsesmodell - enten i psykologisk utgave - eller i en teologisk, som ser det bibelske materialet i lys av den menneskelige virkelighet, og tolker det i lys av hva man mener må være essensen i denne.
  - En bibelsk-kristologisk forståelsesmodell, som tolker det bibelske materialet på dette punkt i sammenheng med bibelsk-kristen virkelighetsforståelse. Dette gjenspeiles hos flere av de bibelske forfatterne som refererer til ”åndskapmen”. Se følgende oversikt:

Bibelsk forfatter	Skriftsted	Anliggende	Praktisk lærdom
Johannes	1Joh 1,7-10 + 2,14	Å leve i lyset/bekjennelse	Hindrer djevelen i å få innpass/innflytelse i den kristnes liv!
Peter	1 Pet 5,8-9	Nøktern årvåkenhet	Åndsfenomener/manifestasjoner møtes med sindighet og nøkternhet, ikke frykt og hysteri!
Jakob	Jak 4,7	Ydmyk gudsnærhet	Å holde seg nær Gud i all ydmykhet, beskytter mot uheldig innflytelse både fra "verden" og fra "djevelen".
Paulus	Ef. 6,10ff	Fokus på fire "saker":	Guds virkemidler i åndskampen, ikke våre
		1) Guds kraft	Ånd kan kun med Ånd(skraft) bekjempes
		2) Frelsesrustningen	Ord og begreper som frelsen beskrives med i NT brukes for å beskrive den rustning som verner mot djevelens innflytelse.
		3) Guds ord	Guds "rehma" er det virkekraftige og effektive Guds ord.
		4) Bønn i Ånden	Er bønn ved Åndens hjelp og det å be i harmoni med det Ånden vil.

LÆRINGSMÅL FOR KAP. 6: LÆREN OM MENNESKET

1. Studenten skal kunne vise hvilke *konsekvenser bibelsk skapelsestro får for det kristne syn på mennesket*. Spesielt kreves det at studenten kan utdype hva det betyr og hva det innebærer at mennesket er skapt ”i Guds bilde”.
2. Studenten skal kunne redegjøre for *ulike syn på Bibelens syndefallsberetning* og for hovedtrekk i den bibelske beskrivelse av *syndefallets konsekvenser for mennesket/ menneskeheten*. Det forventes også at studenten har tilegnet seg innsikt i *ulike teologiske standpunkt i forhold til spørsmålet om syndens radikalitet*, spesielt knyttet til begrepene pelagianisme og semi-pelagianisme.
3. Det forventes at studenten kan gjøre rede for *arvesyndslærens bibelske begrunnelse, dens hovedtanker og noen av dens konsekvenser for synet på frelsen*.
4. Studenten skal kjenne til *den bibelske framstilling av ondskapens (dvs. det/den ondes) opprinnelse og karakter*, samt til ulike måter å fortolke dette materialet på.

OPPGAVER

1. Redegjør kort for skapelsestroens konsekvenser for det kristne syn på mennesket.
2. Gjør kort rede for hva som ligger i forestillingen om at mennesket er skapt ”i Guds bilde”.
3. Gjør rede for ulike tolkninger av Bibelens syndefallsberetning og for den bibelske beskrivelse av syndefallets konsekvenser for mennesket/menneskeheten. Drøft til slutt ulike teologiske standpunkt i forhold til spørsmålet om hvor dypt synden stikker (dvs. spørsmålet om syndens radikalitet).
4. Gjør kort rede for begrepet ”arvesynd” og for arvesyndens bibelske begrunnelse.

6.

LÆREN OM KRISTUS OG FORSONINGSVERKET: Hovedtrekk i kristologien³⁹

INNHOOLD

I	Generelt om kristologien og dens "oppgave"
II	Om ulike tilnæringsmåter til kristologien
III	Kristologiens innhold, omfang og tematikk
IV	Jesu Kristi person: Inkarnasjonen
V	Den kristologiske dogmedannelse og de såkalte "læreavvikene" om Kristi person
VI	Jesu Kristi gjerning: Forsoningen

I GENERELT OM KRISTOLOGIEN OG DENS OPPGAVE

1. Hva kristologi betyr:

Bokstavelig: Læren om Kristus.

- I snever forstand omhandler kristologien læren om Jesu Kristi person, dvs. Jesus som menneske og Gud.
- I videre betydning omhandler kristologien både læren om Jesu Kristi person og hans frelsesgjerning.

2. Kristologiens oppgave

Har tradisjonelt vært

- å tegne et bilde av Jesus Kristus som sann Gud og sant menneske,
- hvordan disse to elementene i Kristi natur forholder seg til hverandre
- og hvordan forholdet mellom hans person og hans frelsesgjerning fortoner seg.

Man kan også si at kristologien lærer oss noe om

- hva mennesket er ment å være
- og hvem Gud er.

---

³⁹ Engedal/Modalsli1980:kap 9-10, Henriksen1994:§ 9-11.

I KRISTOLOGIENS METODE, ELLER TILNÆRMINGSMÅTE

1. To tilnæringsmåter:

1) Kristologi "ovenfra"

nærmer seg Jesu person med utgangspunkt i Jesu guddommelige natur. Her poengteres spesielt hvem Jesus var før sin fødsel (preeksistensen), men også Jesus som den opphøyde Kyrios, jf. Fil 2,9-11.

Kirkens gamle bekjennelser lanserer en kristologi (kristuslære) helt og fullt "ovenfra", dvs. med utgangspunkt i Kristi guddom, opphøyet over tid og rom. Bakgrunn i ord som: Hebr 1,2ff; 1 Joh 1,1ff, Fil 2,5ff, 1 Tim 3,16. Det samme gjør et "læreavvik" som doketismen, med overbetoning av den guddommelige siden.

Denne tilnæringsmåten er altså overtydelig i læreavvik som doketisme, men den er også kirkens "gamle" måte å framstille kristologien på. Merkelig nok (pga skepsis til det underfulle i evangeliene/Bibelen) var det også denne tilnærmingen som ligger bak den såkalte kerygmatiske teologi (R. Bultmann o.a.) i mellomkrigstiden. Løsrevet fra historien blir Kristus i denne teologien stående som den guddommelige frelsesskikkelse og forløser.

2) Kristologi "nedenfra"

Men bibelmaterialet kan også gi grunnlag for en annen tilnæringsmåte, nemlig kristologi "nedenfra", dvs. med utgangspunkt i mennesket Jesus fra Nasaret slik han ble opplevd av sine omgivelser. Jf. evangeliens beskrivelser, og utsagn som 1 Tim 2,5.

Også denne innfallsvinkelen har vært betont på en måte som gjør at den har kommet til å overskygge den guddommelige siden ved Jesu person. Eksempel på dette er den tidlige jødekristendom i form av ebonittismen. Her blir Kristus et menneske født av mennesker og sidestilles med profetene i GT. Kristologien er gjerne adoptiansk, dvs. Jesus utkåres til Messias og Guds sønn i dåpen.

Den liberale teologi fra beg. av 1900-tallet var mest opptatt av den historiske (og dermed "menneskelige" Jesus, jf. A. Schweizer), en retning som fikk en fornyelse på 60-tallet en renessanse for den historisk-biografiske Jesus-forskning (E. Käsemann).

2. Kan tilnæringsmåtene forenes?

Begge tilnæringsmåter finnes i skriftmaterialet, men begge tilnæringsmåter har sine fordeler og farer:

- Ovenfra-modellen fanger opp den bekjennelsesdimensjonen og en under-side som hele tiden har vært knyttet til Jesu person. Faren ved denne er å ende i livsfjern Kristusforståelse, dvs. Jesus blir for opphøyd til å identifisere seg med. Overdi-

mensjoneringen (som ikke finner rom for Jesu menneskelighet) er selvfølgelig en fare.

- Nedenfra-modellen fanger opp jordnærheten i evangeliens Kristus-presentasjon, men står i fare for å bli dvask og blek (sentimental) dersom den overbetones. Dessuten er den læremessig farlig dersom Jesu guddommelighet benektes.

”For den kristne kirke er det langt mindre interessant å studere Jesus som historisk person med historikerens vanlige hjelpemidler enn å lese beretningene om hans menneskeliv ut fra det som er evangeliets bærende forvissning: Gud og menneske.⁴⁰”

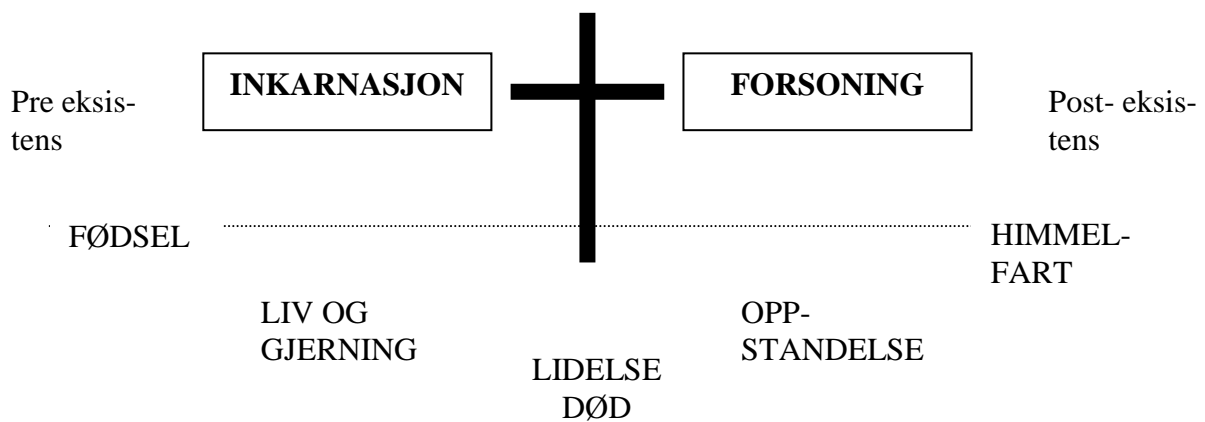
3. Forholdet mellom kristologien og soteriologien

Soteriologien (=læren om frelsen) forutsetter en bestemt type kristologi:

- Så å si en samlet kristen kirke står for at en bibelske frelsesforståelse forutsetter at Jesus både er sann Gud og sant menneske.
- I dokektiske læreavvik vil man f. eks. fornekte at Jesu død på korset er en soningsdød. Og frelsen gjøres ofte avhengig av en bestemt lære/forståelse/kunnskap.
- I ejonittiske læreavvik forbindes heller ikke frelsen med Jesu død og oppstandelse, men først og fremst med hans gjenkomst.

II KRISTOLOGIENS INNHOLD, OMFANG OG TEMATIKK

1. En oversikt:

2. En liten kommentar:

- Skissen viser de viktigste begrepene og innholdsmessige faktorer i kristologien
- Skissen kan vise hvordan begreper og faktorer henger sammen: Det finnes for eksempel sammenheng mellom pre-eksistens og post-eksistens, mellom inkarnasjon og forsoning (den ene er forutsetning for det andre).

⁴⁰ Jf. P. Lønning: Kristen tro, s. 149.

- Skissen har en del teologiske utsagn: som pre- og posteksistens, inkarnasjon og forsoning, og en del mer historiske ”faktautsagn”, som fødsel, lidelse, død, oppstandelse, himmelfart (jf. stiplet linje).
- Fornedrelse-opphevelse motivet i den bibelske kristologi framgår også, jf. Fil 2,5ff

III JESU KRISTI PERSON: INKARNASJONEN

1. Skriftmaterialets karakter

To perspektiver som kan gi noe ulik vurdering av skriftmaterialet:

- 1) Et systematisk-teologisk helhetsperspektiv
  - Syntetisk: Holder sammen bibelutsagnenes dobbeltkarakter
  - Harmoniserende: Harmoniserer gjerne såkalte *funksjons-utsagn* (om hvordan Jesus fungerte som Guds Messias) og *værens-utsagn* (som mer direkte taler om hvem Jesus var – som Ordet, Guds sønn, Herren/Kyrios, osv.).
  - Eksempler:
    - Utsagn som betoner Jesu guddommelighet og hans status som Gud: Joh 1,1f; Joh 1,48; 2,25; 3,16; 8,17; 13,3; Luk 24,52; Rom 9,5; Kol 1,16; Tit 2,13
    - Utsagn som betoner Jesu menneskelighet og underordning under Faderen: 1 Tim 2,5; Fil 2,7; Matt 12,18ff; Joh 8,28, 14,31
- 2) Et bibelteologisk/eksegetisk perspektiv
  - Antitetisk: Opptatt av den pluralitet og forskjellighet som preger skrifter og skriftgruppers utsagn om Jesu person
  - Kontrasterende: Har fokus på forskjeller og motsetninger
  - Eksempler: Paulinsk kristologi (se eget skjema) kan brukes til å problematisere den tradisjonelle kirkelige kristologi.

2. Sentrale temaer

1) Preeksistens

Bibelsk basis: Joh 1,1ff; 8,58; 17,5; Kol 1,16ff, Fil 2,5ff.

Forestillingens innhold og betydning.

- Sier noe om Jesu persons enestående karakter. Ingen paralleller.
- Fordi Jesus er preeksistent, står han over alt det skapte, og alt er blitt til ved ham.
- Fordi Jesus er Guds sønn, må han også være preeksistent. Dette vil gå imot tanker om at Jesus ble adoptert som Guds sønn.
- Lærepunktet ”preeksistens” fastholder klare bibelske utsagn om Jesus som vanskelig kan tilsidesettes

2) Unnfangelse/jomfrufødselen

Bibelsk basis: Matt, 1,18-25; Luk 1,26-37 (Joh 1,1-14; Gal 4,4) Ikke direkte omtalt i brevlitteraturen og i misjonsforkynnelsen i Acta. De oldkirkelige bekjennelsene har den derimot med.

Ulike standpunkt av jomfrufødselen:

- Klar benektelse. Ofte konsekvens av et historisk-kritisk syn. Man vektlegger både fortellingens mytologiske karakter og dens ”mangelfulle” bevitnelse i skriften.
- Teologisk tolkning: De historiske forhold rundt fødselen er underordnet i forhold til den teologiske ”sak” de bibelske beretninger formidler; nemlig inkarnasjonen, jf. Lønning: Kristen tro, s. 156.
- Historisk-realistisk tolkning: Man fastholder både jomfrufødselens historisitet og dens teologiske innhold. Jf. Modalsli/Engedal s. 138-139 (NB! argumentene her for og mot); Henriksen s. 149.

Betydning: ”Jomfrufødselen svarer til og fremhever det absolutt enestående ved det som her skjedde, denne ene gang i slektens historie”, Modalsli, s. 139.

3) Inkarnasjonen

- Ordet inkarnasjon stammer fra det latinske in carne = i kjøtt (jf. nynorsk: ikjøting).
- Bibelsk bevitnelse: Joh 1,14 (jf. johanneisk logos-kristologi); Fil 2,6f.
- Teologisk hovedinnhold: Guds evige Sønn ble født inn i vår historie og ble sant menneske i kjøtt og blod. Han var Gud lik, ble prøvd i alle ting og ble oss lik i alt – unntatt i synd.
- Bekjennelsens formulering av inkarnasjonens paradoks og mysterium: Jesus Kristus er samtidig sann Gud og sant menneske.
- Ulike analogi-forklaringer på hvordan dette henger sammen:
  - 1) Hedensk mytologisk analogi-forklaring, for eksempel paralleller i greske myters forestillinger om gude- og helteskikkelser. Men bibelens fortellinger om hvordan inkarnasjonen har foregått har et historisk ankerfeste, ikke mytologisk!
  - 2) Bibelsk analogiforklaring: Herrens engel i GT. Herrens engel kan bli kalt Jahve/Herren, 1 Mos 18,1, men ha menneskelig skikkelse. Slike analogier får gjerne doketisk karakter, og vil ikke komme til rette med Skriftens beskrivelse av Jesus som menneske.
- Oppsummering: ”Enheten av Gud og menneske i Jesu person skyldes verken guddommeliggjøring av mennesket eller forvandling av guddommen. Inkarnasjonen innebærer ikke at Sønnen i og med sin fødsel slutter å være Gud helt og fullt. Jesus er ikke et slags "blandingsvesen" som består av noe guddommelig og noe menneskelig. Det ville jo i så fall bety at han verken var sant menneske eller sann Gud. Heller ikke opptrer Jesus i en slags dobbeltrolle, dels som menneske og dels som Gud. Det ville spalte hans person og si at noe av det han gjør er menneskelig, mens noe annet er guddommelig.”⁴¹

41

Jf. Modalsli, s. 137.

IV OM DEN KRISTOLOGISKE DOGMEDANNELSE OG DE SÅKALTE «LÆREAVVIKENE» OM JESU PERSON ⁴²

1. Historisk oversikt

UTVIKLINGEN AV KRISTOLOGISKE OG TRINITARISKE DOGMER Tidrom	Overbetoning av det guddommelige	Overbetoning av det menneskelige	Kirkens standpunkt
100-TALLET	Doketismen (Av dokeo= synes) Oppstod blant gnostisk insp. teologer som <i>ikke kunne tenke seg at Gud hadde noen befattning med den materielle verden.</i> Jesu lidelse og død var skinn-død, og Jesus var bare tilsynelatende et menneske.	Ebjonitismen (Av "evjonim" = "de fattige", opprinnelig navn for de første kristne i Jerusalem.) Oppstod blant jødekristne som hevdet at <i>Jesus var et fullkomment menneske og ikke Gud.</i> Det var mennesket Jesus som døde på korset. Forestillingen av Gud skulle henrettes på et kors, var blasfemisk.	Regula Romanum og Apostolicum De såkalte apologetene (Ignatius, Tertullian, Ireneus og Melito av Sardes) ønsket å fastholde inkarnasjonsprinsippet, Joh 1,14. Resultatet er nevnte to bekjennelser, der Apostolicum er en utvikling av Regula Romanum. Begge disse har front mot både doketisme og ebjonittisme.
200-TALLET	Modalismen Hevdet at Kristus var Guds væreform (<i>modus</i>) i verden. I Kristus ble Faderen forvandlet til Sønnen i ytre skikkelse.	Adoptianismen Hevdet at Kristus ikke var Gud fra begynnelsen, men <i>at han ble adoptert som Guds sønn.</i> En gren av adoptianismen var <i>dynatismen</i> som la hovedvekten på at Kristus ble utrustet med Guds kraft (i dåpen eller oppstandelsen).	Logos-kristologien Kirkens logos-kristologi var en arv fra Johannes fra den første kristne tid, jf. Johannesskriftene. På 200-t. ble disse forestillingene brukt mot modalismen idet det ble hevdet at <i>dersom Kristus var logos, så kunne han ikke være en tidsbegrenset væreform (modus) for Gud, men at han hadde et bestemt forhold til Gud fra begynnelsen av.</i> Dermed et trinitarisk standpunkt: Gud og Kristus er den ene og samme Gud samtidig som de er to adskilte personer. Mot adoptianismen ble det hevdet at <i>dersom Kristus var logos fra evighet, kunne han ikke være Gud fra et gitt adopsjonstidspunkt, men må ha vært det hele tiden.</i>
300-TALLET	Apollinarismen Navn fra Apollinaris, biskop i Laodikea 360-375, som bl.a. sa at "vårt frelsesmysterium er at Logos er blitt kjød". Dette mysterium framstilte A. ved å <i>framheve Kristi menneskelighet så lite som mulig.</i> Kristus var eg. et himmelsk vesen som kom i menneskers "lignelse" og som "ble funnet" som et menneske. Kristus var altså ikke et virkelig menneske, men et kvasi-menneske. I det ytre var han tilsynelatende menneske, men hans indre var guddommelig.	Arianismen For Arius (ca 260-336) var også logos-kristologien viktig, men han hadde et svært abstrakt gudsbegrep. Gud var den evige som ikke kunne tenkes å være skapt. En som ikke er skapt, kan heller ikke ha en sønn. Men en "mellommann" (jf. 1 Tim 2,5) kan tenkes som et slags mellomvesen. Monoteismen var styrende for Arius. Kristus ble gjort til Messias. Kristus var skapt av Gud (jf. Ordsp 8,22-23). I det ytre var han menneske, men Gud gav ham en Logos-sjel som gjorde ham moralsk fullkommen i forh. til medskapninger. Kristus var for Arius altså <i>et opphøyet menneske som utviklet seg mot guddommelighet.</i>	Nicenum Kirkemøtet i Nikea (325) tok et oppgjør med arianismen. I bekjennelsesformuleringene fra møtet heter det om Kristus: <i>"...sann Gud av sann Gud, født, ikke skapt, av samme vesen som –Faderen, Han som alt er skapt ved, som for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ved den Hellige ånd ble kjød (inkarnatus) av jomfru Maria og ble menneske (homo factus), som også ble korsfestet for oss..."</i>
400-TALLET	Monofysitismen La vekt på at Kristus hadde en natur (<i>monæ fysis</i>) som var guddommelig. Hele Kristi liv hadde betydning for frelsen, men det var Gud selv som sonet for menneskenes synd – ikke noe menneske. Man ønsket ikke å fornekte Kristi manndom, men den doketiske tendensen var allikevel klar. Man hevdet altså at <i>Kristus som Gud og menneske var en person med en natur - som var guddommelig.</i> Dermed gikk det menneskelige opp i det guddommelige.	Nestorianismen (av Nestorius, biskop i Konstandinopel). <i>Kristus var to personer med hver sin natur, som igjen var forenet i en skikkelse.</i> Det var bare Jesu død som hadde betydning for forsoningen. Ved å splitte opp enheten mellom Gud og menneske i Kristus til et guddommelig vesen med guddoms-personlighet og et menneskelig vesen med menneskepersonlighet, ønsket man å gjøre Jesu menneskelighet begripelig. <i>Kristus ble altså to personer med to naturer.</i> Dobbeltheten møttes i den moralske fullkommenheten som Kristus var i besittelse av. I beskrivelsen av denne fullkommenheten legges vekten på mennesket, mens den "vordende guddom" spøker i bakgrunnen.	Athanasium Kirkemøtet i Kalkedon år 451 besvarte disse to utfordringene ved å fastslå at <i>Kristus var en person med to naturer, en guddommelig og en menneskelig.</i> Disse to naturene er forenet på mystisk måte i Jesu person. Debatten om Kristi to naturer førte med seg at kirken samtidig måtte ta stilling til det trinitariske problemet, dvs. spørsmålet om hvordan den ene Gud samtidig kunne være tre personer. Kalkedonmøtet fastslo endelig kirkens teologi både når det gjelder kristologien og treenighetslæren.

2. Mer om den kristologiske dogmedannelse

SYMBOLUM NICÆNUM (325)

- 1) Jesus Kristus er Guds enbårne sønn. At han er enbåren innebærer:
  - Sønnen er ”født av Faderen før alle tider” (preeksistent)
  - Jesus Kristus er ”født, ikke skapt”.
  - Han er ”av samme vesen som Faderen”. Fordi han er av samme vesen som Faderen er han også *like evig*.
  - For å uttrykke den nære relasjon mellom Sønn og Fader, omtales Sønnen med uttrykket ”lys av lys”. Treenighetens indre liv er altså et *relasjonsliv*.
- 2) Jesus Kristus er skapelsens Frelser
Skapelse og frelse holdes sammen i den nikenske trosbekjennelse: ”han som alt er skapt ved” er den samme som ”for oss mennesker og for vår frelses skyld steg ned fra himmelen, og ved den Hellige Ånd ble kjødt av jomfru Maria og ble menneske”.
- 3) Jesus Kristus har både en guddommelig og en menneskelig natur
Nicænum holder også sammen Sønnenes guddommelige og menneskelige natur: ”sann Gud av sann Gud” og ”ble kjødt av jomfru Maria og ble menneske”.

SYMBOLUM ATHANASIANUM (451)

- 1) Jesus er helt og fullt både Gud og menneske, og han er fullkommen i begge skikkelser.
- 2) Jesus er lik Faderen etter sin guddommelighet, men ringere enn Faderen etter sin menneskelighet
- 3) Athanasium skiller mellom Sønnenes vesen eller natur og person. Sønnens vesen eller natur er to, men Sønnens person er en.
- 4) Jesu guddommelige og menneskelige natur skal ikke adskilles og ikke sammenblandes, men sammenholdes. (32) ”Men enda hen er Gud og menneske, er han likevel ikke to, men én Kristus.”

V JESU KRISTI GJERNING: FORSONINGEN

1. Bibelteologiske forsoningsmodeller⁴³

MODELLENS NAVN	Offer-modellen	Gjænløsnings-modellen	Kamp-seier-modellen	Forliks-modellen	Forbilde-modellen
Motiv	Hentet fra den gammeltestamentlige offerpraksis. Er hovedmodell hos Paulus, men også hos Johannes og i Hebræerbr.	Hentet fra rettsvesnet og handelslivet.	Fra det politiske og militære område.	Fra mellommenneskelige forhold og fra det politiske og diplomatiske område.	Fra det etiske område
Bibelhenvi-ning	Mark 14,24; Rom 3,25; 1 Joh 2,2; Hebr 9,14	Mark 10, 45; Rom 3,24; 1 Kor 6,20; 7,23; Gal 3,13; 4,5	Luk 11,18-23; Kol 2,14-15; Åp 5,5	2 Kor 5,18-21; Rom 5,10f (Bare Paulus!)	Mark 10,43-45; Fil 2,5f; 1 Pet 2,20ff

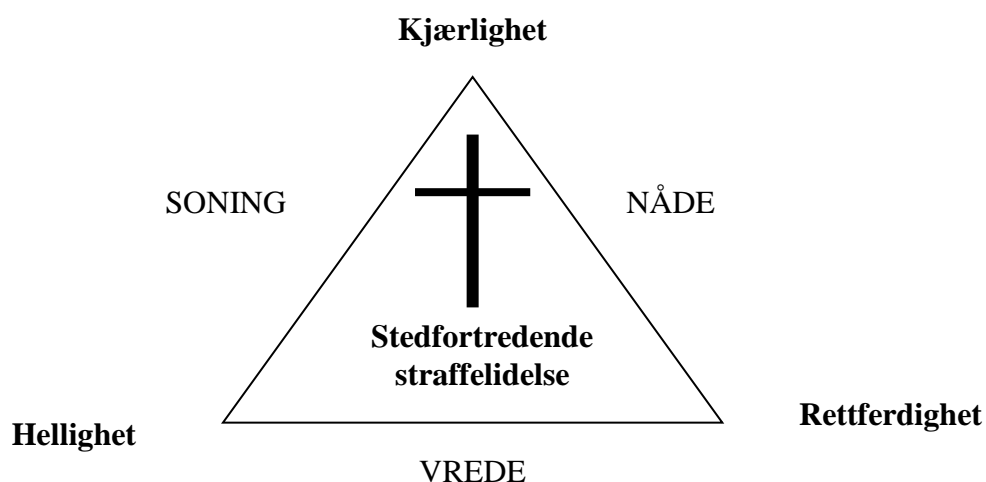
2. Dogmatiske forsoningsteorier

1) Begrepsdefinisjoner

Soning = Allment: Å gjøre opp noe en er skyldig i
Kristologisk: Å lide syndens følger og straff stedfortredende

Forsoning = Allment: Et ødelagt forhold mellom to parter gjenoprettes
Kristologisk: Når Jesus ved sin soningsdød gjør opp for det som skiller mellom Gud og mennesket, legger han grunnlaget for et nytt og forsonet forhold mellom Gud og mennesket

2) Forsoningens gudsbilde

⁴³ Jf A.Norlander: Korsets mysterium, Oslo 1984, som gir en gjennomført bibelteologisk analyse av ulike modeller. En hovedsak i Nordlanders framstilling er å vise hvordan de første kristne kommuniserte/formidlet ordet om korset/forsoningsbudskapet i sin samtid og sin kultur.

- 3) **Partene i den bibelske forsoningslære**
- Gud
  - Mennesket
  - «Maktene»
- 4) **Ulike forsoningsteorier**
- Den subjektive forsoningsteori (Abelard, d 1142, liberal teologi)
  - Den objektive forsoningsteori (Anselm d 1109, den lutherske ortodoksi)
  - Den klassiske forsoningsteori (oldkirken, nyere tid)

FORSONINGSTEORI	SUBJEKTIV	OBJEKTIV	KLASSISK
Fiendskap mellom hvem?	Mennesket – Gud	Gud - mennesket	Gud - mennesket Fordervsmaktene
Hva består fiendskapet i?	Misforståelse - mistillit overfor Gud	Skyld - en svimlende gjeld som mennesket selv ikke kan betale	Guds vrede pga syn- den. Menneskets opprør. Undertrykkelse ved maktene.
Hva betyr korset?	Demonstrering av Gud kjærlighet.	Forsoning. Gud må bli mennesket og ofre livet som beta- ling.	Korset er Guds og menneskets tri- umf/seier. Maktenes overvinne- lse.
Hvordan skjer forso- ningen?	Oppklaring eller opp- lysning om Guds kjær- lighet. Menneskets motstand overvinnes.	Soning i vårt sted (stedfortredende straf- felse).	Gud avvæpner makte- ne og mennesket be- fries.
Hvor skjer forso- ningen?	I mennesket. Guds kjærlighet vekker gjen- kjærlighet.	Hos Gud - på korset. Guds kjærlighet gjør opp med den guddom- melige vrede.	På korset - for men- nesket.
Vurdering av teorien	- Gudsbildet - ensidig preget av kjærlighet! - Menneskesyn: Syn- den kan fordunkles - Får fram Guds kjær- lighet!	- Får med en viktig side ved den bibelske pre- sentasjon av Guds rolle i forsoningsverket. - Skylden kommer til sin rett! - Frelsen ligger hos Gud. Kan bli svært juridisk, det bibelsk-dynamiske kan bli noe borte.	Forsoningen kan lett bli kun til forløsning. Skylden problematisere- res - med innføring av «en tredje part». Får med det dynamiske - kampen/seieren.

5. Noen viktige bibel-teologiske punkter i læren om forsoningen

1) Nedfarten i dødsriket

Bibelsk belegg:

1 Pet 3,19f; 4,6

Dogmatisk betydning:

- 1) Jesu død var en virkelig død, jf dødsriket
- 2) Sier noe om frelsens universelle betydning og om omfanget/ betydningen av Jesu korsdød

2) **Oppstandelsen**

Bibelsk belegg:

Knyttet til to typer beretninger:

- 1) Beretninger om den tomme grav, Matt 28, Mark 16, Luk 24, Joh 20
- 2) Kristofanier i Jerusalem og i Galilea, f eks Matt, 28,9-10, 16-20; Luk 24,13-35; Joh 20, 11-18; 1 Kor 15,5a

Harmoniseringen av vitnesbyrdene kan være problematisk

Historisk problematikk:

- 1) Begivenheten ble ikke «beskuet», men «bevitnet»/konstatert.
- 2) Pga oppstandelsens problematiske historiske karakter, er det på ulike måter blitt bortforklart
  - Rykteteorien (Matt 28,11-15)
  - Skinndød-teorien
  - Myte-teorien
  - Visjons-hypotesen

Dogmatisk betydning:

- 1) Jesu oppstandelse var *en legemlig oppstandelse*. Det var samme legeme som ble lagt i graven som stod opp; samtidig hadde noe nytt skjedd: Det oppstod et herlighetslegeme, jf 1 Kor 15,35ff (herlighetslegeme, Åndens legeme)
- 2) Kristi oppstandelse var *en engangsbegivenhet* frelseshistorisk sett, dvs en unik begivenhet - uten analogi. Dette fordi:
  - det var Guds sønn Kristus som stod opp
  - de som hadde oppstått fra de døde før måtte dø igjen.
- 3) Jesu oppstandelse betyr at *Gud «aksepterer» Jesu offer*, jf Apg 2,24ff
- 4) Jesu oppstandelse betyr *en ny skapelse*, 1 Kor 15 (jf Henriksen s 184-185)

3) **Himmelfarten**

Bibelsk belegg:

Apg 1,9ff

Jf spørsmålet om virkelighetsforståelse

Dogmatisk betydning:

- 1) Jesus vender tilbake til den «verden» han kom fra, til Gud og hans herlighet, jf Joh 17,5
- 2) Jesus setter seg «ved Guds høyre hånd», jf Apg 2,33. Dette betyr at han er blitt «opphøyd», jf Fil 2,9-11, Matt 28,18 (Intronasjon)
- 3) Jesus innleder sin yppersteprestlige tjeneste for alle de troende, jf Hebr 4,14-16

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 7: Læren om Kristus og forsoningsverket

1. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte det såkalte ”kristologiske dogme”: Jesus Kristus som sann Gud og sant menneske.
2. Studenten skal ha kjennskap til tolkningen av de ulike hovedtermer i de oldkirkelige bekjennelsesskriftene Apostolicum (Romanum) og Nickænum.
3. Studenten skal kunne gjøre rede for hva som menes med at Jesu gjerning omtales som prest, profet og konge.
4. Studenten skal kunne gjøre rede for viktige sider ved Jesu Kristi liv (inkarnasjon, jomfrufødsel, oppstandelse, himmelfart) og kort vurdere hvilken betydning disse har for kristologien.
5. Studenten skal kunne gjøre rede kort for skriftens presentasjon av forsoningen og drøfte ulike forsoningsmodeller.

OPPGAVER

1. Forklar og definer følgende begreper: Inkarnasjon, forsoning, preeksistens, posteksistens, doketisme, modalisme, ebonitisme, adoptianisme, monofysitisme, subjektiv – objektiv og klassisk forsoningslære.
2. Gjør kort rede for kristologiens oppgave og ”metode”.
3. Gjør rede for og drøft bekjennelsens formulering om at Jesus Kristus er sann Gud og sant menneske i lys av skriftmaterialets presentasjon av Jesu Kristi person.
4. Gjør rede for hovedtrekkene i den kristologiske dogmedannelse og de ulike læreavvikene (sett i forhold til kirkens bekjennelse).
5. Gjør rede for forsonings-/soningstankens bakgrunn i Bibelen for de ulike forsoningsteoriene.
6. Gjør rede for det bibelske belegg for oppstandelsen og himmelfarten, og drøft den dogmatiske eller teologiske betydning av begivenhetene.

8.

LÆREN OM ÅNDEN: Hovedtrekk i pneumatologien⁴⁴

INNHOOLD

I	Pneumatologiens plass, viktighet og "metode"
II	Oppsummerende om Bibelens vitnesbyrd om DHÅs gjerning og virke
III	Litt om oldkirkens læreutvikling: Om DHÅ og treenighetsdogmet
IV	Om dogmatiske hovedposisjoner i læren om Ånden

I PNEUMATOLOGIENS Plass, Viktighet og "Metode"

1. Om rett plassering og rett vektlegging av pneumatologien

Kirke- og dogmehistorien har vist at man har strevet med å finne den rette balanse mellom trosbekjennelsens tre artikler: Bekjennelsen til Faderen, Sønnen og Ånden.⁴⁵

Rent logisk kan vi si det finnes tre typer avsporinger:

- 1) En for sterkt skapelsesorientert Gudslære, er Bibelens tale om Ånden og dens virkninger blir "upersonlig" og forsvinner i skapelsesteogien
- 2) Kristologien kan bli så "kraftig" og "tung" at Ånden "forsvinner" i denne.
- 3) Pneumatologien kan få så stor vekt at kristentro og kristenliv blir konsentrert omkring åndsopplevelser eller innadvendt mystikk.

Utfordringen man rent læremessig står overfor i forhold til DHÅ synes derfor å være:

- 1) Å knytte Ånden både til Guds skapergjerning og hans frelsesgjerning (hele det bibelske vitnesbyrd om Ånden).
- 2) Å forankre all læremessig tale om Åndens gjerning og person i Skriftens åpenbaringsvitnesbyrd (jf. Ordet og Ånden).
- 3) Å la kristologien og soteriologien være sentrum og orienteringspunkt for kristen pneumatologi.
- 4) Å knytte pneumatologien til Åndens fellesskapsskapende og utrustende gjerning, dvs. ekklesiologien.

---

⁴⁴ Engedal/Modalsli1980:kap 11, Henriksen1994:§ 13.

⁴⁵ Jf. Per Lønning: Kristen tro, s. 193ff.

2. Hvordan skal en "lære" om Ånden framstilles? Spørsmålet om "metode"

P. Lønning uttaler følgende i sin bok "Kristen tro" følgende om pneumatologiens "metodikk":

"I Bibelen finnes ytterst få og ytterst spredte ansatser til en pneumatologi (åndslære), mens derimot utsagnene om Åndens virke og om åndsvirkninger er mange og varierte. Vi kommer antagelig best til rette med det bibelske materiale *dersom vi først observerer Åndens virke*, så Åndens "plassering" i forhold til gudstro og Kristustro, og omsider når fram til kjernesporsmål: Hvem eller hva mener vi med "Den Hellige Ånd".

Dette er fornuftig: Å starte med vitnesbyrdene om DHÅs virke, for deretter å gå til de mer læremessige spørsmål:

II OPPSUMMERENDE OM DET BIBELSKE VITNESBYRD OM DEN HELLEGE ÅND GJERNING OG VIRKE

1. Det gamle testamentet

- (1) **DHÅ er virksom i skapelsen**
1 Mos. 1,2; Sal. 33,6; 104,29-30
- (2) **DHÅ virker i/ved spesielt utvalgte personer**
Konger, profeter, dommere, o.a. Eks. Mik. 3,8; Ez. 11,5;
- (3) **DHÅs framtidige virke**
Messias Jes. 11,2
Åndsutgytelsen Joel, 3,1ff.

2. Det nye testamentet

- (1) **DHÅs forhold til Jesus som Messias**
Fødsel: Matt. 1,18; Luk 1,15
Dåp: Luk. 4,14
Gjerning: Matt. 12,28
- (2) **DHÅs komme på pinsedag og skapelsen av det nye gudsfolk/kirken**
Åndens komme: Apgj. 2,1ff.
Åndens gave: Pant og utrustning: Apgj. 2,38; Ef. 1,13-14; 1. Kor. 12,1ff; Rom. 1,23ff., Ef. 4,11ff.
Åndens nærvær som Gudsrikets (Jesu eget) nærvær Joh.14,18

3. Den Hellige Ånds gjerning i lys av forsoningen/frelsen (soteriologien)

- (1) **DHÅ avslører synd og føder på nytt**
Overbeviser om synd: Joh. 16,8
Gjenföder og fornyer: Joh. 3,5; Tit. 3,5
- (2) **DHÅ skaper tro og virker Kristuslikhet**
Virker bekjennelse: 1. Kor. 12,3
Herliggjør Kristus: Joh. 15,16; 16,14
Virker kristuslikhet: 2. Kor. 3,18
- (3) **DHÅs skaper liv og utrunder til tjeneste**
Skaper frukt: Gal. 5,22
Gir gaver til tjeneste; Rom. 12; 1. Kor. 12; Ef. 4

4. Den Hellige Ånd i lys av læren om menigheten/kirken (ekklesiologien)⁴⁶

- (1) **To grøfter:**
  - På en gal måte å identifisere Ånden med menigheten
  - På en gal måte å skille Ånden fra menigheten/kirken
- (2) **Beskrivelse av forholdet Ånden-menigheten**
  - Menigheten - skapt av Ånden: Apgj. 2,1ff; 1.Kor.12,13
  - Menigheten - et tempel for Ånden: 1.Kor.3,16; Ef.2,21-22; 1.Pet. 2,4
  - Menigheten - under Åndens herredømme: 2.Kor.3,17
  - Menigheten - Jesu nærvær i Ånden: Matt. 28,20; Joh.14,18-19
  - Menigheten - utrustet og sendt av Ånden: Apgj.1,8; Matt.16,18; Rom.12 m.par.; Apgj.13,1ff.
- (3) **Konsekvenser**
  - Menigheten er et åpenbaringssted; jfr. 1.Kor.14,22ff.
  - Åndens herredømme/kontroll i sin menighet
  - Ånden gir alt det vi trenger til liv og tjeneste

---

⁴⁶ Mer utførlig redegjort for i min bok: Skjulte ressurser. Elementer til en teologi om menighetens oppbygging, fornyelse og vekst, Oslo 1997, s. 48ff.

III LITT OM DEN OLDKIRKELIGE LÆREUTVIKLING: DEN HELLIGE ÅND OG TREENIGHETSDOGMET

1. Historisk perspektiv

Læren om Ånden ble historisk sett særlig utviklet i Athanasianum (jf. denne, spesielt art. 3-25). Læren ble imidlertid ikke like omstridt de første kristne århundrene som kristologien, men det er verdt å merke seg at det oppstod strid mellom Øst- og Vestkirken om Åndens forhold til Faderen og Sønnen (jf. *filioque-striden* på beg. av 1000-tallet). Vestkirken la til ”utgår fra Faderen og Sønnen, i bekjennelsen, noe som dannet grunnlaget for striden. Siden kirkemøtet i Lyon 1274 er de som ikke bekjente det samme. Dette rammet primært de ortodokse kirker som avviste formuleringen. Reformasjonskirkene har arvet formuleringen i romersk form.⁴⁷

1. Dogmatisk perspektiv

Athanasianum fastslår to ting om Ånden som er spesielt viktig:

(1) DHÅ er Gud

Ånden er ingen skapning, heller ikke en lavere form for guddom. Ånden er av samme vesen som Faderen og Sønnen, like herlig og opphøyd som dem.

(2) DHÅ er person

Personbegrepet brukes da om det som består i og for seg selv, og som ikke bare er en del av eller en egenskap ved noe annet. Iflg. Skriften representerer han Gud overfor oss og oss overfor Gud. Ånden er altså ikke bare en side av Gud (visdom, skaperkraft, Gud i virksomhet, osv.) Jf. eks. 1 Kor 2,10 (utforsker alle ting); 12,11 (deler ut gaver som han vil), Ef 4,30 (kan gjøres sorg), Joh 16,4ff (han herliggjør Kristus og overbeviser).⁴⁸

IV OM DOGMATISKE GRUNNPOSISJONER TIL LÆREN OM ÅNDEN

1. Det kan skilles mellom ulike typer pneumatologi:

- Sakramentalistisk orientert pneumatologi
- Spiritualistisk orientert pneumatologi
- Dialektisk eller bibelsk ”Ord/Ånd-pneumatologi”

Jf. neste side med oversikt over ulike grunnposisjoner i forhold til pneumatologien:

---

⁴⁷ Iflg. Lønning, Kristen tro, s. 202. Til støtte for tilføyelsen ”...og Sønnen” har man i vest bl.a. vist til ønsket om å framheve Åndens plass i en trinitarisk helhetstenkning og NT utsagn som framhever Kristus som (med-) sender av Ånden (Joh 15,26; 16,7; Apg. 2,33).

⁴⁸ Imidlertid er bruk av det personlige pronomen ”han” problematisk språklig sett: Det hebraiske ord for ånd - ”ruach” er femininum (noe moderne feministteologi har visst å utnytte). Det greske ”pneuma” er neutrum. Problemet med det nøytrale pron. den/det er imidlertid det upersonlige, som ikke stemmer med Skriftvitnesbyrden.

2. Litt om de praktiske konsekvenser av ulike grunnposisjoner i forhold til pneumatologien

- 1) Ulik tilnærming til det som har å gjøre med Ånden (jf. pneumatologien) er med på å sette markerte skillelinjer i kristenheten. Man kan faktisk ut fra ulik tilnærming til pneumatologien tale om ulike kristendomstyper; den mer sakramentalistisk orienterte og den mer spiritualistisk orienterte. Den førstnevnte legger stor vekt på ”de objektive faktorer” – som rett lære, sakramentene, faste former, liturgi, osv., og den sistnevnte legger mer vekt på ”de mer subjektive faktorer” – som erfaring, friere former, osv. I mellom disse finnes selvfølgelig ”blandingstyper”.
- 2) En typologi som her gjennomgås, kan være viktig for å avsløre det som må kunne kalles ubibelske posisjoner i pneumatologien. Disse finnes ikke bare på den spiritualistiske fløy og på den sakramentalistiske.

TYPOLOGI	Sakramentalistisk orientert pneumatologi	Ord/Ånd-pneumatologi	Spiritualistisk orientert pneumatologi
Bibelsk grunnlag	Ordets ”bundethet” til sakramentet. F.eks. skriftsteder som: Joh. 3,5; 1 Kor 12,13; Tit 3,5	”Ordet og Ånden” er Skriftens dialektiske måte å formidle pneumatologien på. F.eks. skriftsteder som: Matt 22,29; 1 Tess 2,13f.	Ånden som fri og ”ukontrollerbar”. F.eks. skriftsteder som: 1 Kor 12,1ff; Ef 3,16; 2 Kor 3,17
Kjennetegn	1) Ånden virker ikke direkte til tro i et menneske, men er bundet til sakramentet/Ordet som middel. 2) Ånden er ”bundet” til Ordet og sakramentene 3) Objektiv betoning	Den dialektiske tenkning av forholdet mellom Ordet og Ånden: 1) Ordet får sitt liv og sin kraft gjennom Ånden, jf uttrykket ”Åndens sverd”, Ef 6,18 2) Åndens person og gjerning (i hele sin fylde og bredde!) blir rett identifisert/ gjenkjent gjennom Ordets vitnesbyrd	1) Ånden er ikke bundet til bestemte midler for å fremme sitt verk 2) Ånden er fri og direkte virkende 3) Subjektiv betoning 4) <i>Åndserfaring</i>
Representanter	Historiske kirkesamfunn med den katolske kirke spissen. Men også sterk i bildet i luthersk, sakramentalistisk (og ofte folkekirkelig) teologi.	Luthersk mer lavkirkelig teologi Den evangelikale (og karismatisk åpne) del av kirkebildet	Kan gjenkjennes med ulik styrke f.eks. i: Pietistisk tradisjon Pinseteol./forkynnelse Moderne karismatikk
Styrke	1) Den objektive betoning der mottaker- og erfaringsproblematikken spiller liten rolle 2) ”Ikke-stressende” framstilling av Åndens gjerning	1) Både objektiv og subjektiv betoning 2) Både dynamisk og bibelsk ”fast” 3) Jordnær og grunnfestet forståelse og erfaring av den bibelske beskrevne Åndsvirkelighet	1) Betoningen av Ånden som genuin kristen erfaringsvirkelighet. 2) Viljen til å få med den bibelske dynamiske side ved DHÅs person og gjerning.
Farer	1) Ånden kan bli fanget i dogmet, sakramentale handlinger og/ eller i kirkerett. 2) Har ikke lett for å komme til rette med Bibelens tale om kraft og gaver.	Kanskje den kompleksitet som ligger i det motsetningsfylte eller dialektiske forhold mellom Ordet og Ånden.	1) Åndsvirkningene kan komme til å overskygge nåden 2) Fokus kan flyttes fra Ordet/Kristus til Ånden og/eller erfaringen. 3) Dualistisk vikrlighetsforståelse (”Etasje-spiritualitet”)

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 8: LÆREN OM ÅNDEN

1. Studenten skal kunne gjøre rede for hovedtrekk i det bibelske vitnesbyrd om Åndens person og gjerning og drøfte materialet i lys av den oldkirkelige dogmedannelse om Ånden.

OPPGAVER

1. Hvilke ”avsporinger” finnes når det gjelder forståelse og/eller framstilling av pneumatologien, og hvilke utfordringer ser du som følge av dette?
2. Oppsummer det bibelske vitnesbyrd om Åndens person og gjerning.
3. Oppsummer den oldkirkelige læreutvikling om Ånden.
4. Hvordan ser pneumatologien ut i en ”sakramentalistisk” og en ”spiritualistisk” utgave?

9.

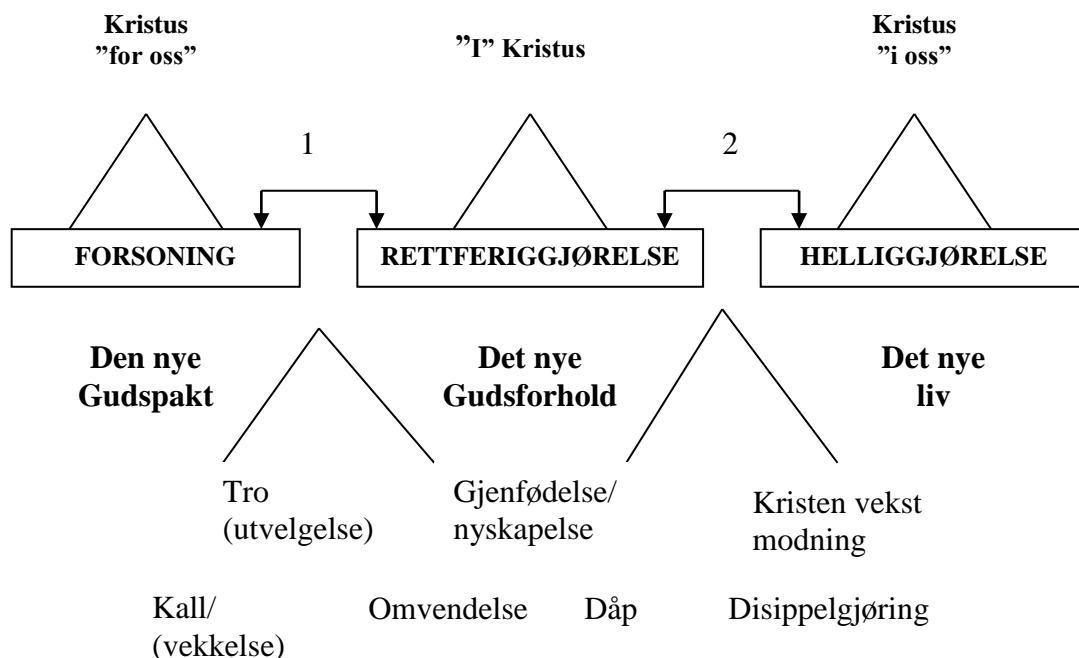
LÆREN OM FRELSESTILEGNELSEN OG DET NYE LIV: Hovedtrekk i soteriologien⁴⁹

INNHOOLD

- I Lærepunktets teologiske innhold
- II Noen utvalgte (sentrale) teologiske problemstillinger i soteriologien
  1. Hva er forholdet mellom forsoning og rettferdiggjørelse?
  2. Hva er forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse?
  3. Hvordan oppfatte rettferdiggjørelsen? Om katolsk og reformatorisk forståelse
  4. Hva menes med utsagnet "samtidig rettferdig og synder"?
  5. Hva er nådemidlenes/sakramentenes forhold til frelsen? Oversikt over ulike dåps og nattverdsyn.
  6. Hvordan forstå utvelgelsens problem?
  7. Hvordan forstå Guds og menneskets rolle i omvendelsen?
  8. Har loven noe med det kristne liv å gjøre?

I LÆREPUNKTETS TEOLOGISKE INNHOOLD

1. Hovedbegreper i soteriologien

⁴⁹ Engedal/Modalsli1980:kap 14-17, Henriksen1994:§ 14-16.

2. Noen kommentarer til skissen:

Skissen på foregående side kan leses på følgende måte:

- Øverst = Bibelsk hovedperspektiv: Kristus i oss, for oss, osv. er et hovedperspektiv frelsen beskrives under i NT
- Midtdelen = Dogmatiske hovedbegreper: I soteriologien må vi si noe om hva disse handler om og hva forholdet er mellom dem.
- Nederst = En del soteriologiske begreper som NT bruker i beskrivelse av frelsen og hvordan denne tilegnes.

II NOEN UTVALGTE (SENTRALE) SOTERIOLOGISKE PROBLEMSTILLINGER

1. Hva er forholdet mellom forsoning og rettferdiggjørelse?

	FORSONING	RETTFERDIGGJØRELSE
Guds rolle	Gud er forlikt pga Kristi offer for menneskets syndeskyld	Gud erkjærer mennesket rettferdig. (Guds domsavsigelse)
Kristi rolle	Stedfortredende straffelidelse	Kristus er vår rettferdighet (En ny rettferdighet)
Konsekvenser for mennesket	Forlikt med Gud (Objektivt grunnlag for en ny tilstand)	Tilregnet rettferdighet, syndsforlatelse. Grunnlag for gjenfødelse.
Troens rolle	Ingen rolle	Troen skapes. Tro som tillit og fortrøstning.

2. Hva er forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse?

	RETTFERDIGGJØRELSE	HELLIGGJØRELSE
Grunnlag	Forsoningen / troen 2 Kor 5,17-19	Rettferdiggjørelsen / gjenfødel- sen Rom 6,22
Kjennetegn	Stilling (objektivt) 1 Kor 1,30	Tilstand (subjektivt) Gal 5,16
Beskrivelse	Status «I Kristus» eks Ef 1	Prosess «Kristus i oss» (Forvandling til kristuslikhet) Fil 2,12f; 1 Tess 4,3; 5,23; Hebr 12,14
Resultat	Fullkommenhet Den samme for alle kristne Kol 1,22	Vekst Større for enkelte enn for andre 2 Tess 1,3; 2 Pet 3,18

Hvorfor er det så viktig å sondre mellom rettferdiggjørelsen og helliggjørelsen?

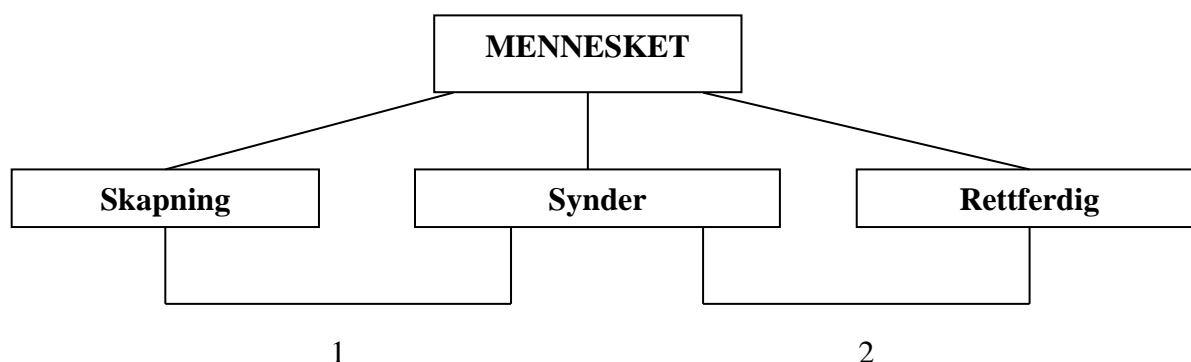
- 1) Fordi det kan hjelpe i forståelsen av tilstand og stilling i kristenlivet.
- 2) Fordi spørsmålet om frelsesvisshet har med dette forholdet å gjøre.
- 3) Fordi det i denne sontringen klart går fram hva som er helliggjørelsens rette grunnlag, nemlig nåden – og ikke eget strev.

3. Hvordan oppfatte rettferdiggjørelsen? Katolsk og reformato- risk forståelse.⁵⁰

	KATOLSK	REFORMATORISK
Guds rolle i rettferdiggjørelsen	Gud rettferdiggjør for Kristi skyld - og innleder dermed et samarbeide for menneskets frelse (=synergisme)	Rettferdiggjørelse er helt og holdent den treenige Guds verk for kristi skyld. Synderen rettferdiggjøres av nåde for Kristi skyld. Ånden overbeviser og skaper tro. Ved denne tro erklæres man rettferdig (Rom 3,24).
Rettferdiggjørelsens resultat i forhold til mennesket	Rettferdiggjørelsen er en gave man blir tildelt i dåpen og fortsetter i en prosess; vekst i tro, kjærlighet og gode gjerninger.	Rettferdiggjørelsen leder mennesket inn i en ny stilling i Kristus. Vi er rettferdiggjorte. 1 Kor 1,30. I luthers teologi står dåpen sentralt. Samtidig synder og rettferdig.
Troens rolle i rettferdiggjørelsen	Troen gjør rettferdig sammen med kjærligheten og gjerningene.	Troen alene rettferdiggjør. Denne troen gir frelsesvisshet.
Typisk	Innskytelse av nåde. Rettferdiggjørelse og helliggjørelse blandes sammen.	Forensisk domsakt, dvs vi er rettferdiggjort ved domsavsigelse fra Guds side.
Tro - gjerninger	Gode gjerninger virker sammen med troen rettferdighet.	Gode gjerninger er et resultat av troen og det rette gudsforhold.

2. Hva menes med utsagnet «samtidig rettferdig og synder» (simul justus et peccator)?

En liten kommentar:

- At mennesket er samtidig synder og rettferdig må forstås som en parallell til det at mennesket er samtidig skapning og synder. Formelt sett opphørte ikke mennesket

⁵⁰ Dette er en klassisk problemstilling som har vært svært viktig i protestantisk teologi helt siden reformasjonstiden. I løpet av de siste år har det imidlertid foregått samtaler mellom den lutherske og katolske kirke om forståelsen av rettferdiggjørelsen. Sluttdokumentet kom i 1995 med navnet: *Felleserklæring om rettferdiggjørelseslæren fra Det lutherske verdensforbund og Den romersk-katolske kirke*. Dette dokumentet harmoniserer i stor grad de to posisjonene i forhold til rettferdiggjørelsen.

å være skapning – da det syndet og falt ut av gudssamfunnet, men den del av Guds bildet som går på personlig relasjon til Gud ble ødelagt (med de konsekvenser dette får for hele menneskelivet).

- Formelt sett opphører heller ikke mennesket å være synder når det blir frelst, dvs. det trenger nåde og tilgivelse ”hele livet” (jf. 1 Joh 1,8ff.). Men livet har fått et nytt innhold og nytt mål i frelsen. Og NTs appell til kristne er at det nye livet skal bli dominerende og overvinne den gamle syndige natur.
- Slik sett kan utsagnet om at en kristen er ”simul justus et peccator” sees på som en parallell til Paulus’ tale om forholdet mellom det gamle og det nye mennesket, jf. Gal 5,16ff.

3. Hva er nådemidlenes/sakramentenes forhold til frelsen? Oversikter over dåpssyn og nattverdsyn.

DÅPSSYN	KATOLSK	LUTHERSK	METODISTISK	BAPTISTISK
Hva er dåpen? Hva gir/virker dåpen?	Virker syndenes forlatelse. Skaper en ny natur Virker ved handlingens utførelse (ex opere operatio)	Dåpen er et sakramentalt nådemiddel. Den innlemmer i samfunnet med Kristus I dåpen tar Kristus bolig i mennesket (=gjenfødelse) Dåpen er nødvendig til frelse Kristenliv er et liv i dåpen	Dåpen er pakts-tegnet (jf om-skjærelsen Kol 2,11) Dåpen er tegnet på det en allerede har del i Bekreftende tegn	Dåpen er en be-kjennelses-handling og en lydighetshandling Nyere baptisme har vektlagt mer dåpens sammenheng med frelsen
Hvilken plass har troen?	Troen blir ikke spesielt vektlagt (Strengt sakramentalistisk syn)	Dåp og tro hører nødvendig sammen. Den troende menighets ansvar å komme barnet til hjelp Viktig med opplæring i den kristne tro	Dåp fordi barna tilører Guds rike i kraft av Jesu forsoningsgjerning	Personlig tro er det grunnleggende Tro «betingelsen» for å bli døpt
Hvilken form skal dåpen ha?	Barnedåp Det grunnleggende av de 7 sakramenter	Barnedåpen fastholdes som riktig ut fra dåpens innhold	Små barn skal døpes	Troens dåp Full neddykkelse

NATTVERDSYN	KATOLSK	LUTHER	CALVIN	ZWINGLI
Hvordan er Jesus nærværende ved nattverden?	Virkelig, legemlig nærvær (real presens)	Virkelig, legemlig nærvær (ral presens)	Åndelig nærvær (spiritual presens)	Billedlig nærvær (symbolsk)
Hvordan virker Jesu nærvær på brødet og vinen?	Varig forvandling av brødet og vinen (transsubstansiasjon) Jesus tilbedes i brødet. Vinen bare for presten	I, med og under Guds ord og nattverdmåltidet (konsubstansiasjon). Kristi legeme og blod forenes med brødet og vinen - uten at disse opphører å være brød og vin	Jesu nærvær formidles ved siden av brødet og vinen (Parallell nådestrøm)	Nattverdmåltidet minner oss om Jesu lidelse og død (Minnemåltid)
Hva gir nattverd-måltidet?	Ex opere operatio - til frelse Nattverden er også et offer til Gud	Troende: syndenes forlatelse og meddelelse av Guds kraft Vantro: forherdelse	Troende: Syndenes forlatelse Vantro: ingenting	Påminning om forsoningen

6. Hvordan forstå utvelgelsens problem (predestinasjonen)?

Problemet:

Er alle - eller bare et utvalg av menneskeheten - utvalgt til frelse? Har Gud også utvalgt noen til å gå fortapt.

Sentrale skriftsteder:

1 Tim 2,4; 2 Pet 3,9; Rom 8,29ff; Ef 1,3-11; Apg 13,48; Joh 15,16

Standpunkt:

Generell predestinasjon - betinget av troen.

Guds generelle frelsesvilje, jf 1 Tim 2,4; 2 Pet 3,9 - holdes sammen med troens betydning og viktighet, jf Joh 3,16-18.

Oversikt over ulike teologiske posisjoner:

Posisjoner	Uforming	Motiv
CALVIN	Dobbel predestinasjon	Guds suverenitet
LUTHER	Dobbel predestinasjon	Rettferdiggjørelse av tro alene Overvinne av anfektelsen
KONKORDIE FORMELEN	Enkel predestinasjon (Bare frelse)	Gud vil at alle skal bli frelst
LUTHERSK ORTODOKSI	Enkel predestinasjon (De utvalgte som Gud på forhånd så ville bli frelst)	Gud forsyn sentralt
K BARTH	«Absolutt» predestinasjon (Alle frelst til slutt)	Guds handling i Kristus viser hvor suveren Gud er!
«VI»	Generell predestinasjon - betinget av troen	Guds generelle frelsesvilje holdes sammen med troens betydning og viktighet

7. Hvordan forstå Guds og menneskets rolle i omvendelsen? (Om omvendelsen og spørsmålet om den frie vilje.)

Problemet:

Er menneskets omvendelse (inngang i det noe liv i Kristus) helt og fullt Guds gjerning, eller har mennesket mulighet (fri vilje) til å være medaktør, dvs å samarbeide med Gud om sin frelse?

Teologiske posisjoner	Type	Representanter
Pelagius	<i>Synergisme</i> (dvs. "samarbeid" (cooperatio) mellom Gud og mennesket)	Deler av katolsk teologi "Vekkelseskristendom"
Semi-pelagianisme		
Augustin	<i>Monergisme</i> (dvs. frelse/ omvendelse som "enehandling" fra Guds side)	Luthers (og mer sakramentalistisk) teologi/ dåpslære
Luther		

Standpunkt:

Det synergistiske synspunkt er problematisk ut fra f eks Ef 2,1ff; Rom 10,14ff (v 17!)

Det monergistiske standpunkt må imidlertid ikke trekkes så langt at menneskets mulighet til å gi gjensvar på evangeliet utviskes.

Ut over det faktum at standpunktet har å gjøre med synet på syndefallets konsekvenser, har det å gjøre med synet på Ordet som nådemiddel, samt synet på Ordets/Åndens virkekraft.

ULIKE SYN PÅ FORHOLDET SYND OG FRELSE	LUTHER (Augustin)	PELAGIANISME (Pelagius beg. 400t.)	SEMI-PELAGIANISME
Hva er synden?	Synden er mangel på gudsfrykt og tillit. Den er begjær (selviskhhet). Mennesket er født som synder, og synden fører til fortapelse, jf CA II.	Synd er gale enkelt-handlinger som kan unngås. Mennesket har arvet Adams dårlige eksempel, ikke hans synd/skyld.	Arvesyndens realitet fastholdes.
Konsekvenser for synet på menneskets natur (viljen).	Totalt syndeforderv. Mennesket har ingen vilje til å velge Gud. Men mennesket vedblir å være Guds skapning også etter syndefallet.	Mennesket har også etter syndefallet en fri vilje og menneskets natur er intakt.	Mennesket har en svekket vilje etter syndefallet, men det er fremdeles i stand til å søke Gud.
Konsekvenser for forelsesforståelsen.	Frelse er Guds verk alene ved troen og dåpen.	Mennesket er i stand til å velge Gud/det gode, og kan gjøre seg rettferdig overfor Gud (=synergisme). Frelse er tilgivelse for egne synder, ikke andres. Mennesket har mulighet til å leve syndfri/-fullkomment.	Frelse ved samarbeid mellom Gud og mennesket (=co-operation). Inngydt nåde.

8. Har loven noe med det kristne liv å gjøre?

Oversikt over lovens tre bruk

FORHOLDET LOVEN - EVANGELIET	LOVEN= Alt Bibelen uttrykker om Guds gode vilje for mennes- kelivet	EVANGELIET= Bibelens tale om rettferdig- gjørelse ved tro alene
Lovens 1. bruk: Den allmenne: Loven som veil- eder for alle mennesker	Ikke noe forhold mellom lov og evangelium	Evangeliet «gir loven rett»
Lovens 2. bruk: Den kristologiske: Loven som tuktemester til Kristus	Loven fordømmer	Evangeliet frikjenner
Lovens 3. bruk: Den åndelige eller spirituelle: Loven som hjelp eller veileder for det kristne liv	<ul style="list-style-type: none"> ■ «Rammen» eller kravene til det nye liv fra loven ■ Når det gamle mennesket møter loven, må det kapitu- lere. Da tilbake i lovens 2. bruk	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kraften til det nye liv fra evangeliet ■ Det nye mennesket trenger ikke loven - bare det gamle.

Aktuell debatt:

Åge M. Åleskjærs bok: Fullstendig frihet, som utkom på Logos Forlag 2004, hevder at en kristen ikke har noe som helst med loven å gjøre. Boken utløste etter at den kom ut en debatt om den kristnes forhold til loven. Her gjengis Bjørn Øyvind Fjelds bokanmeldelse som, i tillegg til at den presenterer hovedsynspunktene hos Åleskjær, representerer det mer tradisjonelle kristne synet på den kristens forhold til loven.

Pastor Åge Åleskjær i Oslo Kristne Senter har skrevet boken *Fullstendig frihet* med undertittelen *Vi trenger en ny reformasjon*. Åleskjær er evangelist, folketaler og menighetsleder. Skrivestilen er muntlig, enkel og fengende. Bibelsitatene kommer tett og gjentas ofte. I boken fremstår han som bibellærer, og fremstillingen er krydret med teologiske tankerekker. Åleskjærs gir norsk og skandinavisk kristenliv en kraftig advarsel mot loviske tradisjoner. Han gjør det med en sterk nød for menneskers frelse. Guds ubetingede nåde må løftes frem og opp. Forkynnelsen må frigjøres fra lovisheten. Styrken i boken er den klare fokusering på Jesus og betoningen av hva kristne har i Kristus. Frelsen, rettferdiggjørelsen, helliggjørelsen og tjenesten er alt av nåde. Eget strev og overholdelse av ytre bud og leveregler mer hindrer enn fremmer Guds rike. Åndens gjerning plasseres i en Jesus-fokusert sammenheng og forfatteren tar selvkritikk på loviske profetier i karismatiske menigheter.

Min første hovedinnvending er Åleskjærs forståelse av loven som en endimensjonal negativ størrelse. Kampen mot lovishet identifiseres med kampen mot loven. Det er grunn til å stille spørsmål når også moralloven avvises og de ti bud gjøres ugyldige i den nye pakt. Åleskjær hevder at Åndens lov, Kristi lov, eller kjærligheten lov, har erstattet budene og den gamle pakt. Etter min forståelse er dette kamp mot vind. Loven er et sammensatt begrep, men forstås best som en oppsummering av Guds gode vilje, inkludert bergprekenen og de paulinske formaningsavsnittene. Det er derfor loven er både god, hellig og åndelig. Og derfor skal den ikke bekjempes. Frihetens, kjærlighetens og Kristi lov i den nye pakt forstås bedre som en oppfyllelse og oppsummering av loven, enn som dens motsetning. Nå er heller ikke Åleskjær konsekvent i sin avvisning av loven, for han beholder lovens 1. bruk, den såkalte borgerlige bruk (s.19).

Min andre hovedinnvending går på Åleskjærs inndeling av Guds ord. Loven plasseres i GT og evangeliet i NT. Eller mer nøyaktig: Lovens tid varer til oppstandelsen og Åndens komme. Deretter overtar evangeliet og nåden. Men det blir firkantet når Jesu liv og tjeneste før Golgata plasseres under loven. Denne plassering fører til at Fadervår blir en lovisk bønn. Den er derfor ikke retningsgivende for kristne, selv om det på mange måter er en bra bønn. Forfatterens loviske forståelse av tilgivelsesbønnen i Fadervår må være gal (s.170). Vi vil hevde at evangeliets nåde ("heller ikke jeg fordømmer deg") og Åndens gjerning (inkarnasjon og Jesu fødsel) møter oss allerede under Jesu liv og finnes foregripende mange steder i den gamle pakt (eksempelvis salmistens lovprisning av syndenes forlatelse).

Åleskjærs poeng er at etter Golgata er loven over og ut. Loven som tuktemester hører bare hjemme i den gamle pakt. Gal.3:24. Uttrykket "til Kristus" forstås ensidig om tid, *inntil* Kristus. Det bør heller forstås om retning, slik at loven driver oss *mot* eller *til* Kristus. Det svarer til lovens 2. bruk hos reformatorene. Men det er rett når Åleskjær påpeker at i den nye pakt er det Åndens oppgave å overbevise om synd. Men overbevisning om synd og det å drive syndere til Kristus, er ikke motsetninger som utelukker hverandre.

For det tredje kjemper forfatteren for en enten-eller forståelse av synden i troendes liv. Samtidig rettferdig og synder avvises. Dette innebærer at Åleskjær teologisk faller ned på gal side av skillelinjen mot syndfrihetslæren, selv om han tar klar avstand fra en slik lære. Problemet oppstår når den troendes stilling i Kristus bare forstås som et "allerede", mens "ennå ikke" perspektivet avvises. Undertegnede følger Åleskjær fullt ut når han påviser at en troende har fått *alt* i Kristus. Det er en virkelighet, ikke bare en fiksjon. Men vi har det bare *i tro*. Det vi er "i Kristus" er allerede virkelighet for Gud, og vi kan i tro gripe det i dag. Men først etter oppstandelsen fra de døde skal troens folk oppleve "beskuelsen".

Derimot er vi raskt enige om helliggjørelsens mål. Vi skal akte oss som døde for synden, men levende for Kristus. Og kraften til hellighet og tjeneste ligger, slik Åleskjær klart understreker, i Kristi forsoning, Guds nåde og Åndens utrustning. Men det er bedre å ta utgangspunkt i den bibelske sondringen mellom indikativen (det vi faktisk er i Kristus) og imperativen (formaning til et hellig liv). Det siste tar alltid utgangspunkt i det første, faktisk både hos Jesus og Paulus. Til og med grammatikken viser oss dette.

Åleskjærs kamp mot loviskhet innebærer at troendes faktiske syndighet neddempes eller fornektes. Tilsvarende blir vår seier i Kristus proklamert litt tidlig. Den tilnærmingen kan ende i loviskhet og treldom raskere enn vi aner. Kampen mellom kjød og Ånd (Gal.5:17) er neddempet i boken og til dels bortforklart. Modne kristne har drevet ut både loven og kjødet, fordi vi er i Ånden, skriver forfatteren (s.179). Men denne språkbruken stemmer ikke med Skriften: Demoner skal kastes ut, men kjødet skal dødes. Det er programmatisk at boken heter *fullstendig* frihet, ikke bare *virkelig* frihet. Åleskjærs bok er ledd i en åndskamp om tankegangen hos teologer og kristne ledere. Det er uheldig at åndelig krigføring slik rettes mot medkristne. (s.185) Alvoret forsterkes når Åleskjær bruker dette som begrunnelse for den nye reformasjonen. I denne sammenheng skriver han det er behov for nye menigheter "i hver bygd og by i Norge, menigheter som forkynner et rent og ubesmittet evangelium" (s.178).

Pastor Åge Åleskjærs anliggende er for viktig til at boken *Fullstendig frihet* skal avvises, til tross for alvorlige innvendinger. Jeg er dypt overbevist om at våre mål er de samme. Men det er et betydelig behov for dialog i tiden som kommer, dersom vi i det evangelikale kirke-Norge skal finne en felles teologisk forståelse og en samarbeidets vei for å nå dette felles mål.

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 9: LÆREN OM FRELSESTILEGNELSEN OG DET NYE LIV

1. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte ulike forståelser av rettferdiggjørelsen.
2. Studenten skal kunne redegjøre for og drøfte helliggjørelsen.
3. Studenten skal kunne gjøre rede forholdet mellom rettferdiggjørelse og helliggjørelse.
4. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte tanken om Guds nådevalg (predestinasjon).
5. Studenten skal kunne gjøre rede for hva et nådemiddel er.
6. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte ulike forståelser av den kristne dåp.
7. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte ulike forståelser av nattverden.

OPPGAVER

1. Forklar og definer følgende ord: rettferdiggjørelse, helliggjørelse, ”simul justus et peccator”, nådemiddel, sakrament, predestinasjon, semi-pelagianisme, synergisme, monergisme, lovens 1., 2. og 3. bruk.
2. Hva er rettferdiggjørelse, og hva er forholdet mellom forsoningen og rettferdiggjørelsen?
3. Hva er helliggjørelse, og hva er forholdet mellom rettferdiggjørelsen og helligjørelsen?
4. Hva skiller egentlig reformatorisk oppfatning av rettferdiggjørelsen fra den katolske?
5. Hvordan kan mennesket være samtidig synder og rettferdig?
6. Hva er et nådemiddel og et sakrament?
7. Gjør rede for ulike dåpssyn og drøft hva som egentlig skiller dem fra hverandre.
8. Gjør rede for ulike nattverdsyn og drøft hva som skiller dem fra hverandre.
9. Gjør rede for ulike syn på predestinasjonen og drøft dem opp mot det bibelske materialet.
10. Gjør rede for ulike syn på menneskets rolle i omvendelsen og drøft synene opp mot ulike grunnposisjoner i synet på hvor dypt synden stikker.
11. Gjør rede for lovens 1., 2. og 3. bruk og drøft spesielt spørsmålet om loven har noe med det kristne liv å gjøre.

10.

LÆREN OM MENIGHETEN/ KIRKEN Hovedtrekk i ekkesiologien

INNHOOLD

- I Ekklesiologisk typologi
  - 1. Konfesjonell typologi
  - 2. Typologi ut fra forfatningsform
  - 3. Typologi ut fra historie- og tradisjonsforståelse
- II Noen bibelteologiske perspektiver på spørsmålet om menighets/kirkens vesen og funksjon
- III Dogmatisk beskrivelse av menighetens/kirkens kjennetegn

I EKKLESIOLOGISK TYPOLOGI

1. Konfesjonell typologi

KONFESJONELLE KIRKESYN	KATOLSK	LUTHERSK	REFORMERT
Hva konstituerer kirken?	Den romersk-katolske kirke er den eneste sanne kirke grunnlagt av Jesus Kristus selv ved valget av Peter som stedfortreder (pave).	Kirken er forsamlingen av de hellige - der evangeliet blir for lært rett og sakramentene forvaltet rett.	Kirken/menigheten er forsamlingen av de troende.
Hvilke grunnprinsipper bygger kirkeforståelsen åå?	Kirken er en synlig frelsesanstalt i denne verden (institusjonell forståelse). Paven er Kristi stedfortreder på jorden. De øvrige biskopene har sin myndighet fra apostlene (apostolisk sukse-sjon). Den kirkelige myndighet ligger bare hos de geistlige. Skriften oppfattes som en « <i>ius divinum</i> ».	Kirkeforståelsen er grunnleggende personell. Kirkesynet begrunnes i rettferdiggjørelseslæren. Luther opphevd det katolske skillet mellom klerus (geistlige) og lekfolk og betonte det allmenne prestedømmet. Kirkens primære kjennetegn er sakramentene, de sekundære er personlig tro, kjærlighet, osv.	Personal (spirituell) forståelse av kirken. NT lærer hvordan kirken/menigheten bære ordnes (jf f eks begrepet «bibelsk menighetsordning») Reformert kirkeforståelse tar utgangspunkt i den lokale forsamling av de troende.
Hvordan skal kirken organiseres?	Hierarkisk: Paven øverste leder for den universelle kirke. Erkebiskopene styrer kirkeprovinser. Biskopene styrer hvert sitt stift. Dekanene (erkeprestene) styrer sitt dekanat på biskopens oppdrag. Sognepresen styrer et pastorat og har Prestene som sine medarbeidere	Det finnes ikke påbud om en ytre ordning i Skriften, men det finnes påbud om at det skal være en organisert tjeneste i form av forkynnelse og sakramentforvaltning. Det finnes forskjellige ordninger i den lutherske verden.	Forskjellige ordningsforståelser: Synodal el. presbyteriansk ordning, dvs lokalmenigheter slutter seg sammen i en synode med valgte representanter som utgjør høyeste autoritet i kirken. Kongregasjonalistisk ordning: Lokalmenigheten har fullt selvstyre med forskjellige typer samarbeidstiltak.

2. Typologi ut fra forfatningsform

TYPER AV menighets- eller kirkeordning	Episkopal kirkeforfatning	Presbyteriansk- eller synodal kirkeforfatning	Kongregasjonalistisk menighetsordning
Opprinnelse	I den i NT beskrevne tilsynsordning i menighetene og i etter-apostolisk tid med utviklingen fra et lokalt patriarkalsk eldstesystem til det regionale monarkiske episkopat. (Se oppsett under).	Den i NT beskrevne eldste- (presbyter)ordning, se under.	Kirkeideal som i dagens form oppstod på midten av 1600-t. i det puritanske England og Amerika – under navnet <i>congregational</i> eller <i>independents</i> . Idealet var å ordne seg bibelsk, dvs. gjenskape den bibelske menighetsordning.
Bakgrunn i NT materialet	Gr. <i>episkopos</i> , (jf. Apg. 20,17+28) og ellers i NT brukt som synonym til <i>presbyteros</i> , dvs. eldste, jf. 1 Tim 2,1ff., Tit 1,6-7. Tilsynsfunksjonen sentralt.	Gr. <i>presbyteros</i> =eldste, jf. Apg. 20,17ff.; 1 Tess 5,12, 1 Tim 3,2.5; 5,17; 2 Tim 2,24-25, Tit 1,9; Hebr 13,17; Jak 5,14. Begrepet opptrer som synonym til episkopos, og beskriver nok samme tjeneste. NT blir sett på som et ideal og forbilde i ordningsspørsmål.	I NT tales det om kirken i to størrelser: Den universelle - og den lokale menighet. Den konfesjonelle kirkestørelsen finnes ikke i NT. I k. ordningsforståelse vektlegges den lokale menighet ut fra NTs vitnesbyrd om lokale forsamlinger (flertall) som "har det hele". Jf. f.eks.: Rom 16,4; 1 Kor 1,5ff.; 7,17; 2 Kor 8,18-19; 1 Tim 3,10; 5,16
Ulike betoning el. tradisjoner	To hovedtradisjoner: Katolsk og protestantisk 1) <i>I katolsk tradisjon</i> står den apostoliske suksesjon sentralt. Dessuten knyttes episkopetet til kirkens vesen og eksistens. 2) <i>I protestantisk tradisjon</i> legges vekt på NTs beskrivelse av presbyterembetet og tilsynsambetet som ett og det samme. Holder fast på den etter-apostoliske forståelse av det patriarkalske eldstestystem som vern om kirkens enhet, men forkaster tanken om det monarkiske episkopat. (Se oppsett under!)	Begrepet presbyter brukes i calvinistisk ordningsforståelse (mest tydelig i engelskspråklige land!) både om prest/pastor (teaching elders) og om leke menighetsrådsmedl. (ruling elders el. lay elders). Den praksis at "ministers", dvs. pastor/ prester ordineres av presbyt. prester/pastorer, uten medv. av "lay elders", gjør at man har fått en mer <i>høykirkelig presbyterianisme</i> som understreker presbyt. selvstendighet i forhold til "ruling elders", og en <i>lavkirkelig retning</i> , som betoner at man blir eldste pga. skikkethet og utdanning.	I Norge kan kirkesamfunn med k. menighetsordning grupperes i to retninger: De (mer eller mindre konsekvent) <i>independentistiske</i> som vektlegger sterkest frittstående forsamlinger: Eks. DFEF og Pinsebevegelsen. De (mer eller mindre pragmatisk) <i>kongregasjonalistiske</i> , som DNM og Baptistsamfunnet, som i sterkere grad betoner fellesskapet (gjerne organisatorisk forstått) mellom frie og selvstendige menigheter.
Kirkelig begrunnelse og praksis	<i>I katolsk tradisjon</i> : Uten biskopsembete i rett rekkefølge fra apostlene kan kirken ikke bestå. Kirkens samlede episkopat under pavens ledelse innehar apostolembetets hele myndighet. <i>I protestantisk tradisjon</i> : Den apostoliske lære/ Ordet, ikke biskopsembetet, har den avgjørende myndighet i kirken. Alle som forkynner det apostoliske ord rett, står i ap. tradisjon. Biskops- og presteembetet er i prinsippet det samme, men skilles funksjonelt sett.	Iflg. Calvin finnes det bare ett kirkelig embete, nemlig presbyterembetet – og alle innehavere av presbyterembetet er jevnbyrdige. Hver menighet velger selv sine eldste, men de enkelte menigheter er ikke autonome, men inngår i større administrative områder, ledet av råd som er valgt av menighetene.	Felles prinsipper i en kongregasjonalistisk ordningstenkning med utgangspunkt i lokalmenighetens frihet og autonomi ser ut til å være: 1) <i>Separasjonsprinsippet</i> : Menigheten skal være adskilt fra statsstyre og statskirkesystemet. 2) <i>Frimenighetsprinsippet</i> : Det bibelske ordningsprinsipp er frie og selvstyrte menigheter. 3) <i>Tilslutningsprinsippet</i> : Medlemskap bygger på fri personlig tilslutning.
Representanter	Romersk-katolske og gresk-katolsk kirke Den norske kirke Metodistkirken	De kalvinistiske (reformerte) kirker i den engelskspråklige verden. Den ev. lutherske frikirke i Norge.	Kongregasjonalistkirker i egentlig forstand finnes ikke i Norden. Men flere trossamfunn har en k. ordningsforståelse – som: DNM, Baptistene, DFEF, Pinsebevegelsen.

En oversikt over utviklingen av forfatningsform i apostolisk og etter-apostolisk tid:

Fase 1	Fase 2	Fase 3
Den tidlig-paulinske menigheter med vekt på menigheten som et karismatisk utrustet fellesskap	Det patriarkalske presbytersystem	Det monarkiske episkopat

Følgende oversikt forteller noe mer om de ulike tradisjonene som har oppstått i forbindelse med ordningsspørsmål⁵¹:

ULIKE FORFATNINGSG- ELLER ORDNINGSTRADISJONER	ROMERSK-KATOLSK ORDNINGSTENKNING	GRESK-KATOLSK ORDNINGSTENKNING	REFORMATORISK ORDNINGSTENKNING
Opprinnelse Geografisk område	Roma	Syria (Antiokia)	Lille-Asia
Opphav Person/tid	Klement (ca 90-100)	Ignatius (ca 110)	Paulus? Pastoral-brevene (60-t. ?)
Utviklingstrekk	Fra et lokalt patriarkalsk eldstesystem til det monarkiske episkopat.	Fra et lokalt patriarkalsk eldstesystem til det monarkiske episkopat.	Et patriarkalsk eldste (presbyter) system med den paulinske tradisjon som korreks.

3. Typologi ut fra historie- og tradisjonsforståelse

TYPER AV kirkelig tradisjonstenkning (el. historisk kontinuitets-tenkning)	ANLIGGENDE Hva knytter dagens menighet/kirke til urmenigheten?	REPRESENTANTER
«TRADISJON»	Apostolisk suksesjon	Katolsk kirkeforståelse
«REFORMASJON»	Det apostoliske ord	Luthersk kirkeforståelse
«RADIKAL REFORMASJON»	Dåpsform, menighets-ordning, karismatiske ytringer, eller annet	Retninger på reformasjonens «venstreving» (døperne, kongregasjonalister, oa.
«RESTAURASJON»	De fem åndelige embetene (ellers som radikal ref.)	Ytterliggående karismatiske retninger, «trosforkynnelsen», husmenighetsbevegelsen i England, oa.

⁵¹ Kilde: Hans von Campenhausen: *Ecclesiastical Authority and Spiritual Power in the Church of the First Three Centuries*.

II BIBELTEOLOGISKE PERSPEKTIVER PÅ SPØRSMÅLET OM MENIGHETENS/KIRKENS VESEN OG FUNKSJON

1. Menighetens/kirkens to dimensjoner

1) Hva:

- Den historisk-sosiologiske dimensjon: Går på spørsmålet om *hvordan menigheten/kirken rent faktisk framstår* i verden.
- Den åndelig-teologiske dimensjon: Går på spørsmålet om *hva menigheten/kirken faktisk er* (ut fra den bibelske beskrivelse).

2) Betydning:

- Å skille eller sondre mellom disse to sidene ved menigheten/kirken er viktig for å forstå hva bekjennelsens ord innebærer - om "en *hellig og alminnelig kirke*".
- Men det er også viktig for å vurdere spørsmålet om hva som er normativt i menigheten/kirken. Det finnes nemlig historiske eksempler på at man har forsøkt å knytte normativ ordnings- eller forfatningstenkning til den historiske beskrivelse av hvordan menigheten framstod i den første kristne tid. Dette blir selvfølgelig galt. Normativ ordningstenkning må opplagt knyttes til den bibelske beskrivelse av hva menigheten faktisk er. I det følgende vil vi forsøke å gjøre denne distinksjonen.

2. Om menighetens/kirkens vesen og hvilken betydning spørsmålet om "vesen" har for spørsmålet om ordning

1) En oversikt over viktige bibelteologiske perspektiver

MENIGHETEN Bibelteologiske hovedperspektiver	SKRIFTHENVISNING	ANLIGGENDE
Det nye gudsfolket	Mt.16,18; Act.2,28; Ef.1,22; 1.Kor.1,2	Kirkens/menighetens plass i Guds frelsesplan Kristi herrevelde
Kristi legeme	Rom,12,4-6;1.Kor.10,16f; 1.Kor.12,12ff.; Ef.1,22f Ef.4,15-16; Ef.3,4-6	Kirkens/enighetens og den enkelte kristnes gudgitte funksjon
Åndens tempel	1.Kor.3,16-17; 6,19f; 2.Kor.6,16-18; Ef.2,20-22; 1.Pet.2,4-8	Den Hellige Ånds plass og rolle i kirken/menigheten

3) Generelt om menighetens/kirkens vesen iflg. NT

De nytestamentlige forfattere er svært opptatt av spørsmålet om *hva menigheten egentlig er* (dens vesen og karakter). De bruker derfor svært mange sammenligninger og bilder for å forklare hva den kristne menighet egentlig er. Sentralt står sammenligningen med familien, jf. Ef 2,19. Hos Johannes kjenner vi godt bildet med vintreet og grenene, Joh 15,1ff. Sammenligninger med vekstliv og landbruk finnes også, menigheten er Guds åkerland, jf 1 Kor 3,9.

Hos Paulus står presentasjonen av menigheten som Kristi legeme svært sentralt, slik vi senere skal gå nærmere inn på. Ikke minst finnes det i NT beskrivelser av menigheten som et hus, en bygning, et tempel, jf. 1 Kor 3,16; 2 Kor 6,16-18; 1 Kor 3,9; Ef 2,20; 1 Pet 2,5ff. Denne sistnevnte bilderekken er så hyppig framtredd og så inngående beskrevet, at vi må gå ut fra at NT har en spesiell og stor sannhet å fortelle oss om menigheten som tempel, som et bosted for Ånden, og om menigheten som en genuin åndelig størrelse.

Her vil vi samle det nytestamentlige materialet i en kort bibelteologisk gjennomgang av det vi kan kalle kjernepunktene i NTs ekklesiologi, eller lære om menigheten. Tre begreper står svært sentralt i denne sammenheng. Her anføres også de greske grunnord for å gi leseren en mulighet til å studere dem mer inngående i div. oppslagsverk. Menigheten presenteres i NT som:

- 1) Guds *ekklesia*, dvs Guds menighet eller folk.
- 2) Kristi *soma*, dvs Kristi legeme eller kropp.
- 3) Åndens *koinonia*, dvs Åndens samfunn eller fellesskap.

Med bakgrunn i disse begreper kan vi godt si at menigheten er det nye gudsfolk (Guds *ekklesia*), den er det nye frelsens livsfellesskap i Kristus (Kristi *soma*) - og den er det nye livssamfunn med Herren og med de troende i og gjennom Ånden (Åndens *koinonia*).

(1) Hva kjennetegner så menigheten som Guds *ekklesia*?

- Ordet *ekklesia* kommer av *ek-kalleo*, som rett og slett betyr å kalle ut. Ordet ble av grekerne brukt spesielt om en forsamling av borgere som drøftet politiske spørsmål, en folkeforsamling. Slik er ordet brukt f eks i Apg 19,39. Det at menigheten er *ekklesia*, altså en forsamling av mennesker, er det ingen ting merkverdig ved. Det som imidlertid er poenget er at denne forsamling av mennesker nettopp er Guds *ekklesia*. *Menigheten er det nye gudsfolk*, som Gud selv har kalt ut av verden til samfunn med seg selv. Menigheten er altså det messianske gudsfolk. I Matt 16,18 sier Jesus at han vil bygge sin menighet. Denne menighet er det Paulus sier at Kristus (=Messias) vant ved sitt eget blod, Apg 20,28. Menigheten er også det nye gudsfolk i forhold til det gamle gudsfolk. Dette kommer bl a tydelig fram i det faktum at Jesus valgte ut tolv apostler, med forbilde i det gamle gudsfolks tolv patriarker.
- Videre skal vi merke oss at ordet *ekklesia* med det nevnte betydningsinnhold, brukes både om *den universelle menighet*, om alle de troende eller alt Guds folk (Matt 16,18; Ef 1,22; 5,23) og om *den lokale menighet*, eller det nye gudsfolk representert lokalt (Apg 20,28; 1 Kor 1,2; Gal 1,13; 1 Tess 1,1, m fl steder). Brukes ordet i flertall, refererer det til menigheter i et distrikt. Slik f eks i Gal 1,2.
- Ut fra det som er sagt, er det klart at Guds menighet framtrer som *en lokalt avgrenset og synlig størrelse, konstituert av to «synlige» og to «usynlige» faktorer*, jf Apg 2,38-41: Omvendelse og dåp er de synlige, og syndstilgivelse og Den Hellige Ånds gave er de usynlige. Det er tydelig at dersom disse to faktorene var til stede i den første kristne menighet, var grunnlaget der for å legge mennesker til menigheten, jf v 41. Det synes også å være klart ut fra NTs presentasjon av den lokale menighet, at den framtrer som

lokal representant for hele Guds ekklesia, dvs den universelle menighet. Den lokale menighet har tilgang til «en rikdom på alle gaver», jf 1 Kor 1,4-9.

(2) Paulus lærer videre at denne Guds menighet er *Kristi legeme*, gresk: *soma*.

I Ef 1,22 taler Paulus om «menigheten, som er hans legeme». Også dette begrepet brukes i NT både om den universelle og den lokale menighet. Hva er det så denne betegnelsen vil si oss om den karakter som Guds menighet har? Vi skal her peke på et par tre viktige momenter som kommer tydelig fra i det nytestamentlige materialet:

- At menigheten presenteres som Kristi legeme sier noe vesentlig om *den enkelte troendes funksjon*, som et lem på Kristi legeme, jf 1 Kor 12,12ff. Når Paulus taler om dette, er det tydelig at prinsippet ulik funksjon/lik verdi - er det sentrale i denne sammenheng, jf også Rom 12,3-8 og 1 Kor 12,24-25. Gavene og tjenestene som den enkelte kristne/lemmene har, blir også beskrevet som funksjoner på Kristi legeme, jf Ef 4,11-16; 1 Kor 12,4-11; Rom 12; 3-8.
- At menigheten presenteres som Kristi legeme, sier også noe vesentlig om *forholdet mellom menigheten/legemet og Kristus selv - som hode for legemet*, jf Kol 1,17-18; Ef 1,22-23; Ef 4,15-16; Ef 5,23. I dette ligger jo det forhold at det er Kristus selv som skal styre sin menighet. Menigheten er altså i prinsippet ikke selvstyrt (autonom), men Kristus-styrt (kristonom). Kristus styrer menigheten ved sin Ånd og ved de gaver han har gitt til dette formål, jf Ef 4,11ff. Nå vet vi at impulser ikke bare går fra hode til legeme, men også fra legeme til hode. Kristus registrerer også - som hode for sin kropp, hvordan kroppen/menigheten har det. Dette er Herrens budskap til sendebrevsmenighetene i Åp kap 2 og 3 et eksempel på. Alle menighetene fikk nemlig høre at Herren visste (jf uttrykket «jeg vet») om hvordan situasjonen var i menigheten.
- At menigheten presenteres som Kristi legeme, sier også noe vesentlig om *forholdet mellom menigheten og verden*. Som Kristi legeme er nemlig menigheten et synlig organ for Jesu skjulte gjerning i verden. Det er blitt sagt at den er «Jesu egen jordisk-historiske eksistensform». Og iflg det Paulus sier i Ef 3,2f, er det mysterium som er blitt åpenbart ham at hedningene «hører med» og at de har fått «del i» Kristus ved Jesu Kristi forsoningsverk. Kristi legeme i verden er altså åpent inkluderende for alle mennesker som lar seg frelse. De blir ved troen og Ånden podet inn i dette legeme, de blir (med)lemmer på Kristi legeme. Men samtidig som NT betoner at menigheten er åpen og inkluderende i forhold til verden, er den noe helt annet enn alle andre sammenlignbare størrelser i denne verden. Den er *allmenn*, dvs. for alle, men også *hellig*, dvs. annerledes og adskilt fra.

(3) Sentralt i NTs presentasjon av menigheten er at den framstilles som *Åndens koinonia*, dvs *Åndens nye fellesskap eller samfunn*.

Ordet *koinonia* brukes f eks i Apg 2,42 der «samfunnet» nevnes som en av de fire bærebjelkene i menigheten - ved siden av apostlenes lære, brødsbrytelsen (nattverden) og bønnene.

- I 2 Kor 13,13 karakteriseres dette samfunnet som «Åndens samfunn» og i Fil 2,1 som «fellesskap i Ånden». Disse benevnelsene markerer forskjellen det er mellom et menighetsfellesskap og et rent menneskelig miljø eller samfunn. Fellesskapet i den kristne menighet er nemlig et *Åndens fellesskap*.
- Dette fellesskap er i første rekke *et fellesskap med Kristus*, jf 1 Kor 1,9; 1 Kor 10,16; Fil 3,10.
- Dessuten er det et kjærlighetens *omsorgsfellesskap*, jf Apg 2,44-47.

- Og endelig kan det sies å være *et åpenbaringsfellesskap*, et sted der Åndens åpenbarelse gis, jf Ef 1,17, og der Gud åpenbarer seg gjennom de Åndens gaver som er gitt dette fellesskap, jf 1 Kor 12 og 14.

3) Konsekvenser for ordningsspørsmålet:

Hva er det i denne teologiske beskrivelse som kan sies å være normativ for menighetsforståelse og ordningsforståelse i dag, og hvilke konsekvenser får denne normativitet for vårt grunnleggende syn på menigheten, dens ordening og funksjon? Dette spørsmål vil nok bli noe ulikt besvart alt etter kirkelig tilhørighet og hvilken tolkningstradisjon man måtte være tilhenger av. Men i en mer frikirkelig tradisjon som i sin forståelse av menighetens vesen og funksjon vektlegger NT's beskrivelse av menighetens grunnleggende teologiske og åndelige karakter, vil følgende normative retningsvisere være sentrale:

1) Med bakgrunn i det faktum at den kristne menighet er et legeme der det enkelte lem er podet inn i legemet (jf Rom 11,17) som en Guds suverene handling ved Ånden, må troen på Kristus og dåpen til Kristus være den grunnleggende «ordning» for enhver menighet.

- Tro og dåp ser nemlig ut til å være konstituerende for hva som gjør forsamlingen til en kristen menighet, et legeme, Apg 2,38; 1 Kor 12,13. Når det gjelder den klassiske diskusjonen om barnedåp eller såkalt voksendåp, er det grunn til å si med teologen Nils Alstrup Dahl: «Ut fra N.T. må en sette spørsmålsteget både ved praktisering av barnedåp, hvor barna virkelig ikke blir ført inn i menigheten, og ved praktisering av voksendåp, hvor «menighetsbarn» blir døpt på et mer eller mindre vilkårlig fastsatt tidspunkt».⁵²
- Uansett praktisering av dåpsformer, må altså hovedsaken være å fastholde, at troen på Kristus og dåpen til Kristus er en i Nytestamentet beskrevet «innlemmelses-ordning» i den kristne menighet.

2) Videre kan vi si, med utgangspunkt i NTs beskrivelse av menigheten som Kristi legeme og lemmenes plassering og funksjon på legemet, at det i denne beskrivelse ligger normer og prinsipper for hvordan det er riktig å ordne fellesskapet i menigheten.

- Det første som i denne sammenheng må understrekes er at i den kristne menighet har alle *med*-lemmer like stor verdi. «Her er ikke jøde eller greker, trelle eller fri, mann eller kvinne,» sier apostelen (Gal 3,28). I den kristne menighet skal ingen bli, eller føle seg utelukket fordi vedkommende står for bestemte meninger, eller om han mangler spesielle nådegaver eller opplevelser. Frelsens nåde og troen på Kristus sidestiller og likestiller alle lemmene som har del i det samme legeme. *Nattverden* er gitt menigheten nettopp for å synliggjøre og konkretisere dette nådens fellesskap av frelste syndere i Kristi legeme.
- Videre gir det kristne fellesskap seg konkret uttrykk i *lokale forsamlinger* av Kristustroende. Menigheten er nemlig i sin form en lokal menighet, dvs en forsamling av mennesker som møtes i tro og tilbedelse. Vi har sett i det bibelmaterialet som tidligere er hentet fram, at den lokale ekklesia er det konkrete uttrykk i denne verden for den universale ekklesia. Begge størrelsene kalles i NT "et legeme". Uansett om man i dag er kongregasjonalist, og gir ordningsmessig prioritet til den lokale menighet, eller man betoner det større kirkefellesskapet, må

---

⁵² N.A. Dahl: Gis det noe normativt i de nytestamentlige menighetsformer? Luthersk Kirketidende 19/1970, s. 436.

det være riktig i en teologi og en strategi for menigheten å vektlegge den lokale forsamling av Kristustroende. Det bør nemlig tydeliggjøres og synliggjøres at ethvert Kristustroende menneske, ethvert lem på Kristi legeme, tilhører en lokal kristen forsamling.

- Endelig må det sies om den ordning som etableres rundt det fellesskap som finnes i menigheten, at den må ivareta *den enkeltes rett og mulighet til å tjene med sin nådegave*. Nådegavene og tjenestene er riktig nok forskjellige, men de skal av den grunn ikke benyttes til å rangere noen som mer viktig og verdig enn andre i det tjenestefellesskap som finnes i Kristi legeme. Enhver nådegave er som legemsfunksjon i prinsippet like viktig som alle andre, også på den måten at enhver har rett til å få rom til å tjene med sin nådegave. Derfor må enhver ordning eller virksomhet som setter begrensninger på menneskers mulighet til å tjene med sin gave i menighetssammenheng, bli satt under kritisk og bibelsk søkelys!⁵³

3) **Med utgangspunkt i bibelmaterialets tale om Kristus som hode for menigheten og om Den Hellige Ånds «ledelsesfunksjon» i menighetslegemet, må vi kunne si at det må være en styrings- og ledelsesordning i menigheten.**

- Denne skal ivareta behovet for at menigheten blir styrt og ledet i pakt med Kristi evige vilje for menigheten slik denne kommer til syne i Guds ord og Åndens aktuelle tale til menigheten i dag. Målt opp mot denne standard, vil ethvert menneskelig system for styring og ledelse falle gjennom. Dette gjelder hele spekteret fra det ytterliggående, demokratiske system til det såkalte teokratiet. Å sementere et bestemt organisatorisk orientert styrings- og ledelsessystem som mer bibelsk enn andre, gir heller ikke mening.
- Like lite er det en garanti for at menigheten blir styrt og ledet i pakt med Kristi vilje for den at man lager rigide og åndelig-hierarkiske systemer for dens ledelse for eksempel med utgangspunkt i den paulinske beskrivelse av det man gjerne kaller ”åndelige embeter”, dvs. apostel, profet, evangelist, hyrder og lærer, jf. Ef 4,11 ff. Om vi i dag kaller dem som har et spesielt lederansvar i menigheten eldste (som i Nytestamentet), styremedlemmer, eller noe annet, gis det ikke i noe av dette noen garanti for at vi er bibelske på dette punkt. Det gis altså ingen garanti i noe menneskelig styrings-system, verken det organisatorisk orienterte eller dem med ”åndelig” fortegn, for at Kristi vilje ved Ordet og Ånden blir utført i menigheten. Her er det nemlig bare én ting som teller: I åpenhet for Åndens innflytelsesgjerning i dag å innordne seg i Kristi legeme under den autoritet som Kristus er som hode for sitt legeme. Dette er et privilegium og ansvar som gjelder alle lemmene på menighetslegemet, men de som er kalt til lederoppgaver i menigheten har et helt spesielt ansvar på dette punkt!
- Vi ser i Nytestamentet også at det finnes en nær sammenheng mellom ledelsesfunksjon og lærefunksjon i menigheten, se f.eks 1 Tim 5,17 som taler om eldste som spesielt «arbeider med forkynnelse og undervisning». Den bibelske lære danner nemlig basis for hvordan menigheten ledes. Å lede en menighet uten lære er derfor bibelsk forstått en umulighet. Ledelsesspørsmålet i den kristne menighet er derfor ikke et rent organisatorisk eller teknisk spørsmål. Det er derimot et åndelig spørsmål, som har med menighetens vesen og bibelske basis å gjøre. I enhver menighet skal det derfor finnes et lederskap som har det øverste ansvar for at menigheten ledes i samsvar med Bibelens ord og den sunne lære.

4) **Med utgangspunkt i Skriftens tale om den omsorg som Kristus har for sitt eget legeme med utgangspunkt i den viten Jesus har om tilstanden i sin egen kropp, bør**

---

⁵³ Det vises for øvrig til pensum hos W. Grudem: *Systematic Theology*, s. 1016-1046: Chapter 52: Gifts of the Holy Spirit.

det og skal det finnes en «omsorgsordning» i menigheten som gjenspeiler Jesu egen omsorg og kjærlighet for sin menighet.

- Her skal alle nådegaver av diakonal art finne sin plass og komme til utfoldelse. I den første menighet var denne delen av menigheten så viktig at den ble ”institusjonalisert” i diakonitjenesten.
- Kirker og menigheter har gjort det samme gjennom århundrer, og enhver menighet som i dag ønsker å etterleve den bibelske menighetsteologi, vil gjøre det samme.

5) Med utgangspunkt i Skriftens tale om Kristi legeme som sendt til verden for å inkludere mennesker i det frelsesgivende fellesskap, er det viktig å understreke at menigheten må ordne seg slik at forkynnelsen og proklamasjonen av evangeliet sikres.

- Evangeliet er nemlig et budskap for verden, for alle mennesker. Menighetens primæroppdrag er å gi evangeliet til verden – i ord og gjerning. Svikter menigheten på dette punkt, svikter den sitt vesen og sitt Gudgitte oppdrag.
- Når evangeliet forkynnes, kalles nemlig mennesker sammen som ekklesia - menighet. Der evangeliet forkynnes, skapes det også et skille mellom dem som tror evangeliets ord og blir frelst - og dem som avviser budskapet. Og selv om skillet mellom Guds menighet og verden kan være vanskelig å se noen ganger, skal menigheten ordnes slik at dette skillet eksisterer.

6) Da er vi også over på det vi her vil trekke fram som den siste normative konsekvens av Bibelens tale om menighetens vesen og genuine karakter som en levende Åndsskapt organisme.

- Vi har nemlig også sett at samtidig som menigheten er åpen og inkluderende i forhold til verden, er den atskilt fra verden fordi den er noe helt annet enn alle andre sammenlignbare størrelser i denne verden. Det er med bakgrunn i dette viktig å framheve *at det finnes en rettslig dimensjon i menighetens ordning*. Det vi i dag gjerne kaller «menighetstukten», har nemlig sin bakgrunn og begrunnelse i menighetens vesen som Guds hellige tempel og Kristi legeme. I dette tempel og i dette legeme tåles nemlig ikke synd som ikke blir bekjent eller som ikke blir gjort opp.
- Derfor har menigheten rett til ikke bare å si et «ja» til mennesker som tar imot evangeliets ord om frelse for syndere, men også et «nei» til syndere som ikke vil leve etter den «rett» og den Ånd som råder i Kristi legeme og Åndens tempel, jf Matt 18,15-20; 1 Kor 5,1; 1 Tim 1,20; 1 Joh 2,18-23.

3. Oppsummerende om menighetens/kirkens funksjon:

- Dens bekjennende og lærende funksjon (Kerygma)
- Dens fellesskapsgivende funksjon (Koinonia)
- Dens tjenende funksjon (Diakonia)
- Dens vitnende og misjonerende funksjon (Martyria)

III DOGMATISK BESKRIVELSE AV MENIGHETENS/KIRKENS KJENNETEGN

1. En oversikt

KIRKENS KJENNETEGN	EN	HELLIG	ALLMENN	APOSTOLISK
Bibelsk basis	Ef 4,3-4 Joh 17,21ff	Rom 1,7 1 Kor 1,2 Apg 9,13 1 Pet 2,9	Ef 3,5-6 Gal 3,28	Ef 2,20 Apg 1,21ff 1 Kor 15,8-10
Perspektiv	«Innad»	«Oppad»	«Utad»	Historisk
Dogmatisk betydning	Kirken er en i Kristus/Ånden (men ikke ensformet strukturelt el organisatorisk).	De kristnes/ kirkenes hellighet "i Guds øyne". Skille mellom kirken og verden (jf «menighets-tukten»).	Evangeliet/kirken «tilhører» alle mennesker. Kirken består av alle som tilhører Kristus.	Kirken må rette seg etter apostolenes ord og vitnesbyrd. Ordets og Ånden gjør kirken apostolisk.
Aktualitet	Den økumeniske "bevissthet". Kirken er splittet - Aktivt enhetsarbeid derfor påkrevd.	Vite om sin "status". Den/de kristne kalt til et hellig liv	Mot enhver "sektarisk" isolasjon av det kristne fellesskap. Evangelisering og misjon (Misjon - som «kjennetegn»?)	Hva gjør kirken apostolisk? Ulik vektlegging: ■ Apostolisk suksesjon ■ Ytre ordninger ■ Ordet/Ånden

2. Noen kommentarer

Det er i dogmatikken vanlig å snakke om kirkens kjennetegn ut fra de oldkirkelige bekjennelsenes formuleringer:

Den apostoliske trosbekjennelse har formuleringen: "Jeg tror på Den Hellige Ånd, en hellig, alminnelig kirke, de helliges samfunn, syndenes forlatelse, kjødets oppstandelse og evig liv."

Den nicænske trosbekjennelse har formuleringen: "Og der er én hellig, alminnelig og apostolisk kirke."

LÆRINGSMÅL TIL KAP. 10: LÆREN OM MENIGHETEN/KIRKEN

1. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte kirkens/menighetens vesen og oppgave/funksjon.
2. Studenten skal kunne gjøre rede for nådegavenes karakter og funksjon i kirken/menigheten.

OPGAVER

1. Gjør rede for hva som karakteriserer katolsk, luthersk og reformert syn på kirken.
2. Hva er karakteristisk for en episkopal, presbyteriansk og kongregasjonalistisk oppfatning av hvordan kirken skal ordnes/organiseres?
3. Hva menes med kirkens to ”dimensjoner”?
4. Gjør rede for hovedtrekk i det nytestamentlige vitnesbyrd om kirken/menigheten, og forsøk å summere opp hva dette vitnesbyrd kan ha å si for vår måte å forstå og ordne kirken/menigheten på i dag.
5. Gjør rede for og drøft nådegavenes karakter og funksjon i kirken/menigheten.
6. Hva innebærer det at kirken er: en, hellig, allmenn og apostolisk?

11.

LÆREN OM DE SISTE TING: Hovedtrekk i eskatalogien⁵⁴

(Læren om fullendelsen av skaperverket og frel-
sesverket)

INNHold:

- I Eskatologiens problem, karakter og aktualitet
- II Presentasjon og vurdering av noen eskatologiske forståelsesmodeller
  - 1. A-millennianisme
  - 2. Post-millennianisme
  - 3. Pre-millennianisme
    - a) Klassisk eller historisk premillennianisme
    - b) Dispensasjonalistisk pre-millennianisme (eller pre-tribulasjonalisme)
- III Noen "klassiske eskatologiske problemstillinger"
  - 1. Når og hvordan kommer Jesus igjen?
  - 2. Udødelig sjel eller legemets oppstandelse? Hva med "mellomtilstanden"?
  - 3. Hvordan forstå fortapelsen?

Begrepet *eskatos*= gresk og betyr: det ytterste/siste.

I ESKATOLOGIENS PROBLEM, KARAKTER OG AKTUALITET

1. Problem:

a) Bibelmaterialalets karakter

- Fragmentarisk karakter: dvs. at det finnes en rekke ulike typer eskatologiske tekster i ulike bibelskrifter (GT-profetbøkene, NT: Jesu esk. taler, hos Paulus – eks. 1 Kor 15, 1 og 2 Tess, hos Peter, Åp. boken) som alle har ulik form, stil, tematikk. Å sette sammen alle disse tekstene kan få karakter av å bedrive et teologiske "puslespill".

⁵⁴ Engedal/Modalsli1980:kap 18, Henriksen1994:§ 17.

- ”Uklarhets”-karakter, spesielt på utsagnsnivå, eks. 2 Tess 2,7: Hvem er ”han” eller ”det” ”som holder igjen”?

b) De hermeneutiske (tolkningsmessige) problemene

Ut fra et hermeneutisk perspektiv ser det ut til å være to hovedinnfallsvinkler eller måter (metoder) å jobbe med eskatologien på:

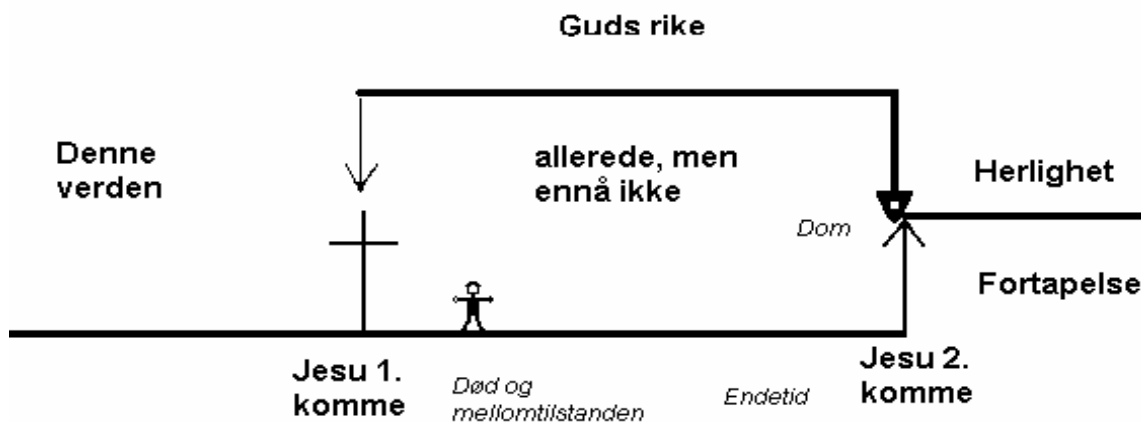
- Den biblisistiske-hermeneutiske lesemåte. Denne ønsker å være bokstavtro og tillegger alle tekstene og utsagnene like stor vekt. Har tradisjonelt sett heller ikke hatt problem med å sette sammen ulike tekster og utsagntyper i helhetlige forståelsessystem. ”Dispensjonalismen” (jf. senere omtale) er et eksempel på dette.
- Den faglig-hermeneutiske lesemåte. Denne tolker tekstene og utsagnene mer i sin historiske og litterære kontekst og sammenheng. Dette gjør i sin tur at man kan ha problemer med å bygge opp detaljerte forståelsessystemer og at man ofte stiller seg kritisk til slike. Den eskatologiske tolkningshistorie⁵⁵ viser også i hvor sterk grad ulike tidsepoker har tolket de eskatologiske tekster i lys av sin egen tids problematikk og forståelsesramme.

Disse påpekte forhold viser at man skal opptre med stor grad av ydmykhet og varsomhet overfor denne type materiale.

2. Eskatologiens karakter:

Eskatologien er preget av en dobbelsidighet (som gjør at de tolkningsmessige problemene ikke blir mindre):

- a) **Presens og futurum:** Den kristne eskatologien er preget av ”allerede, men enda ikke”-tanken. Jf. Jesu Gudsrikeforkynnelse og det paulinske frelseshistoriske paradigme. Se følgende oversikt skjema.

⁵⁵ Jf. f. eks. O. Skarsaunes bok: Tusenårshåpet. Endetidsforventning gjennom 2000 år, Oslo 1999.

Typer endetidslære:

Hvor man legger tyngdepunktet i forhold til presens og futurum i eskatologien, vil bestemme to ”typer” endetidslære:

1) Presentisk orientert eskatologi: dvs. man legger vekt på det som er vireliggjort av det framtidige Gudsrike i kirkens liv. Jf. uttrykket realisert eskatologi. Selve ”endetidslæren”, med tegnene på gjenkomsten, trengselstid, anti-kristen, osv. får da liten plass. Denne type eskatologi kan bli a-historisk dersom det presentiske betones på en slik måte at det framtidig-historiske blir borte. I teologi av eksistensialistisk type (som for eksempel Bultmann) er dette tilfelle.⁵⁶

2) Futurisk orientert eskatologi: dvs. man legger vekten på eskatologien som læren om ”de siste tider”, dvs. avslutningstiden av denne tidsalder før Jesu gjenkomst. Pre-millennianistisk endetidslære (se senere oppsett) har dette preget i sterk grad. Et enklere og mer ”avdempet” futurisk endetidslære finnes i den mer klassiske kirkelige teologi, med vekt på Jesu gjenkomst til frelse og dom, med innebygget lære om den dobbelte utgang.

b) Kontinuitet og brudd: jf. følgende sitater fra Henriksen, s. 268-269, som viser at dette kontinuitet/brudd-perspektivet finnes både på skaperplan og frelsesplan:

- Fullendelsen av verden er virkeliggjørelsen av Guds skaperforsett, samtidig som den endelige overvinnelse av synden virkeliggjør Guds forsett om å frelse skaperverket fra alt som ødelegger det.
- Det er det samme Guds rike som tilbys her og nå gjennom Ord og sakramenter, som skal bryte frem i sin endelige skikkelse i den kommende verden.
- Også kosmos blir stående i dobbeltheten mellom gammelt og nytt: Det skal bli nyskapt, men samtidig en forvandling av det gamle. At det gamle skal forvandles og alt bli nytt medfører at det er ”noe” som forvandles. Men samtidig er det gamle ikke lenger til stede i sin tidligere skikkelse når alt er blitt nytt.
- Det som forandrer verden, er Guds vilje til å nyskape skaperverket. Da skal det igjen tilsvare hans opprinnelige skaperforsett. For at det skal skje, må det imidlertid foregå et brudd med de krefter og betingelser i denne verden som står Gud imot. Det skjer i dommen.

---

⁵⁶

Til dette se Modalsli/Engedal, s. 284-285.

2. Aktualitet

a) I teologien:

Generelt sett kan man si at det kan virke som om det har vært større engasjement for eskatologien i den mer populær-folkelige forkynnelse enn i hos teologer. Grunnene til dette kan drøftes.⁵⁷

b) I tiden

Drøft faktorer som enten avdemper interessen for eskatologien – eller som øker den og intensiverer den.

II NOEN ESKATOLOGISKE MODELLER

Endetidslæren sett i lys av ulike tolkninger av tusenårsriket eller *millenniet*. Rent begrepsmessig stammer begrepet *millenniet* fra latin: mille=tusen og annus=år. Troen på et framtidig tusenårsrike betegnes også som *kiliasme*, som kommer fra gresk: kilios (hankj.) og betyr tusen.

Tanken om et tusenårig rike der Kristus skal regjere i verden sammen med de troende, finner man i oldkirken representert ved for eksempel Papias, Justin, Ireneus og Tertulian. Oppfatningen bygger primært på Åp 1920, og særlig 20,1-6. Men etter Augustin har ikke denne oppfatningen vært ”kirkens normallære”, sier Aksel Valen-Sendstad⁵⁸. Valen-Sendstad anfører følgende argumenter mot kiliasmen:

- Skriftmaterialet taler enstemmig om at den endelige dom skal skje umiddelbart ved Kristi komme
- Når Åp boken taler om at Satan ble bundet i tusen år, tolkes dette i lys av Jesu gjerning ved korset og at Satan der ble dømt og bundet, jf. Kol 2,15; Luk 10,18.
- Jesus er blitt Herre i og ved sin oppstandelse, Fil 2,9-11.. Det er hans ord som kan binde Satan – og er det eneste middel kirken har for å beseire djevelen.
- Ordene om at de troende skal stå opp og regjere sammen med Kristus i tusen år, Åp 20,4-5, tolkes om de troendes/helliges kommende stilling ”i himmelen” under henvisning til hellige som er blitt tatt levende til himmelen, osv.
- Når Johannes taler om at djevelen skal slippes løs, forføre folkeslagene og bli årsak til krig, Åp 20,3.8-9, stemmer dette med NTs generelle tale om tilstanden i endetiden.
- Den alvorligste innvending Valen-Sendstad nevner mot kiliasmen, er at den ofte utformes slik at den kommer i motsetning til Gudsrikets karakter slik dette for øvrig presenteres i Skriften – som et rike som ikke er av denne verden Joh. 18,36, Luk 17,21.

Jeg går ikke her inn i for/mot-argumentasjonen i denne debatten, men signaliserer bare at jeg selv bygger på et syn som har plass for et framtidig Messias-rike.

---

⁵⁷ For en oversikt over eskatologen i teologiens tolkningshistorie, se: A. Valen-Sendstad: Troens fundamenter, Århus 1996, s. 571-583.

⁵⁸ Se Troens fundamenter, s. 601ff.

1. Oversikt over ulike syn

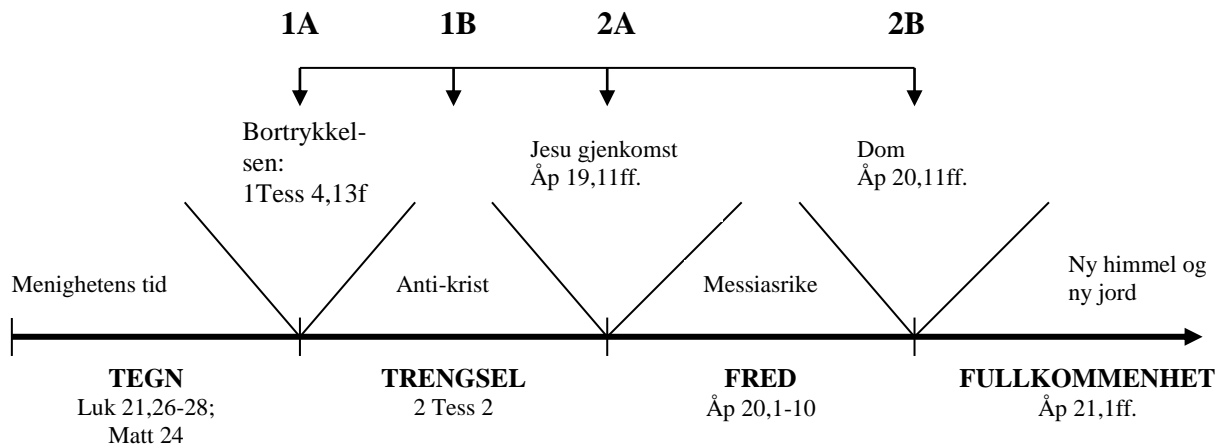
	A-MILLENNIANISME	POST-MILLENNIANISME	PRE-MILLENNIANISME
Anliggende	A=ikke/mille=tusen/ annus=år Tusenårsriket tolkes spiritualistisk om kirken..	Post=etter, osv. Kristus kommer igjen etter tusenårsriket.	Pre=før, osv. Gjenkomsten plasseres før opprettelsen av et bokstavelig tusenårsrike – som også kommer som følge av "guddommelig intervensjon".
Teologisk hovedinnhold	- Avvisning av et konkret/bokstavelig tusenårsrike. - Åp 20,1-6 tolkes billedlig/åndelig. - Løftene til Israel i GT får sin åndelige oppfyllelse i kirken (=erstatnings-teologi)	- Riket opprettes ved evangeliets seiersgang og kristendommens innflytelse i samfunnslivet. - Riket vil bestå i åndelig og sosial innflytelse, ikke ved mirakuløs guddommelig innflytelse. - Dette riket (innflytelsen) må være noe framtidig, siden den dominerende kristne innflytelse ikke har skjedd ennå. (Jf for øvrig Europa i middelalderen.	- Tusenårsriket er en foreløpig framtrøden av det fullkomne gudsriket. - Bokstavelig profetitolkning, dvs ikke «overføring» på kirken. - Israel sees på som Guds eiendomsfolk som Gud har en plan med (mot erstatnings-teologien) - Pre-millennianismen finnes i to utgaver: 1) Den historiske el. klassiske. 2) Den dispensjonalistiske. Det som skiller er plasseringen av bortrykkelsen og delvis synet på Israel som Guds folk. Klassisk dispensjonalisme tenderer til en to-pakts-teologi som betoner at Gud har to frelsesveier, en for Israel og en for menigheten.
Representanter	Augustin, Luther, Calvin. Den katolske kirke. Også vanlig i luthersk teologi. ⁵⁹	Deler av den liberale teologi. Jf. også Social Gospel-bevegelsen i USA.	1) I deler av lutherdommen. I Norge er E. Utnem representant. ⁶⁰ 2) Fra den irske presten J. Nelson Darby (1800-1882) og den amerikanske dispensjonalisme. I Norge finnes den i den lavkirkelig lekmannsbevegelse og store deler av frikirkeligheten. ⁶¹

⁵⁹ Lærebøkene, Modalsli/Engedal og Henriksen, kan karakteriseres som amillennianistiske, selv om jeg ikke kan påstå at de står for den såkalte "erstatningsteologi".

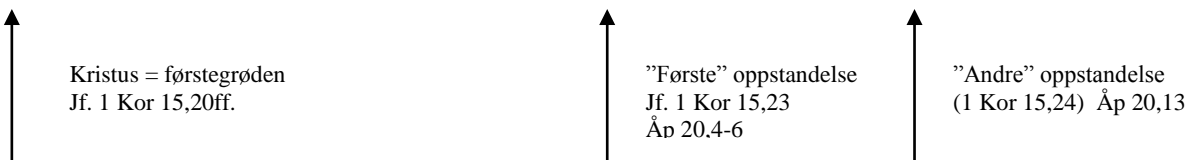
⁶⁰ Jf. E. Utnems bok: Jesu gjenkomst – verdens håp, Oslo 1993.

⁶¹ Jf. H. Kolsruds bok: Begynnelsen til enden. Om Jesu gjenkomst og tiden deretter, Oslo 1985.

Futurisk endetidsskjema: Dispensasjonalistisk type

Relasjon til oppstandelsens "avdelinger":

Ulike syn på plassering av gjenkomsten/bortrykkelsen:

- 1 Gjenkomst/bortrykkelse som to adskilte begivenheter
  - A Bortrykkelse før trengselen (dispensjonalisme)
  - B Bortrykkelse midt i trengselen (Jf. Thestrup-Pedersen i "Bibelens krone")
- 2 Gjenkomst/bortrykkelse som sammenfallende begivenheter:
  - A Før millenniet (jf. historisk el. klassisk millennialisme)
  - B Etter millenniet (jf. a- og post-millennialismen)

2. Noen kommentarer til de ulike modellene

Etter min oppfatning er det noen "krav" man må kunne stille til eskatologien for at den skal kunne holde i lys av det bibelske materialet:

- 1) Det må finnes plass for Skriftens tale om *Israels rettmessige plass og rolle i frelseshistorien*, spesielt sett i lys av Rom 9-11.
- 2) Det må finnes plass for *et messiansk fredsrike* (eller et "tusenårsrike") – fordi Skriften taler om det og synes å forutsette det.
- 3) Opprettelsen av dette riket skjer ikke gjennom langsiktig prosess, men gjennom *guddommelig intervensjon, dvs. ved Jesu gjenkomst*.
- 4) Jesu gjenkomst er en sentral dimensjon ved det bibelske budskap, men det er vanskelig å finne belegg i Skriften for en todeling av gjenkomsten slik man finner tanker om det innenfor dispensjonalismen.

III NOEN «KLASSISKE» ESKATOLOGISKE PROBLEMSTILLINGER

1. Når og hvordan kommer Jesus igjen?

Problemstilling:

Hvordan skal man komme til rette med NTs tale om Jesu gjenkomst som noe som kan og skal skje plutselig og når som helt, og samtidig at det vil være en hel rekke begivenheter som skal finne sted før gjenkomsten?

Løsningsforsøk/svar/syn:

1) Det dispensasjonalistiske svar:

”Den eneste forklaring på dette må være at Jesu gjenkomst er todelt. Det betyr at Jesus først vil komme og hente til seg den kristne menighet i en borttrykkelse... Og så etter en rekke endetidsbegivenheter har funnet stid, anti-kristens løpebane, og store kriger og straffedommer som skal gå over jorden, vil Herren komme igjen med sine hellige og opprette sitt rike på jorden”.⁶²

2) Det tradisjonelle og ”klassiske” svar:

Forventningen om Jesu snarlige komme er primært ”eksistensielt” å forstå, dvs. de fleste tekstene om dette handler om at den troende må være våken og forberedt. Gjenkomstens ”at” er vårt problem, mens gjenkomstens ”når” er Guds. NT omtaler kun en gjenkomst, men tekstene beskriver den fra forskjellige synsvinkler.

2. Udødelig sjel eller legemets oppstandelse? Hva med den såkalte ”mellomtilstanden”?

Problemstilling

Hva skjer når et menneske dør? Går sjelen rett til himmelen/fortapelse (dvs. lever videre), mens legemet blir til jord igjen (dvs. dør)? Eller er det slik at når mennesket dør, er det ”hele” mennesket som dør – sjel og legeme? Mennesket er da som helhet dødt ”i forhold til livet”, men ikke ”i forhold til Gud”, dvs. livet er i Guds hånd, og han vil gjenoppvekke det på den ytterste dag.

---

⁶² Sitat fra pinseleder T. Gilbrant (fra avisen Dagen).

Oversikt over ulike syn

	Ulike syn	Skrift- hen- visning	Mellomtilstanden
1	Den katolske lære om skjærsilden	1 Kor 3,15 2 Tim 1,18 Matt 5,26	Renselsestilstand
2	Læren om "sjelens søvn" inntil oppstandelsen	Joh 11,11 Apg 7,60 1 Kor 15,6	Jf. Henriksen, s. 271. Mellomtilstanden er ikke en tilstand i tid og rom. "I døden er våre relasjoner opphevet, og derfor kan vi heller ikke tale om tid og rom i tradisjonell forstand. Ethvert forsøk på å utvikle en teori om mellomtilstanden forsøker å sette seg i Guds sted og se tilværelsen med hans øyne."
3	Læren om at den troendes sjel umiddelbart etter døden kommer i Guds nærhet – og at den vantro umiddelbart går fortapt	Luk 23,43 Fil 1,23 2 Kor 5,1ff Hebr 9,27	Har vært den mer "folkelige" oppfatning av mellomtilstanden.

Kommentar/standpunkt:

To farer:

- Syn 3 kan bygge på (ev. lede til) et dualistisk syn på mennesket (dvs. sjelen går til himmelen, mens legemet dør). Bibelens menneskesyn er i aller høyeste grad helhetlig, derfor er dette en fare.
- Syn 2 kan få problemer med skriftstedene som er anført: Hva innebærer det i så fall - å bryte opp herfra og "være sammen med Kristus"?

Konklusjonen må bli at det er vanskelig å avgjøre noe om "mellomtilstandens" karakter – ut over det at når vi dør blir vi ivaretatt av Gud/Kristus – i påvente av oppstandelsen.

3. Hvordan forstå fortapelsen?

Problemstilling:

Hvordan skal man forstå Skriftens tale om dom, fortapelse/helvete, gjenopprettelse/frelse og evig liv? Er det snakk om en såkalt dobbelt utgang – dvs. at de som ikke tror går fortapt, mens de troende får evig liv, eller blir "alle frelst til slutt" ved at Gud gjenoppretter alle ting?

Ulike syn:

Hovedgrupper	Ulike syn	Skrifthenvising	Representanter
A. Syn som holder fast på en dobbel utgang	<p>1) Klassisk fortapelseslære (jf. dobbel utgang)</p> <p>2) Annihilasjons-læren, dvs læren om evig utslettelse</p>	<p>Matt 8,12; 25,41, Matt 10,28, Åp 20,14</p> <p>2 Pet 3,7 (1 Tess 5,3; 2 Tess 1,9)</p>	<p>De fleste kirker og kristne bevegelser. Jf. bekjennelses-skriftene</p> <p>Adventismen, biskopene i den anglikanske kirke, jf. artikkel. Den evangelikale teolog og forfatter J. Stott!!</p>
B. Syn som opphever den dobbelte utgang	3) Apokatastasislære , dvs en lære om alle tings gjenopprettelse	Apg 3,21	Origenes, liberal teologi: Fr. Schleiermacher, Joh. Ording, i dag innenfor mye av nyreligiøsitet.

Kommentar/standpunkt

Man kan vanskelig komme bort fra at Skriften taler om fortapelsen (jf. de ulike skriftsteder ovenfor). Det som imidlertid kan diskuteres er om ulike helvetesforestillinger som mennesker har måttet ha opp igjennom historien samsvarer med Bibelens tale om fortapelsen.

LÆRINGSMÅL TIL KAP 11: Læren om de siste ting

1. Studenten skal kort kunne gjøre rede for Jesu gjenkomst.
2. Studenten skal kunne gjøre kort rede for ulike syn på mellomtilstanden.
3. Studenten skal kunne gjøre rede for og drøfte den eskatologiske doms grunnlag og utgang.
4. Studenten skal kort kunne gjøre rede for den såkalte ”doble utgang” og drøfte ulike oppfatninger av denne.

OPPGAVER

1. Hva er eskatologiens ”problem” i forhold til skriftmaterialet?
2. Hva karakteriserer den bibelske eskatologi?
3. Gjør rede for ulike eskatologiske modeller og drøft deres bibelske relevans.
4. Gjør rede for og drøft Jesu gjenkomst – bibelsk og dogmatisk.
5. Hva menes med begrepet ”mellomtilstanden” og gjør rede for ulike syn.
6. Gjør rede for den såkalte doble utgang, og drøft ulike oppfatninger av denne.

VEDLEGG

12. Lausenne-pakten	137
Oppgaver	142
13. Litteraturliste	143

12.

Lausannepakten

Lausanne Committee for World Evangelization

Innledning

Vi lemmer på Jesu Kristi kirke fra mer enn 150 nasjoner, deltagere på Den inter- nasjonale kongress for verdens-evangelisasjon i Lausanne - priser Gud for hans store frelse og gleder oss over det samfunn han har gitt oss med seg og med hverandre. Vi er dypt grepet av hva Gud gjør i vår tid, angrer oppriktig våre feilgrep og kjenner oss utfordret av det ufullførte evangeliseringsoppdraget. Vi tror at evangeliet er Guds gode budskap til hele verden, og ved hans nåde vil vi adlyde Kristi ordre om å forkynne det for hele menneskeheten og vinne disipler blant folk. Vi ønsker derfor å slå fast hva vi tror og har besluttet, og vi vil gjerne gjøre denne vår pakt kjent.

1. Guds vilje og mål

Vi fastholder vår tro på den ene, evige Gud, verdens Skaper og Herre, Fader, Sønn og Hellige Ånd, som styrer alle ting etter sin viljes råd. Han har utvalgt seg et folk fra verden, og sender dette sitt folk tilbake til verden som sine tjenere og vitner, for å utbre sitt rike, bygge opp Kristi legeme og ære hans navn. Vi bekjenner at vi ofte har unndratt oss kallet og feilet i vår misjonsgjerning, enten ved å skikke oss lik denne verden, eller ved å trekke oss ut av den. Men vi gleder oss over at selv om evangeliet bæres av skrøpelige kar, er det likevel en dyrebar skatt. I Den Hellige Ånds kraft ønsker vi derfor på nytt å innvie oss til oppgaven med å gjøre denne skatten kjent.

(Es. 40,28; Matt. 28,19; Ef. 1,11; Ap.gj. 15,14; Joh. 17,6-18; Ef. 4,12; 1.Kor. 5,10; Rom. 12,2; Kor. 4,7)

2. Bibelens autoritet og kraft

Vi fastholder både Det gamle- og Det nye testamentets guddommelig inspirasjon, sannhet og autoritet. I sin helhet er disse skrifter det eneste skrevne Guds ord, uten feil i alt det slår fast og den eneste ufeilbarlige norm for lære og liv. Vi slår også fast at Guds ord har kraft til å fullføre hans frelsesplan. Bibelens budskap er rettet til hele menneskeheten. For Guds åpenbaring i Kristus og i Skriften er uforanderlig. Gjennom den taler Den Hellige Ånd også i dag. Han opplyser Guds folk i enhver kultur, slik at det med egne øyne på ny kan oppfatte Ordets sannhet. På den måten avdekkes stadig mer av Guds mangesidige visdom for hele kirken.

(2. Tim. 3,16; 2. Pet. 1,21; Joh. 10,35; Es. 55,11; 1. Kor.1,21; Rom. 1,16; Matt. 5,17-18; Jud.3; Ef. 1,17-18,3,10 og 18)

3. Kristus - den enestående og universelle

Vi fastholder at det finnes bare Šn frelser og ett evangelium, selv om det er stor forskjell på evangeliseringsmåter. Vi erkjenner at alle mennesker har en viss kunnskap om Gud gjennom hans åpenbaring i naturen. Men vi benekter at denne kunnskap kan frelse, for menneskene undertrykker sannheten ved sin rettferdighet. Vi avviser også alle de former for dialog og religionsblanding som innebærer at Kristus taler gjennom aller religioner og ideologier på lik linje. Et slikt syn vanærer Kristus og evangeliet. Jesus Kristus - den eneste som både er Gud og menneske - ga seg selv som den eneste løsepenge for syndere, og han er den eneste mellommann mellom Gud og mennesket. Det finnes ikke noe annet navn ved hvilket vi skal bli frelst. Alle mennesker er forlagt på grunn av synd. Men Gud elsker alle mennesker og ønsker ikke at noen skal gå forlagt, men at alle skal omvende seg. De som avviser Kristus, stiller seg utenfor frelsens glede og fordømmer seg selv til evig adskillelse fra Gud.

Å si at "Jesus er verdens Frelser" betyr ikke at alle mennesker automatisk er frelst eller til slutt vil bli det, eller enda mindre at alle religioner tilbyr frelse i Kristus. Det er derimot en proklamasjon av Guds kjærlighet til en verden av syndere og en innbydelse til alle mennesker om å si ja til ham som Frelser og Herre i helhjertet innvielse ved omvendelse og tro. Jesus Kristus er opphøyet over alle andre navn, og vi lengter etter den dagen da hvert kne skal bøye seg, og hver tunge bekjenne at han er Herre.

(Gal. 1,6-9; Rom. 1,18-32; 1. Tim 2,5-6; Ap.gj. 4,12; Joh. 3, 16-19; 2. Pet. 3,9; 2. Tess. 1,7-9; Joh. 4,42; Matt. 11,28; Ef. 1,20-21; Fil. 29-11).

4. Hva evangelisering er

Å evangelisere er å spre det gode budskap om Jesus Kristus som døde for våre synder og ble oppreist fra de døde ifølge Skriften. Som den regjerende Herre tilbyr han nå syndsforlatelse og åndens frigjørende gave til alle som omvender seg og tror. Det kristne nærvær i verden er uunværlig for evangeliseringen, likeså den form for dialog som lytter oppmerksomt for bedre å forstå. Men selve evangeliseringen er å forkynne den historiske, bibelske Kristus som Frelser og Herre for å overbevise folk om personlig å komme til ham og derfor bli forsonet med Gud. Når vi lar evangeliets innbydelse lyde, har vi ikke rett til å dekke over hvilke kostnader disippellivet vil innebære. Jesus ber fremdeles alle dem som vil følge ham å fornekte seg selv og ta sitt kors opp og bli ett med hans nye menighet. Evangeliseringens mål er lydighet mot Kristus, innlemmelse i hans kirke og ansvarlig tjeneste i verden.

(1. Kor. 15,3-4; Ap.gj. 2,32-39; Joh. 20,21; 1. Kor. 1,23; 2. Kor. 4,5; 5,11,20; Luk. 14,25-33; Mark. 8,34; Ap.gj. 2,40,47; Mark. 10,43-45).

5. Kristent sosialt ansvar

Vi fastholder at Gud både har skapt alle mennesker og skal dømme alle mennesker. Vi skulle derfor dele hans omsorg for rettferdighet og forsoning i hele det menneskelige samfunn, og for frigjøring av mennesker fra enhver form for undertrykkelse. Fordi mennesket er skapt i Guds bilde, har alle uansett rase, religion, hudfarge, kultur, klasse, kjønn og alder et menneskeverd som skal respekteres og æres, men ikke utnyttes. Også her vil vi dypt beklage våre forsømmelser og at vi av og til har sett på evangelisering og sosialt omsorg som "motsetninger". Men forsoning mennesker seg i mellom er ikke det samme som forsoning med Gud, sosial omsorg er ikke det samme som evangelisering, politisk frigjøring er ikke frelse. Likevel slår vi fast at både evangelisering og sosiopolitisk arbeid er en del av vår kristenplikt. For begge deler er nødvendige uttrykk for vår lære om Gud og mennesket, vår neste-kjærlighet og vår lydighet mot Jesus Kristus. Frelsesbudskapet innebærer også et domsbudskap over alle former for fremmedgjørelse, undertrykkelse og diskriminering. Vi skulle derfor ikke være redde for å fordømme ondskap og urettferdighet hvor den enn måtte forekomme. Når mennesker mottar Kristus, blir de født på nytt inn i hans rike, og de må prøve, ikke bare selv å utvise, men også utbre rikets rettferdighet midt i en urettferdig verden. Frelsen som vi påberoper oss skulle omskape oss fullt og helt, både i vårt personlige og vårt sosiale ansvarsfelt. Tro uten gjerninger er en død tro.

(Ap.gj. 17,26,31; 1. Mos. 18,25; Es. 1,17; Salme 45,7; 1. Mos. 1,26-27; Jak.3,9; 3. Mos. 19,18; Luk. 6,27,35; Jak. 2,14-26; Joh. 3,3,5; Matt. 5,20; 6,33; 2. Kor. 3,18; Jak. 2,20).

6. Kirken og evangeliseringen

Vi fastholder at Kristus sender sitt forløste folk til verden slik Faderen sendte ham selv, og at dette innebærer at de på en liknende dyp og krevende måte gjennomsyrrer verden. Vi må bryte ut av våre kirkelige ghettoer og gjennomstrømme det ikke-kristne samfunn. Når det gjelder kirkens misjon som oppofrende tjeneste, kommer evangeliseringen i fremste rekke. Verdens-evangeliseringen forutsetter at hele kirken bringer hele evangeliet til hele verden. Kirken er midt i sentrum for Guds universelle plan og hans utvalgte redskap for å spre evangeliet. Men en kirke som forkynner korset, må selv være merket av det. Den blir til anstøt for evangeliseringen hvis den forråder evangeliet eller mangler levende gudstro, oppriktig menneskekjærlighet eller nådeløs ærlighet i alt, blant annet i spørsmål om fremmelse og økonomi. Kirken er samfunnet av Guds folk og egentlig ikke en institusjon. Den må ikke bli identifisert med en spesiell kultur, et sosialt eller politisk system, eller noen menneskelig ideologi.

(Joh. 17,18; 20,21; Matt. 28,19-20; Ap.gj. 1,8; 20,27; Ef. 1,9-10; 3,9-11; Gal. 6,14,17; 2. Kor. 6,3-4; 2. Tim. 2,19-21; Fil. 1,27).

7. Samarbeid i evangelisering

Vi fastholder at kirkens synlige enhet virkelig er Guds vilje. Evangelisering kaller oss også til enhet. For vår enhet styrker vårt vitnesbyrd på samme måte som vår splid undergraver det forsonings evangelium vi bringer. Vi erkjenner imidlertid at organisatorisk enhet kan få mange slags uttrykk og fremmer ikke nødvendigvis evangeliseringen. Men vi som deler den samme bibelske tro, skulle vært nært forenet i felleskap, arbeid og vitnetjeneste. Vi bekjenner at vårt vitnesbyrd av og til er blitt hindret av syndig individualisme og unødvendig "dobbeltkjøring". Vi lover hverandre å ske dypere enhet i sannhet, tilbedelse, helliggjørelse og misjon. Vi ønsker en raskere utvikling av regionalt og funksjonelt samarbeid for å fremme kirkens misjon, for strategisk planlegging, for gjensidig oppmuntring og for å dele ressurser og utveksle erfaringer.

(Joh. 17,21,23; Ef. 4,3-4; Joh. 13,35; Fil. 1,27; Joh. 17,11-23).

8. Kirker i evangeliserende samarbeid

Vi gleder oss over at en ny misjonsalder er brutt fram. De vestlige misjonsselskapers dominerende rolle avtar hurtig. Gud oppreiser fra de yngre kirker en stor, ny ressurs i verdensevangeliseringen og viser derved at ansvar for evangelisering påligger hele Kristi legeme. Alle kirker skulle derfor spørre Gud og seg selv hva de kan gjøre for å nå sitt eget område, og for å sende misjonærer til andre verdensdeler. Vårt ansvar og vår plass i misjonen må stadig vurderes på nytt. På den måten kan et voksende samarbeid mellom kirkene utvikles, og Kristi kirkes verdensomspennende karakter komme klarere til uttrykk. Vi takker Gud for tiltak og selskaper som arbeider med bibeloversettelser, teologisk undervisning, massemedia, kristen litteratur, evangelisering, misjon, kirkelig fornyelse og andre sær-områder. Disse burde også stadig ransake seg selv for å vurdere om de fungerer effektivt som en del av kirkens misjon.

(Rom. 1,8; Fil. 1,5; 4,15; Ap.gj. 13,1-3; 1. Tess. 1,6-8).

9. Evangeliseringen har hast

Mer enn 2 700 millioner mennesker dvs. mer enn to tredjedeler av jordens befolkning er ennå ikke nådd med evangeliet (i 1974). Vi skammer oss over at så mange er forsømt. Det er en stadig bebreidelse mot oss og mot hele kirken. Nå er det imidlertid i mange deler av verden en hittil ukjent mottakelighet for Herren Jesus Kristus. Vi er overbevist om at tiden nå er inne for kirker såvel som for organisasjoner og andre bevegelser til å be inntrengende om frelse for dem så ennå ikke er nådd med evangeliet, og å gjøre nye anstrengelser for å evangelisere hele verden. Noen ganger kan det være nødvendig å minske tallet på utenlandske misjonærer og pengestøtten til land som har fått evangeliet, for at den nasjonale kirke lettere kan vokse seg selvstendig, og for å frigjøre krefter til bruk i ikke-evangeliserte områder. Misjonærer skulle kunne flytte mer fritt til og fra alle seks kontinenter ut fra en ydmyk tjenerstilling. Målet må være at alle mennesker - så snart som mulig og ved at alle mulige midler tas i bruk - skal få anledning til å høre, forstå og ta imot det glade budskap. Vi kan ikke ha håp om å nå dette uten offer. Vi er alle sjokkert over millioners fattigdom og rystet over den urettferdighet som har skapt den. De av oss som lever i overflod, erkjenner vår plikt til å finne fram til en enkel livsstil, for å kunne gi mer både til hjelpearbeid og til evangelisering.

(Joh. 9,4; Matt. 9,35-38; Rom. 9,1-3; 1. Kor. 9,19-23; Mark. 16,15; Es. 58,6-7; Jakob 1,27; 2,1-9; Matt. 25,31-46; Ap.gj. 2,44-45; 4,34-35).

10. Evangelisering og kultur

Å utvikle planer for verdensevangelisering krever oppfinnsomme og banebrytende metoder. Hvis de er Gud, vil resultatet bli at et oppstår kirker som er dypt rotfestet i Kristus og samtidig nært knyttet til sin egen kultur. Kulturen må alltid prøves og bedømmes ut fra Skriften. Fordi mennesket er Guds skapning, er noe av den menneskelige kultur rik på skjønnhet og godhet. Fordi mennesket er en fallen skapning, er alt smittet av synd, og noe er demonisk. Evangeliet forutsetter ikke at noen kultur er overlegen i forhold til andre, men vurderer alle kulturer i overensstemmelse med Bibelens egne kriterier for sannhet og rettferdighet, og krever moralske absolutter i enhver kultur. Misjonsselskaper har altfor ofte innført en fremmed kultur sammen med evangeliet, og kirker har av og til vært mer bundet til kulturen enn til Skriften. Kristne arbeidere som står i evangeliseringsoppdraget, må ydmykt søke å kvitte seg med det som ikke er en del av ens personlige særpreg, for å bli tjenere for andre, og kirker må prøve å omforme og berike kulturen - alt til Guds ære.

(Mark. 7,8,9,13; 1. Mos. 4, 21-22; 1. Kor. 9, 19-23; Fil. 2, 5-7; 2. Kor. 4,5)

11. Utdannelse og lederskap

Vi bekjenner at vi noen ganger har strebet etter kirkens vekst i bredden på bekostning av dens vekst i dybden, og skilt evangelisering fra kristen vekst. Vi innrømmer også at noen av våre misjonsselskaper har vært for sene til å utruste og oppmuntre nasjonale ledere til å overta deres rettmessige ansvar. Vi er nemlig forpliktet til å gjøre kirken nasjonal, og lengter etter at alle kirker skal få nasjonale ledere som legger en kristen lederstil for dagen, ikke som herskere, men som tjenere. Vi erkjenner at der er et stort behov for å forbedre den teologiske utdanningen, især for kirkeledere. I enhver nasjon og kultur burde det være et effektivt undervisningsopplegg for pastorer og lekfolk i troslære, etikk, evangelisering, kristen vekst og tjeneste. Slike undervisningsopplegg bør ikke hvile på noen ensartet metodikk, men utvikles gjennom nyskapende, lokale initiativ og i overensstemmelse med Bibelens lære.

(Kol. 1, 27-28; Ap.gj. 14,23; Tit. 1,5,9; Mark. 10, 42-45; Ef. 4, 11-12).

12. Åndelig konflikt

Vi tror at vi er midt inne i en konstant, åndelig krig mot ondskapens åndsmakter som prøver å ødelegge kirken og hindre dens oppgave med å evangelisere verden. Vi kjenner behov for å bli iført Guds rustning for å kjempe denne kampen med sannhetens og bønnens åndelige våpen. For vi merker fiendens aktivitet, ikke bare i falske ideologier utenfor kirken, men også innenfor, i form av falsk lære som forvrenger Skriften og setter mennesket i Guds sted. Vi trenger både årvåkenhet og dømmekraft for å bevare det bibelske evangelium uforsfattet. Vi erkjenner at vi i oss selv ikke er i stand til å stå imot sekulariseringen, dvs. verdslighet i tanke og handling. Et eksempel: Det er både rett og verdifullt med grundige studier av kirkens vekst både tallmessig og åndelig, og vi har av og til forsømt dette. Men andre ganger har vi vår iver etter at evangeliet skulle bli mottatt gått på akkord med budskapet, bearbeidet våre tilhørere med påvirkningsteknikk og vært utilbørlig opptatt av statistikker, ja endatil vært uærlige i vår bruk av disse. alt dette er verdslig. Kirken må være i verden, men verden må ikke være i kirken.

(Ef. 6,12; 2. Kor. 4, 3-4; Ef. 6, 11, 13-18; 2. Kor. 10, 3-5; 1. Joh. 2, 18-26; 4, 1-3; Gal. 1, 6-9; 2. Kor. 2,17 4,2; Joh. 17,15).

13. Frihet og forfølgelse

Det er en gudgitt plikt for enhver regjering å sikre vilkårene for fred, rettferdighet og frihet slik at kirken kan adlyde Gud, tjene Herren Jesus Kristus og forkynne evangeliet uten innblanding. Derfor ber vi for nasjonens ledere og oppfordrer dem til å garantere tanke- og samvittighetsfrihet og frihet til å utøve og utbre religionen i overensstemmelse med Guds vilje, og som formulert i Menneskerettighetserklæringen. Vi uttrykker også vår dypeste medfølelse med alle som er blitt urettferdig fengslet, og særlig med våre brødre som må like for sitt vitnesbyrd om Herren Jesus. Vi lover å be og arbeide for deres frihet. På samme tid nekter vi å la oss skremme av deres skjebne. Med Guds hjelp vil vi også prøve å kjempe mot rettferdighet og forbli tro mot evangeliet, uansett hva det måtte koste. Vi glemmer ikke Jesu advarsel om at forfølgelse er uunngåelig.

(1. Tim. 1, 1-4; Ap.gj. 4,19; 5,29; Kol. 3,24; Hebr. 13, 1-3; Luk. 4,18; Gal. 5,11; 6,12; Matt. 5, 10- 12; Joh. 15, 18-21).

14. Den Hellige Ånds kraft

Vi tror på Den Hellige Ånds kraft. Faderen sendte sin Ånd for at han skulle vitne om Sønnen. Uten hans vitnesbyrd er vårt nytteløst. Overbevisning om synd, tro på Kristus, ny fødsel og vekst i kristenlivet er alt sammen Hans verk. Videre er Den Hellige Ånd en misjonerende Ånd. Derfor skulle evangelisering springe spontant ut fra en åndsfylt kirke. En kirke som ikke er en misjonerende kirke, motsier seg selv og slukker ut Ånden. Verdensomfattende evangelisering vil være en realistisk mulighet bare dersom ånden fornyer den kristne kirke i sannhet og visdom, tro, hellighet, kjærlighet og kraft. Derfor oppfordrer vi alle kristne til å be om å bli fylt av Guds Ånd, slik at alle åndens frukter må bli synlige i hele hans folk, og alle hans gaver må berike Kristi legeme. Først da vil hele kirken blir et brukbart redskap i hans hånd, så hele jorden kan høre hans røst.

(1. Kor. 2,4; Joh. 15, 26-27; 16, 8-11; 1. Kor 12,3; Joh. 3, 6-8; 2. Kor. 3,18; Joh. 7, 37-39; 1. Tess. 5,19; Ap.gj. 1,8; Salme 85, 4-7; 67, 1-3; Gal. 5, 22-23; 1. Kor. 12, 4-31; Rom. 12, 3-8).

15. Kristi gjenkomst

Vi tror at Jesus Kristus vil komme igjen, personlig og synlig, i kraft og herlighet for å fullføre sin frelse og sin dom.

Løftet om hans komme ansporer oss ytterligere til å evangelisere, for vi husker hans ord om at evangeliet først må forkynnes for alle folkeslag. Vi tror at perioden mellom Jesu himmelfart og hans gjenkomst skal fylles av de kristnes misjonsarbeid, som vi ikke har lov til å stanse før verdens ende. Vi husker også hans advarsel om at falske messias'er og falske profeter vil oppstå som forløpere for den endelige Anti-krist. Vi avviser derfor tanken om at mennesket noen gang kan skape et paradisi på jorden som en stolt og selvbevisst drøm. Det er vår kristne overbevisning at Gud vil fullende sitt rike, og vi lengter med sterk forventning etter den dag og etter den nye himmel og den nye jord hvor rettferdighet bor, og hvor Gud hersker for evig. I mellomtiden innvier vi oss på nytt til tjeneste for Kristus og for mennesker, i det vi med glede underkaster oss hans makt over hele vårt liv.

(Mark. 14,62; Hebr. 9,28; Mark. 13,10; Ap.gj. 1, 8-11; Matt. 28,20; Mark. 13, 21-23; Joh. 2,18; 4, 1-3; Luk. 12,32; Åpenb. 21, 1-5; 2. Pet. 3,13; Matt. 28,18).

Konklusjon

I lys av denne vår tro og beslutning inngår vi derfor en høytidelig pakt med Gud og hverandre om å be, planlegge og arbeide sammen for å utbre evangeliet over hele jorden. Vi oppfordrer andre til å slutte seg til oss. Må Gud i sin nåde hjelpe oss til å være tro mot denne pakt til hans ære. Amen. Halleluja!

www.lausanne.org

OPPGAVER TIL LAUSANNE-PAKTEN

1. Hva er Lausanne-pakten?
2. Hva sier Lausann-pakten om Bibelens inspirasjon og autoritet?
3. Hva sier Lausanne-pakten om "the uniqueness and universality of Christ"?
4. Hvordan forstår Lausanne-paken evangelisering, misjon og kirkens sosiale ansvar.
5. Hva sier Lausanne-pakten om åndskampen og Den Hellige Ånd.
6. Hva sier Lausanne-pakten om Jesu gjenkomst?

13. LITTERATURLISTE

Om litteraturlista

- Denne litteraturlista angir en del *helhetlige framstillinger* av den kristne tro. Med tanke på oppgaveskrivning og fordypning, vil jeg også henvise til at det på biblioteket finnes et rikt utvalg både av eksegetiske/bibelteologiske og teologihistoriske framstillinger. Ikke minst vil jeg henvise til spessiallitteratur innenfor ulike dogmatiske temaer, som kristen åpenbaringsforståelse, kristologi, dåpen, Jesu gjenkomst, osv.
- Litteraturlista har også karakter av å være noe ”blanda drops”, både med tanke på faglig nivå, omfang, konfesjonell opprinnelse og dogmatisk/spirituell profil og karakter.

Alfabetisk liste

Andersen, Øyvind: *Troslære*. Forelesninger ved Misjonsskolen Fjellhaug,

Aulén, Gustav: *Kristen gudstro – I förändringens värd*, Verbum, Stockholm 1967/1980

Brunner, *Dogmatics I, II og III*, Library of Theological Translations, James Clarke & Co., Cambridge 1949

Brunner, Emil: *Hva vi tror*, Forlaget Land og Kirke, Oslo 1955

Christensen, John: *Vår kristne tro. Et kompendium av den kristne troslære*. Trykt som manuskript

Dokka, Trond Skard: *Som i begynnelsen. Innføring i kristen tro og tanke*, Gyldendal Akademisk 2000

Engedal, Leif Gunnar og Modalsli, Ole: *Evangelisk tro*, Oslo 1980

Erickson, Millard J.: *Christian Theology*, Second Edition, 1998

Gilbrant, Thoralf: *Jeg tror*, Den kristne bokringen, Bergen 1970

Grenz, Stanley J.: *Theology for the Community of God*, Broadman & Holman Publishers, 1994

Grudem, W.: *Systematic Theology. An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids, Michigan 1994

Henriksen, Jan Olav: *Guds virkelighet*, Oslo 1994

Lindberg, Lars: *Ny skapelse*, Verbum, Stockholm 1986

Lønning, Per: *Kristen tro*, Det blå bibliotek, Universitetsforlaget 1989

- McGrath, A.E.: *Christian Theology. An Introduction*. Oxford 1994
- Milne, Bruce: *En handbok i kristen tro*, HF's Forlag, Malmö 1993. Svensk oversettelse fra original: *Knew the truth – A handbook of Christian belief*, InterVarsity Press, Leicester, 1982
- Pannenberg, Wolfhart: *Systematic Theology, Vol. I-III*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan 1988
- Prenter, Regin: *Kirkens tro. En kristenlære for lægfolk*, Lohses Forlag, København 1964
- Prenter, Regin: *Skabelse og genløsning. Dogmatikk*, 4. oplag, G.E.C. Gads Forlag, København 1967
- Skarsaune, O.: *Troens ord. De oldkirkelige bekjennelsene*. Oslo 1997
- Somdal, Arve: *Tro og lære. Et forsøk på en samlet presentasjon av pinsevennenes tro og lære*, Filadelfiaforlaget, Oslo 1990
- Thieliche, Helmut: *Jag tror. De kristnas bekjennelse*, Gummerssons Bokörlag, Stockholm 1965 (Oversatt fra tysk, med original tittel: Ich glaube)
- Tillich, Paul: *Systematic Theology*, The University of Chicago Press, 1967
- Valen-Sendstad, Aksel: *Kristen dogmatikk*, Luther Forlag, Oslo 1979
- Valen-Sendstad, Aksel: *Troens fundament. Dogmatiske hovedspørsmål i lys av bibelsk ontology*, Menighedsfakultetets Videnskabelige Serie (MVS) nr. 6, forlaget Kolon, Århus 1996
- Valen-Sendstad, Fartein: *Hva er kristen tro?* Høyskoleforlaget 2000
- Wisløff, Carl Fr.: *Jeg vet på hvem jeg tror. Kortfattet kristelig tros lære og sedelære*, 3. reviderte utgave/ 10. opplag, A/S Lunde & Co.s Forlag, Oslo 1968
- Waldenström, Paul Peter: *Biblisk tros lära*, Stockholm 1938